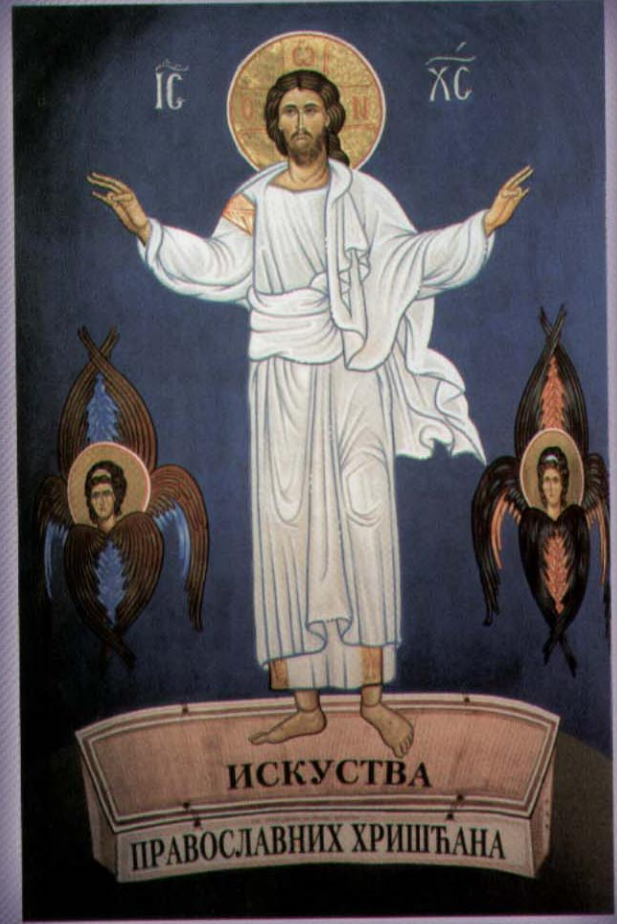

ДУШЕ

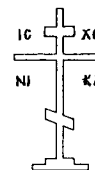

О БЕСМРТНОСТИ ДУШЕ

О БЕСМРТНОСТИ

*Блаґослови Госїоде,
слушкињу ївоју
Борику*

О БЕСМРТНОСТИ ДУШЕ

*Приредио: Архимандрит
Јован Крестјанкин*

Свейо-Усїенски Псковско-Печерски манасїир

2006.

АРХ. ЈОВАН КРЕСТЈАНКИН

О БЕСМРТНОСТИ ДУШЕ

О пореклу душе човечије

*„А нама је Боџ
ошкрио Духом Својим.“
(1. Кор. 2, 10)*

У име Оца и Сина и Светога Духа. Амин.

Прве људе Господ је створио непосредно, а њихове потомке ствара посредно – свагда дејствујућом творачком силом свога божанскога благовољења.

О томе да је душа људска пореклом од Бога јасно нам сведочи Свето Писмо: „И створи Господ Бог човека од праха земаљскога, и дуну му у нос дух животни; и поста човек душа жива“ (1 Мојс. 2,7).

„Овако говори Бог Господ, који је створио небеса и разапео их, који је распросто земљу и што она рађа, који даје дисање народу што је на њој и дух онима што ходе по њој“ (Пророк Исаија 42,5).

„Бреме речи Господње за Израиља. Говори Господ, који је разапео небеса и основао земљу, и створио човеку дух који је у њему“ (Пророк Захарија 12,1).

И на многим другим местима ових свештених списа можемо пронаћи сведочанства о Божијем стварању света видљивог и невидљивог, природе и човска.

Сагласно Светом Писму и Света Црква учи да је душа човечија, као и васцели човек, створена од Бога

посредством родитеља, нашем уму несхватљивим начином. Следејући божанственим откровењима, Црква потврђује да душа настаје заједно са телом, а никако једно пре а друго касније, како су то тврдили неки од филозофа, а касније научника и јеретичких теолога. Ово учење је потврђено од Светих Отаца на 5. Васељенском Сабору.

Питањем душе човечије бавили су се многи филозофи покушавајући сопственим умом да проникну у њене тајне.

Једни су говорили о преегзистенцији душа (*Платон, Ориген, Синезије*) – тј. да су душе настале пре постанка овога свта, и да су се оваплотиле у телу ради покајања и очишћења од својих грехова.

Други су мислили (*Арисџотел, Иларије, Теодорих, Св. Кирил Александријски, Св. Јероним*) да се душе стварају изнова од Бога онога часа када се рађа човек на свет.

Трећи су учили (*Терјулијан, Св. Григорије Ниски, Св. Макарије Велики и дружи*) да оба ентитета – и душа и тело – заједно се зачињу и заједно узрастају у одређену меру савршенства.

Учење о преегзистенцији душе немогуће је прихватити као истинито зато што:

- а) душа се ничега не сећа из свог претходног живота, и самим тим, немогуће јој је да се каје за грехе које не памти и које не зна да је починила.
- б) Свето Писмо јасно поучава да је грех у свет ушао са преступом Адамовим; и ако би се невинне душе уселиле у огреховљена тела, то значи да би неправедно носиле кривицу и страдале за оно што нису починиле.

Учења које нису утемељена на Светом Писму и нису заснована на здравом разуму, слободно можемо сматрати „нецрквеним“ (*Св. Григорије Богослов*), „ба-

снословним“ (*Св. Григорије Ниски, Теодорих*) „јеретичким“ (*Св. Августин*) – која су јавно и осуђена на Цариградском Сабору 541. године.

Такође, мишљење о новом стварању душа немогуће је прихватити као истинито из следећих разлога:

- а) њиме не можемо објаснити кривицу наследног греха, која се од Адама преноси на његово потомство, и ради кога страда целокупни род људски, јер би у том случају она пала на самога Творца.
- б) овакво мишљење није у сагласности са седмим даном, „даном одмора“ Творца, када је окончано стварање;

Учење о рађању душе заједно са образовањем телесног организма, исправно објашњава:

- а) наслеђе пале људске природе од Адама на потомке;
- б) сродност деце са родитељима по душевним својствима;
- в) овим се потврдује истина о заједничком почетку свих људи;

А Господ Бог остаје узрочником зачетка душе људске по првоначалном благослову свом о рађању и множењу чеда својих (*Посл. 1,28*).

Дакле, силом творачког благовољења, човек исходи од човека, не само као живи од живог, него и као разумни од разумнога, духовнотелесни од духовнотелеснога, тј. сваки човек и душом и телом исходи од својих родитеља.

Ово је став и учење Православне Цркве. А што се тиче горе поменутих другачијих учења, која су проповедали чак и неки оци и учитељи Цркве – и они сами, као и њихови следбеници, никад им нису придавали значај догмата или црквених уредби.

Дух – највише својство душе човечије

*„...Што је рођено од Духа, дух је“
(Јн. 3,6)*

У бићу људском јасно разликујемо душу од духа. Дух у себи садржи чувство Божанства – савест; и стални осећај недовољности свега постојећег. Дух је она сила коју је Бог удахнуо у човека при његовом стварању. Душа је нижа сила, тј. део животне силе којој је одређен удео у земаљском живљењу. Слично као код животиња, само што је човечија душа узвишенија, јер у њој дејствује дух сједињен с душом.

Сва својства душе, или тачније, сви покрети душе, толико су многообразни и сложени, испреплетани једни са другима, муњевито променљиви и неухватљиви, истовремено неразделни у јединственом делању, – али их је и поред тога могуће разликовати и поделити на три дела: на мисаони, осећајни и делатни део душе. Ова душевна стања данас су предмет изучавања науке која се зове – психологија.

- 1) орган тела помоћу кога душа твори мисаони процес јесте мозак;
- 2) централним органом осећања сматра се срце; оно је мерило стања духа, пријатног или непријатног; срце је животни центар бића људског у коме се сусреће све што улази у душу споља и све што из ње излази;
- 3) нашим жељама управља воља, која нема вештастеног органа у нашем телу, а оруђа којима се испуњавају жеље су телесни удови стављени у покрет помоћу мишићног и нервног система;

Душевни живот се састоји од испуњења потреба ума, осећања и воље. Душа вољно стиче сазнање испитано и проверено осећањем.

Дух који је од Бога, сједињен с душом самом животном силом, узводи је на ниво живе душе, и зато је човек биће двојне природе, духовно-телесне: једна тежи небу, а друга земљи.

Уколико се човек држи свога, од Бога му назначеног достојанства – он живи духом руковођен страхом Божијим, будно ослушкује глас своје савести, иштући оно што је горе. Али, уколико се потчини утицајима ниже природе, он испада из славе и достојанства богочовечије природе, и његов дух тражи испуњење међу стварима и бићима нижим од себе. С обзиром да у њима не налази испуњење, он се мири и почиње да пропада, а дух његов, као заробљеник у ланцима приморан је да служи дивљацима – похотама и недоличним страстима. Како дух нигде не налази покоја, страсти се све више и више распаљују, бесконачно растапајући и расипајући силе и моћи душе у ништа, у празно.

Животне потребе живих бића имају своју меру ограничену сопственом природом, док код човека који се потчинио страстима нема мере нити краја у испуњавању безбројних жеља. Безмерност желатељног дела душе долази од духа, који, своју жудњу за бесконачношћу добија управо од Бесконачног и Безмерног Творца, по чијем је образу и саздан, и у Коме је једино могуће испуњење жељене бесконачности, а не у ропству и власти похота и страсти.

Као што видимо, и у анималном делу човечије природе пројављује се натприродна тежња, што осталој створеној природи, тј животињама, није својствено. Трезвено расуђивање доводи нас до логичног закључка да човеком влада дух, чији је истинити живот у Богу Који је Дух – и у Коме једино дух човечији налази покоја и мира, у Коме је његов рај и обећана земља.

Дух, – говори Свети Теофан Затворник – јесте она сила која од Бога исходи, која познаје Бога и која тражи Бога, и у Њему једином налази покоја; неким унутрашњим духовним осећањем спознаје своје происхођење од Бога, чувствује своју потпуну зави-

сност од Њега, и схвата да је обавезан Њему угађати и живети само за Њага и Њиме.“

О овоме блажени Августин каже следеће: „Ти си, Господе, у нас уградио Божанску чежњу, и неспокојно је наше срце, све док не нађе мир свој у Теби.“

Дух се у човеку пројављује у три вида:

- а) страх Божији
- б) савест као глас Божији
- в) чежња за Богом.

- 1) Страх Божији: није страх у свакодневном поимању ове речи; то је свештени благословени трепет пред поимањем величанства Божијега, нераскидиво свезан с неизмерном вером у истинито постојање Бића Божијега и Његовог делотворног присуства међу нама, и то као – Саздатеља, Сведржитеља, Промислитеља и Спаситеља.
- 2) Савест: она указује човеку шта је исправно, а шта погрешно; шта је Богу угодно, а шта није; шта нам треба, а шта не треба чинити; савест је наш унутрашњи судија и чувар закона Божијег; Св.Оци називају савест гласом Божијим у души човековој.
- 3) Чежња за Богом: уграђена је у нас, и ничим створеним на земљи наш се дух не може задовољити, док не стекне мир Божији у живом општењу с Оним Коме дух човечији не престано, свесно или несвесно стреми.

Духом Свешћим свака душа живи

„Дух је оно што оживљава; тело не помаже ништа.“ (Јн. 6,63)

Одговор на питања о души човечијој веома је подробно изложен у Слову Божијем, и он опет није са-

свим јасан људима који нису припремљени за разумевање виших циљева живота.

Брига о души требало би да буде свакоме од нас главни животни труд. Управо зато што јасна представа о природи душе, њеном происхођењу, бесмртном назначењу, узвишеном достојанству и бесценој вредности – доприносе дубокој вери која помаже човеку да лакше претрпи страдања земнога живота, са надом у вечни живот у Царству Небеском.

Душа није материјалне природе, нити је чулном оку видљива. Она је свеукупност наших осећања, размишљања, жеља, стремљења, сазнања, намера срца, слободне воље, умних моћи, савести, дара вере и наде у Бога.

Душа је бесмртна, и зато је она бесцени дар љубави Божије људима. Ако човек не познаје учење Светога Писма, и не зна да осим тела има и душу, посматрајући себе и свет око себе природно ће закључити да поседује разум, вољу, осећање, савест ... и све друго што га разликује од животиње, а указује на постојање више духовне стварности.

Нашој души је по Савету Свете Тројице и Божије Премудрости, дарован живот овде на земљи привремено – а наставиће се у вечности, ако буде живела по Божијој вољи.

Веома често видимо у свакодневном животу људе који су здрави, безбрижни, све имају а опет су незадовољни, јер не виде смисао свога живота, који је удаљен од заједнице љубави са Богом и ближњима; и, насупрот њима, људе притешњене болешћу, сиромаштвом и свакојаким другим невољама, како су испуњени миром, благошћу, благодарношћу и унутрашњом духовном радошћу, јер знају за Бога и живе по Његовој светој вољи.

Еванђелску потврду о томе да у нашем телу живи и душа, видимо у догађају на Гори Преображења када Господ Христос разговара са пророком Мојсијем и Илијом о предстојећем крсном страдању Исусовом, ко-

је је било неопходно не само ради спасења нашега тела, него још више ради избављења душа наших.

Све душе људске су једнаке пред Богом. И мушкарци и жене при стварању Божијем саздани су једнакима. Душа, вољом Божијом, носи у себи Његов образ и подобје, које се састоји у следећем:

Бог је Вечан, јер Вечни Бог нема почетка ни краја свога Бића, а душа човечија има свој почетак у Њему, али нема завршетак, јер је бесмртна.

Бог је Свемогућ, и из превелике љубави је и човека обдарио даром свемогућства, дајући му да буде господар природе, да овлада њеним тајнама, и да их потчини да му као господару служе.

Бог је Дух Свеприсутни, и Он дарује човеку мисао која га у трену преноси у разне крајеве земље и васељене; истим тим духом ми бивамо у заједници са Богом и Светима, као и са својим ближњима, одвојеним и веома удаљеним од нас.

Бог је Дух Свезнајући, и Он човеку дарује божанствену особину разумности, којом може овладати многим сазнањима, као и памћење да сачува знање и користи се њиме благоразумно.

Бог је Дух Свесвети, и човек помоћу Божијом задобија бесцени дар благодати, чијом силом достиже одређену меру светости.

Образ Божији утиснут је у саму природу наше душе: срца, ума и воље, – а подобје Божије даровано нам је ради усавршавања душевних сила, и ради духовног узрастања, – стицања подвигом добродетељи, која је залог очувања благодатних дарова Духа Светог, а чији је коначни циљ – светост.

„Образ Божији – говори Свети Димитрије Ростовски – налази се и у душама неверујућих људи, а подобје Божије само у душама добродетељних хришћана; када хришћанин смртно сагрешти он се лишава само подобја, али не и образа. И ако буде на вечну муку осуђен, образ Божији ће у њему остати заувек, а подобје не.“

Боголика душа наша чини нас сродницима Божијим. Она је нерукотворени храм, одређен да у њему обитава Дух Господњи. У овоме је и смисао постојања душе човечије, њено преузвишено достојанство, и њена нарочита част и слава, промислитељски јој од Бога дарована.

Чисти и безгрешни анђели нису се удостојили ове части, јер није њима дато да буду храм Духа Светог, али јесте души човечијој.

Човек не бива самим рођењем храм Божији. Рођењем он стиче ту могућност, а по светом крштењу, којим се душа освећује Духом Светим, она стиче право да буде у слави која јој је намењена. Господ Исус Христос основао је своју свету Цркву, поверио јој свету тајну крштења, како би бесмртне душе људске учинио храмовима Духа Светог.

Још у Старом Завету Свети Дух је говорио кроз пророке: „Уселићу се у њих, и ходићу међу њима, и бићу им Бог“.

Душа је и унутрашњи храм тела човечијег – а Господ ју је обдарио великим даром – даром слободне воље. Она има урођену потребу да чини добро, да воли, да буде чиста, кротка, незлобива, негневљива... Слободни дух који обитава у души није препрека ничему што је заложено у човечију природу, и за чим жуди његово срце... а душа чезне за духовном благодаћу мира Божијег.

Мир Божији – то је једно од својстава Царства Божијег, и он се налази тамо где је присутно Царство Божије, тј. унутрини нашега бића, у срцу... Мир Божији тражи и налази она душа која љубавном чежњом жуди за сједињењем са Господом и створењима Његовим.

Мир Божији стиче она душа која је чиста и безазлена, у којој нема лукавства, која је отворена пред Свевидећим оком Божијим Кога гледа умним очима, јер Он такву душу љуби и постојано у њој пребива.

Душа је бесцени дар Божији. Да би повратила изгубљено блаженство рајско, сам Господ Исус Хри-

стос, Син Божији и Син човечији, за њу је пострадао да би је искупио.

Душа је драгоценa, и зато јер је предодређена за вечно блаженство. Спаситељ је сишао на земљу, пострадао из превелике љубави за душу, коју љуби љубављу вечно, да би је вратио у славу и достојанство, које јој и припада у првенству међу створеним бићима, наравно, одмах иза првосазданих анђела. Сам Господ је казао да су све лепоте и богатства света ништа, спрам богатства и лепоте боголике душе, невесте и красотице Христове. Зато је њој урођено стремљење ка светости и савршенству, украшавање славом бесмртнога духа, туга за небеским завичајем, искање Бога и чежња за Њим. Богочежња душу надахњује на подвиг, на ношење крста, на добровољно мучеништво за жељеног.

Већ смо рекли: душа свакога човека стреми ка светости. У свету има много манастира, у којима се налази много различитих људи по звању и знању, али свима је заједничко једно: чежња да опште са Богом.

Руси имају велику љубав за поклоништвом светињама. Некад се путовало пешице, људи су прелазили и по стотину врста, и у неописивој радости посећивали света места, да би тамо провели неколико дана, и препорођене душе враћали се истим путем назад.

Шта их је гонило на овакав подвиг? Жудња за Богом! Осећање присуства Божијег. Благоуханије раја... у светињама и у светима Његовим. Потреба да Богом насите душу, да је опије Дух, да са собом понесу ово благодатно осећање и да га поделе са ближњима.

Зато душа не налази себи места услед буке земаљске; она се отима навише из брлога страсти и греха, жели да се домогне висина на којима је чистији ваздух, како би се нахранила и насладила лепотама вишњег света, који созерцава умним очима и не жели да се одвоји од њега, него да у вечности тамо пребива.

Душа носи у себи тиху и танану, истовремено веома дубоку, из дубина вапијућег срца исходећу тугу по

Богу, бол за вечном небеском лепотом. Она носи у себи предосећање живота бесконачног, залог божанствене красоте и веома је привлачи повратак у своју исконску отаџбину, као птицу у хладним јесењим данима топли сунчани крајеви.

Жудња душе – то је жудња наших мисли да се прошире на широко поље знања, без ограничења на познање света видљивога, проницање у сферу света невидљивога, света духовнога, божанскога и бесконачнога, коме она по својој суштини и припада.

Она чезне за духом мира, духом благодати, унутрашњим покојем, за срећом, – без обзира што се налази у стању пада, и у окружењу пуном недаћа, тескобе, беде, јада... које унижава и прља њено достојанство. То је жудња за слободом духа коју никакве световне свезе не могу спречити, ако се обуче у непропадљиву одећу врлина.

Душа чезне да схвати у чему је смисао живота, и зашто је живот овако кратак, а човек има много тога да уради на земљи, и не жури му се да напусти овај живот.

Душа чезне да распрши сва своја колебања, сумње и недоумице... Како би истинитом силом живе вере проникла у духовни невидљиви свет, упознала га, и на време се потрудила да по његовим узвишеним законима још овде на земљи поживи свето.

Богочежњиву душу може задовољити и испунити само благодат Божија. Док се одушевљава природним лепотама, душа не осећа насладу само од прекрасног погледа, него још више што у створеном свету гледа величанствену замисао Творца и Његово присуство у створењима, кроз која се реално сусреће са њиховим Узрочником.

Душа иште Бога, и жели општење с Њим, отима се к Њему, пружа се ка своме Оцу Небеском, као дете мајци.

Међу многим испољавањима наше душе, и нама самим незнатим, често се испољава глад душе за вечним животом. Душевна глад је јача од телесне глади.

Душа је гладна кад се не храни молитвом, и тада јој је срце празна пустиња бескрајних жеља, хладно и грубо, туђе свему светоме. Ово се догађа кад човек дуго времена живи бесмислен живот, погружен у пороке и страсти, и душа намучена и помрачена грехом почиње да бива потиштена и жалосна, сагледава своју грешност, промашеност, и почиње да чезне за небеским, чистим духовним животом. Отима се Оцу Небеском Кога призива неутешно: очисти ме, Госпoде, благодаћу покајања...

Вишим стремљењем душе јавља се и вера у Бога. То су њена крила која је подижу изнад земље, а својим духовним видом вере прониче у свет духовни, невидљиви. Њена насушна потреба постаје – испуњење заповести Божијих, јер је гладна и жедна истине, правде, милости и лепоте, и свих осталих блаженстава Божијих.

Живот душе је скривен од наших погледа. Души је неопходна храна, исто као и телу; она се суши, вене и пропада, живећи у атмосфери грешних људских навика и жеља. Душа пробуђена за виши свет жели да удише небески ваздух чистоте, чезне да општи с Богом, тражи да пије са неисцрпног извора светости и светлости, којим живи, креће се и постоји. И зато одлази у храм.

Као што цвеће расте и цвета само када се освежава росом и влагом, тако и душа наша сазрева за живот вечни само када се орошава росом благодати Духа Светога, јер – „Светим Духом свака душа живи.“ Душа се у храму Божијем укрепљује да лакше поднесе земаљска искушења. На њу се излива изобилна киша благодати, кроз молитву, појање, богослужење, причешће... Ако нам је молитва искрена и дубока, ако извире из дубине бића – ми ћемо осетити близину Божију и Његово присуство у светоме храму.

Душу не смемо оставити гладну и жедну. Уколико се она не насити храном светих на земљи – то ће њена глад у вечности бити неутољива и неизмерна. Услед

наше велике огреховљености ми не примећујемо ту страшну душевну глад, која се пројављује у духовној чамотињи и безразложној душевној тузи и унији.

Ореховљена душа може постати духовно мртва за вечни живот. Зато је неопходно да посећује храм Божији, јер се у њему сеје драгоценост речи Божије, које лагано очишћава душу, и ако је истрајна у борби са искушењима душа ће временом доживети истинско чудо, препородити се покајањем, очистити се, и обући у чисту и светлу одежду врлина.

Душа неописиво пати у душевним мукама, притешњена је тескобом и силно страда због наших грехова – који се могу исцелити само у Цркви Христовој. Само у Цркви дишемо плодотворном и животворном молитвом, само у Цркви црпимо силе за духовни живот – јер је у храму свом невидљиво присутан сам Спаситељ.

Показатељ душевног здравља је жеља за молитвом; здрава душа воли молитву, јер је она – дисање душе. У човеку који не осећа потребу да се моли пребива мртва душа. А душа умире због греха... Сваки грех оставља ране на души, а од неисцељених рана душа умире, умире сад и у вечности којој нема краја, и то је паклено мучење душе. Лек за душу је – покајање. Оно је почетак њеног васкрсења, њеног препорађања за Царство Небеско, и нема другог пута на Небо.

Молитва је сила душе. Док се моли, по речима Светих Отаца, душа као да напушта своје тело, и иде у сусрет Ономе Који њој иде у сусрет – свемогући и љубвеобилни Отац њен. Општење наше душе с Богом свршава се молитвом, и зато је свако обавезан да принесе плодове молитвеног горења пред Богом, како би молитва постала слатка, укусна, и радосна потреба, – као ваздух плућима, као храна телу.

Душа није саздана да грешни. Њој, која је из руке Господње изашла чиста и безгрешна, грех је противан и непотребан. Грех је највећи непријатељ душе, отров смрти и жалац пакла.

У светом чину крштења душа се одева у беле и светле хаљине, које током живота упрља гресима. Не заборавимо да су сви покрети духа, – осећања, мисли, жеље, намере – повезани међу собом. Кад грех починимо у срцу, иако га нисмо делом починили, њиме запечаћујемо наше духовне активности. Ако ступимо у борбу са злом, које је нашло своје место у нашој души, показујемо се slabим и немоћним.

Душа се чисти сузама и покајањем. Очишћење душе је неопходно зато што је она храм Духа Светога. А Дух Господњи обитава само у чистом сасуду. Очишћена од греха душа представља невесту Христову. Она је сунаследница раја, сабеседница анђела, она је царица испуњена благодатним даровима милости Цара Славе.

Лепота и величина верујуће душе је у њеном смирењу. Врата душе јесте – срце. Како бисмо сачували душевну чистоту морамо будно стражити над срцем да у њега не продре ништа грешно што може нашкочити души.

Човек је од Бога добио чисту и свету душу. Греси и страсти у почетку прљају душу само малим мрљама, али ако наставимо огреховљен и острашћен живот, временом греси изједају душу као мољци хаљину.

Душа пре тела задобија вечни живот. С нашим преображеним телом она се сједињује тек после васкрсења мртвих. Најважнији задатак на земљи за верујућег човека јесте да се потруди око спасења своје душе. Јер, ако долично не припремимо душу за живот у небеском свету у коме треба да се настави њено бивствовање, како ће се она несигурно осећати кад се нађе пред затвореним вратима раја?

У кратком, као трен спрам вечности, нашем земаљском животу, можемо: или погубити нашу душу, или је спасити за вечност. Зато је неопходно да украсимо нашу душу непролазном лепотом, уподобљавајући је божанственој красоти нашега Господа, како би се вазнела на Небо као у родни дом, дом Очевог. Амин.

Душа одуховљена Духом Божијим

*„И дух свој мешајућу у вас...“
(Јез. 36,27)*

Зашто се у нашем времену, једнако као и у свим досадашњим временима, толико много говори о души људској? Зато што је душа – почетак живота, а живот душе јесте у Богу – што је суштина живота у заједници, а душевни живот је основа развоја и човека и друштва, у Цркви Христовој.

Душа је суштаствени део природе људске; душа је одређени облик енергије још увек непознат науци; она је бескрајна, разумна, духовно-природна сила, коју је човек добио од Бога при стварању.

Људи не виде своју душу, и зато је, нажалост, не цене довољно. Моћ душевна од Бога нам је дарована, и она је истовремено и прекрасна и драгоценна. Душа је одуховљена Духом Светим, и показује се као „честица“ Бога у нама, указујући нам на могућност нашега обожења.

Душа је свеукупност свих мисаоних, емоционалних и вољних покрета. Унутрашњи живот је основна душевна карактеристика која условљава наше спољашње поступке.

Душа одуховљена Духом Божијим, бесмртним и разумним, са којим је једно, – те је и зато душа човечија духовна и бесмртна – то је догма. По речима блаженог Августина, она је невидљива и без обличја. Бог ју је саздао духовном и живом, разумном и слободном – и она са телом чини јединствен живи организам.

Душу је могуће видети једино посредством откровења и божанственог просвећења. Духовним очима ума, они људи који су просвећени благодаћу Божијом, могу сагледати све аспекте постојања једне душе, и нама истинито сведочити о томе.

На основу богооткривених светоотачких учења о души можемо рећи следеће:

Душа је: бесмртна, разумна, делатна духовна сила дарована човеку од Бога при његовом стварању, којом је управо и једино могуће, при деловању благодати Духа Светога, да се непрестано развија и обожује.

Душа је: бестелесна, личносна, самостална виша духовна и умна природа, посредством које се хармонично развијају сви делови нашега тела. Истовремено, душа је руковођена Светим Духом Божијим, који приводи у ред и поредак разнолике намере, покрете и помисли.

Душа је слободна јер је обдарена желатељном и делатном способношћу. За време свога земаљског живота тесно је повезана са телом, и носи све невоље и тегобе телесне. Душа у телу делује кроз телесне органе. Она управља телом, а сама је руковођена Светим Духом, и у њој се стичу, заправо сједињују све особине једнога човека, и из ње проистичу.

Душом познајеш Бога и молиш се Богу, јер су молитва и богопознање храна души. Одуховљеном душом распознајемо добро и зло, и у њеним дубинама врши се невидљиви избор животног пута. Подвигом воље и помоћу Божијом, душом препознајемо вољу Оца Небескога, прихватамо је умом и срцем, и слободним избором устројавамо сопствени живот у складу са заповестима Божијим.

Бог се души открива, и она спознаје како се треба борити на путу спасења, како побеђивати искушења и нападе поднебесних духова злобе, и душа је та која препознаје земаљске саблазни и прелести, али и небески духовни свет, и колико је то човеку могуће, осећа и препознаје Божије присуство у свету.

Кроз душу Отац Небески бивствује у нама, будући да је душа саздана бесмртном, самим тим је предначинена да буде храм Духа Светог. Уколико човек освећен крштењем не проведе живот у гресима и страстима, Дух Божији постојано пребива у души и телу, као нерукотвореним храмовима Духа којима је предодређен вечни живот.

Душа је источник свих наших дела, жеља и помисли. Господ Исус Христос својом искупитељском жртвом, удахнуо је у нашу бесмртну душу нови живот, и могућност блиског општења са Њим, кроз свету тајну животворног причешћа, које се не може упоредити ни са каквим општењем људи међу собом.

Животиње и биљке такође имају душу. Али, људска душа се разликује од свих осталих живих бића по дару духовности и разумности. Њена нижа, анимална природа сродна је души животињској, а њена виша одуховљена природа, узвисује је изнад свих осталих створења и слична је природи анђелској.

Бог је створио душу по образу Духа, положивши у њу законе добродетељи, расуђивања, благоразумности, вере, наде, љубави, знања, и осталих врлина духа. Образ Божији у души човековој испољава се у три вида богообразности сила душевних: уму, вољи, срцу.

Све саздано Богом је прекрасно, па и душа човечија. Њена тананост и узвишеност испуњена је необичном красотом и бесценим небеским духовним богатствима – због чега је душа вреднија од свега у свету. Све лепоте света ништавне су у сравњењу с душом. Вечни Бог нема почетка ни краја своје Бићу, док душа има свој почетак у Богу, али, с обзиром да је бесмртна, нема завршетак у смрти.

Од свих створења Божијих душа је највећа после анђела. Чак ни анђели немају ту част да буду обитавалиште Духа Светога, а души људској је ово даровано (1 Кор. 6,20). Човек, сазадан по образу и подобију Божијем, гресима својим може унаказити подобије Божије у себи, али образ Божији, и унижен и упрљан, заувек остаје у души.

Душа је бесцена. Сам Господ Исус Христос је рекао: „Каква је корист човеку да сав свет задобије, а души својој да науди“ (Мт. 16,26). Душа је драгоценост. Величину њене драгоцености сведочи искупитељска крв Спаситељева проливена на Голготи, Његова крсна жртва за спасење сваке душе (1 Кор. 6,20). Нема цене за

бесмртну душу: она је искупљена крвљу Богочовека, и призвана од Њега у вечни живот и блаженство, јер носи у себи образ свога Створитеља.

Од прародитељског пада душе свих људи постале су место пребивања злих духова. Зато је Господ Исус Христос дошао да је обнови и преобрази, ослободи је ропства злу и греховној тами, у коју је преступом dospела.

Који верују у Христа обновљени су Духом, и постају нови људи, у којих је ново срце и нови ум, тј. нова душа. Зато душа, као дете к мајци, отима се Оцу Небеском, свом Источнику и Родитељу, и једино у Њему налази покоја.

Цена душе човечије јесте цена проливане за њу крви Спаситељеве, из бесмртне љубави којом је љуби, сад и у вечности.

Учење Светих Отаца Цркве о души човечној

„...Има шело шелесно и има шело духовно“. (1. Кор. 15,44)

Свети оци и учитељи Цркве предивним изразима указују на лепоту и достојанство душе.

Свети Григорије Богослов: Душа је биће умно-созерцатељно, вечно пребивалиште, образ и дисање Свемогућег Бога; честица Божанства, енергија невидљивог Божанства и бесконачне светлости, нетварне и неугасиве, закључане у телу као у пештери; животворна и покретна природа душе сродна је природи разума и ума.

Преподобни Макарије Велики: Душа је умно, сваком лепотом испуњено, прекрасно створење Божије; душа је веома фино и истанчано тело, твар посебног рода; душа је велико и чудесно дело Створитеља, који је саздао њену природу безгрешном; она је умна, величанствена и дивна – образ и подобје Божије, у блиском сродству са Богом, у благодатном (а не суштаственом) општењу с Богом; надарена свим савршенствима свој-

ственим духу; због тананости своје брзопокретна, неухватљива, полетна.

Свети Јован Златоуст: Душа – естествена, разумна, духовна, брзопокретна, која је у непрестаном делању, драгоценија од целога света, неописиве лепоте, суштине сродне с небеснима, наравно, не Божанској суштини, него небесним бестелесним силама.

Душа човечија је толико благолепна, и не може се упоредити ни са каквом природном лепотом. Кад бисмо телесним очима угледали красоту душе, никаква земаљска лепота нас више не би могла задивити. Ову лепоту могу видети само душевне, просветљене очи ума.

Преподобни Јефрем Сирин: Душа наша је најлепше и најмудрије, од свих створења Богу најомиљеније биће, запечаћено тајном благодати и премудрости Његове.

Преподобни Јован Лествичник: Сав свет је ништаван пред вредношћу душе; свет пролази а душа је нетљена, и остаће свагда непропадљива.

Свети Кирил Јерусалимски: Душа је дело Божије, саздана по образу Свевишњег; она је бесмртно живо биће, разумно и нетрулежно; душа је слободна и има власт да чини шта хоће.

Свети Филарет Московски: Душа је невидљива танана сила, а њено биће је духовно и бесмртно. Образ Божији у човечијој души пројављује се не само у особинама бесмртности и духовности, него у свим њеним силама и способностима, а нарочито у: умности, доброти, слободи, дару речи и разумности. Реч је орган ума, а у њој се одражава образ Божији.

Почетак Речи је на Небу, изнад Неба, у вечности, у Богу (*Јн. 1,1*). Достојанство речи је божанска особина – јер је „Бог Реч“. Син Божији у испољавању својих божанствених својстава у језику човечијем није нашао бољег имена од речи – Слово: „Име Његово је Слово Божије“ (*Ошкр. 19,13*).

Слово има стваралачку силу: „Све Њиме постаде“ (Јн. 1,3), – и зато у речи човечијој треба да постоји образ Слова Божијег и силе Његове. И заиста, на лествици свих створења, реч уздиже човека изнад свега земнородног: Она сједињује људе у заједницу; ствара градове и царства; у речи живи знање, мудрост, закон; речју се развија добродетељ; реч у молитви усходи ка Богу и беседи са Њим.

Слобода је способност разумног избора корисног и потребног, делатна сила човека који не пристаје на поробљеност грехом, моћ да изабере добро обасјано светлошћу истине Божије. У том смислу је образ Божији у души човековој.

Преподобни Јован Дамаскин: Душа је биће слободно, обдарено делатном и желатељном способношћу, вољом и умом, не као нечим одељеним од ње, већ као саставним њеним делом. Што су очи на телу, то је ум у души.

Душа је сједињена с телом и обухвата га као огањ железно. Душа је проста, жива, бестелесна, телесним очима невидљива, бесмртна, словесно-разумна, дејствујућа посредством телесних органа којима се помоћу ње дарује живот и узрастање, способност осећаја и моћ рађања. Душа је умно свагда покретна, слободне воље у избору добра или зла.

Блажени Августин: Душа је створена невидљива, разумна, бестелесна, бесмртна, богоподобна, образ свога Створитеља – Који говори да се образ Божији у човеку јавља у души боголикој. Човек је саздан по образу владицтва, господства, и произвољења Његовог.

Свештеномученик Иринеј Лионски: Душа је од Бога створена и има сопствену природу која се разликује од природе ангелске. Изглед и обличје душа поприма од њеног блиског општења с телом. Изглед душе јесте изображавање унутрашњег лика који је различит код свих људи.

Свети Андреј Критски: Душа се одређује умом који созерцава Бога.

Праведни Јован Кронштадтски: Душа је човечија одраз лица Божијега; уколико је одраз јаснији то је душа светлија и спокојнија; слабији одраз душу чини тамнијом и неспокојном. А како је душа наша – срце наше, наравно, ако би се у њој кроз осећај балгодарности одражавала свака красота и истина Божија, то одраза лажи у души не би било уопште.

Душа је саставни део духовног света. Бог се одражава у благочестивој души као сунце у капљи воде; у чистијој капљи одраз је јаснији, док је у мутној капљи одраз нејасан, а у сасвим црној, грехом помраченој души, одраза Божијега нема, а душа пребива у стању духовног мрака, у стању безосећајности свега Божијега.

Душа је проста као мисао, брза као муња. Душа благочестивог човека јесте пребогата духовна ризница. Душа се управо и зато зове душом, јер она душе Духом Божијим, тј. има почетак од Духа животворног.

Свети Теофан Затворник: Душа је делатна жива сила, умна и чисто духовна. Својом физичком страном она устројава тело, оживљује га, покреће, и дејствује кроз тело, а другом, вишом страном она се усавршава, спознаје себе, делује слободно, созерцава небеско, размишља о земном и стреми ка Божанственој вечности.

Сазнања о души код нехришћана

„То су људи душевни, који немају духа“. (Југ 1,19)

Мудри Сократ, који је сав свој живот посветио тражењу истине, имао је веома високо мишљење о човечијој души.

„Човечија душа – говорио је он – више од свега осталог у људском бићу, причасна је Божанству. Она видљиво управља телом, иако је сама невидљива. Мислећи човек не сме да презире оно што не види, него,

изучавајући његову силу из видљивог деловања, очитује у души оно Божанствено.“

Самопознање је открило Сократу да је душа по својој природи биће причасно Божанској природи.

О човечијој души увек се много говорило и писало. Постојање душе не негирају ни верујући, ни неверујући људи. Сваки човек осећа у себи неко тајно унутрашње начело које управља његовим телесним покретима.

У ранијим временима људи нису имали довољно јасну представу о пореклу и природи тога начела, иако су његово присуство у себи осећали, уочавајући да се оно веома разликује од тела. Путем самопосматрања дошли су до логичног закључка да човек поред тела има и душу – биће различито од тела.

Примитивни народи су исто тако признавали присуство душе у телу, спознајући да је њена природа фиџија и тананија од телесне. Веровали су да по смрти тела, то унутрашње биће не умире, не претвара се у ништа, него се одваја од тела и одлази у непознату област бивствовања. Независно од религијских убеђења, сви народи верују у одвајање душе од тела у смртном часу, и у вантелесни живот душе у оном свету.

О стварању и сједињењу душе и тела

„Речи које вам ја рекох, дух су и живош“ (Јн. 6,63)

Преподобни Макарије Египатски о стварању душе човечије каже: „При стварању човека Бог говори: да створимо човека по образу и подобију нашем“, (*Посл. 1,26*) – што се односи на унутрашње биће човеково, тј на бесмртну душу.

Књига Постања сведочи: „И сазда Господ Бог човека из праха земаљскога и дуну му у лице дах животни; и поста човек душа жива“, (*Посл. 2,7*).

„Многи, – тврди преподобни Серафим Саровски – неправилно разумеју речи „дуну му у лице дах животни“, сматрајући да се овде говори о души човечијој положеној у неодушевљена тела. Бог је тело Адаму саздао од земље, а са њим истовремено и душу и дух човечији. Удахнућем Духа Божијега, Он је душу човечију одуховио, одвајајући је на тај начин од душа животиња и биљака.

Епископ Теофан Затворник такође сматра да је душа човечија, исто као и душа животиња и биљака, саздана из праха земаљскога, иако слична души животиња, превазилази је управо сједињењем душе с Духом, удахнутом човеку од Бога при окончању стварања.

И Дух, као сила која исходи од Бога, и сједињује се с нашом душом у једну целину, даје јој могућност да позна Бога, да стреми ка Богу, да својим унутрашњим осећајем спознаје своје происхођење од Бога – јер душа и јесте честица Божанства у нама, која осећа своју потпуну зависност од Бога, и дужност да испуни Његову вољу, и да живи за Њега, Њиме и с Њим.

Свети Симеон Нови Богослов, значење речи: „и дуну му у лице дах животни“ објашњава на следећи начин: „дах животни“ подразумева душу, јер је Адамова душа била блиско сједињена, тј. осењена Светим Духом. Свети Дух је био Душа душе Адамове, и захваљујући таквом сједињењу душе с Богом – Адам је по благодати троичан: тело, душа и Дух.

Свети Василије Велики у својој „Беседи о стварању човека“ говори: тело човечије је саздано искуским рукама Божијим из праха земаљскога, а не само речју „да буде“; а душа је створена речју „да створимо човека“, и њој је дана могућност узрастања путем подвига и знања ка савршенству.

Преподобни Јован Дамаскин: „Неопходно је исправно разумети да су душа и тело човечије саздани истовремено и заједно; Бог је у једном трену удахнуо човеку животворни дух, а како га је удахнуо ми то не-

знамо, и тако се човек одмах јавио у свој својој величанствености, савршен и душом и телом.

На 5. Васељенском Сабору Свети Оци су утврдили, сагласно учењу Светога Писма, да је душа створена заједно са телом, а не одвојено једно од другог.

Свети Григорије Богослов, блиско узајамно сједињење душе и тела објашњава пројављивањем Премудрости Божије, промислитељски устројеног нераскидивог савеза духовно-телесног. Ако, по његовом мишљењу, душа не би била свезана с телом, и ако не би била дужна да обуздава страсти и да укрођује грешне покрете тела, с обзиром да је поседница Божанске частице – она би се погордила превазносећи се сопственим достојанством. Али, пошто с телом преживљава све житејске тескобе, болести и искушења, она и телу пружа могућност да се заједно са њом уздиже бивствовању узвишеном, чистом и божанственом.

„Душа је сједињена с телом, да се ми не би погордили образом Божијим у себи, него нас слаба земаљска природа свагда смирава – каже Св. Григорије, – како би у борби са телом ми постојано управљали поглед ка Богу... спознајући истовремено како смо и величанствени и ништавни, земни и небесни, смртни и бесмртни.“ Душа, иако различита од тела, налази се у веома блиском односу с њим, и својом веома фином и тананом природом овладава сваком честицом тела човечијег, што јој даје могућност да управља телом, да руководи његовим поступцима. Дух подстиче душу, а душа подстиче органе на правилно деловање.

Душа првога човека је имала образ и подобје Божије. Али после грехопада првих људи, она је била лишена благодати Светога Духа. А без благодати душа губи правилно настројење у мишљењу, осећању и делању. Ово је разлог зашто се Адамово потомство рађа у наследном греху, духовно грубо и слепо, смртно и пропадљиво.

Неопходан је био долазак на земљу Сина Божијега, и Његово искупитељно крстоносно страдање, како

би пала душа људска поново задобила благодат Светога Духа.

Човек је призван да се уподобљава Богу, а уподобљавајући се Богу он приступа у богоподобно стање, само силом и благодаћу Божијом, коју је требало вратити души људској.

Свети Оци су сагласни да речи „и дуну му у лице дах животни“ представљају стваралачки чин којим је душа одуховљена благодаћу Духа Светога. Зато је човек савез: духа, душе и тела – јединство природноразумне, осећајно-духовне личности – творачким актом Божијим призване у вечно блаженство и бесмртност.

О сличности и различи душе и тела

„Нећрулежни Дух Твој пребива у свему“ (Прич. 12,1)

Душе свих људи су сличне по својој суштини, иако свака душа има своје личне особености, које се пројављују у различитим формама душевног живота и развоја. Извор форми својствених сваком човеку појединачно јесте срце човечије, захваљујући коме су испољавање душе, живот, мисли и поступци код свакога различити.

Философи античког света знали су да је душа невидљива и безоблична, тј она нема мере: величину која разликује једну душу од друге; нити има форме: било каквог облика душе; она се у човеку јавља као жива суштина, која у целину људске природе сједињује различита карактерна својства и унутрашње особине специфичне само за дотичну личност.

Из овог разлога можемо чути о некоме: то је људина, човек широке душе, када се ради о добром човеку; или супротно: он је ситна душица. Ове метафоре показују да неко има већу, а неко мању душу. Овде се не ради о природним особинама душе. За доброг кажемо

„душеван човек“, а за злог „бездушан човек“, што не значи одсуство душе, него се односи на узвишену или унижену природу човечије душе.

Душа је носилац природних особина човека, из ње проистиче свака душевна активност. Захваљујући слободној вољи коју поседује, њено је делање усмерено ка добру или злу, полазећи од тога какав дух (Божији или сатански) обитава у њој.

Појам „душа“ не значи увек исто. Некад се „душа“ односи на сам живот, као, нпр. у еванђелској причи о сејачу и семену (*Мтљ. 16,25*). У нашу душу се сеје семе речи Божије, а свака је душа различита: једна је камена, друга зарасла у трње, трећа плодносна... Јединствено семе Божије је посејано у све душе, а какав ће оно плод донети то зависи од квалитета душе и особина које она пројављује у време зрелог узраста.

У души човечијој Бог животворном силом Духа, обнавља палу људску природу, градећи Царство Божије у унутрашњем човеку. Како се то догађа сакривено је од нашег поимања, (као што не схватамо како се догађа раст зрна баченог у земљу). Долазак Царства Божијега унутра, да се не види, за нас је чињеница коју примамо вером, а од нас се тражи брига око раста положеног зрна, тј. семена ради у души да не пропадне, него да узрасте. Треба да живимо са сазнањем да смо сарадници Божији у тајном послу изградње Царства Божијега у души, изабрани и призвани на ово дело од Самог Господа.

Све зависи од способности душе да духовно узраста. Дубље разумевање еванђелских прича о исцељењу глувих, слепих, немих, – односи се на духовно глуве, слепе, неме душе људске. Многе су неповратно изгубљене, заблуделе у таму греховној, скренуле са правог пута, и не постижу циљ и смисао свога живота на земљи.

Шта каже Еванђеље? Како треба слепу душу привести Христу Исцелитељу? Значи, пре свега, извести је из света, повести је мало по страни од грехова људи,

оставити је мало насамо с Богом, ослободивши је од разорног утицаја земље. Господ ради тако: пре него што ће исцелити слепога одводи га мало на страну.

Слепи Вартимеј (образ добре душе), седи на путу из Јерихона за Јерусалим, од расадника греха ка Светоме Граду; он не само да седи, него виче, преклиње, вапи и моли Господа да обрати пажњу на њега. Тако је са сваком душом која потребује исцељење. И бесплодна смоква, и виноград који је дат људима на обрађивање – све су то људске душе у различитим степенима и облицима њиховог духовног узраста.

Бог је насадио по свој васељени виноград живота. Лоза је Син Божији, Исус Христос, од кога расту на све стране безбројне гране и чокоти, што су уствари душе људске (*Јн. 15,5*). Свака душа има могућност да узрасте у божанствени рукосад, окалемљена благодаћу да процвета као цвет, зрацима сунца – умним способностима; да миомирише мирисом цвета – бесконачним нијансама осећања; да чврстином воље као сочним и пуним плодовима у своје време дарује изобилан род. Истина је да су људске душе Божији виногради, из небеског врта пренесени и засађени у врту земаљском.

Господ је оградио душу – еванђелским законом. На узвишено место је поставио стражарску кулу – савест. Бог је виноград насадио, и оставио га људима како би се сами трудили око спасења својих душа. А Христово преображење на Тавору – то је образ преображаја душе која је пошла за Христом.

Увек када кажемо „душа“ ми подразумевамо свеукупност наших душевних активности: осећања, мишљења, делања. Душа је наша мисао, осећање, жеља, порив, наш живот... Први човек је имао душу одуховљену при његовом стварању, а свако од нас је добија при њеном рођењу, начином тајанственим и непојамним.

Душа је непрестано у нашем телу, и како каже Свети Димитрије Ростовски, – нема ни најмањег дели-

ћа тела без целе душе у њему. Само душа даје цену телу, састављеном из многих атома, даје хармонију, омогућава учешће свих заједно у једном организму. Душевност је важна, како за телесни, тако исто и за духовни живот.

О срцу човечијем

*„Сине, дај ми срце своје“
(Приче, 23,26)*

Бесмртна и разумна душа, која нам је од Бога дарована, пребива у срцу, јер је срце духовни центар живота и наше душе. Свети оци Цркве, на основу личног духовног искуства, сведоче да је управо срце, а не разум, орган богопознања. Знамо из Светога Писма да је срце орган наших жеља, воље, добрих и злих намера. Сагласно жељама и намерама срца дешава се избор животнога пута. По Светом Јовану Дамаскину: „Срце је центар сила множења, храњења, раста, и других“; а Свети Василије Велики у „Шестодневу“ каже: „Срце је корен живота“.

Најновија научна достигнућа дају доказе да је срце не само орган крвотока, него пре свега орган осећања. А Свето Писмо о срцу човечијем говори више и боље од било које науке, показујући да је оно више и дубље од органа осећања, зато што: „Ништа није дубље од човечијег срца“, сведочанство је праведног Јова. Срце је најважнији орган познања, мишљења и воље – оживотворење свих духовних дејстава. Господ тражи наше срце: „Сине мој, дај ми срце своје! (Приче 23,26), јер ако је његов центар у Богу, онда су и све остале душевне силе.

Срце је место сусрета човека с Богом, пут познања вишег света; срце има способност да општи с Богом, да препозна деловање Божије, јављање и откривење Божије, – а што је човек духовнији то је у њему ова способност наглашенија.

„У срцу моме као да се огањ разгорео“, каже пророк (Јер. 20,9). Какав огањ? Ево шта каже Свети Јефрем Сиријин: „Недоступан уму улази у срце и обитава у њему. Земља не може да издржи стопе Његове, а чисто срце Га носи у себи.“ Созерцава га без очију, по речи Христовој: „Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети“.

Свети арх. Лука пише: „Срце се састоји од мноштва осетљивих, тананих струна за све добро и истинито, које се не саглашавају ни са чим што је зло и неискрено“. Управо због своје профињености многоструно срце има способност општења с Богом у молитвама и откривењима, јер оно чује тихи глас савести који му говори.

Срце, које је корен живота, подстиче на делатност све остале душевне силе, јер је њему дата власт над управљањем животом. Страсти одвлаче срце на погрешне путеве, и зато само људи очишћени и слободни од страсти, могу чинити оно што је исправно, по вољи свога чистог срца. „Сврх свега што се чува чувај срце своје, јер је у њему извор живота“, саветује премудри Соломон.

Срце је и корен греха. „Из срца излазе зле помисли...“ (Мтљ. 15,19). Огреховљеном срцу тешка је помисао на Бога. Срце рањено грехом не може волети Бога, јер га се боји. Њему су очи ума помрачене и затворене, оно не чује глас савести која јасно сведочи о Богу, и веома често доводи човека до безумља. „Рече безумник у срцу своме: нема Бога“ (Пс. 13,1).

Срце је центар физичке и душевне делатности, и пошто обједињује душевне способности, оно има спознајну моћ и силу делања. Срце је тајанствена оса која држи у јединству духовни и телесни састав човека. Оно је бездан дубоки који везује човека с Богом и ближњима. Хришћанска љубав извире из срца, и она се разликује од сваке друге љубави, јер је благодатна.

Преподобни Макарије Велики о овоме каже следеће: „Срце влада свиме, и када благодат захвати све по-

ре срца, и загосподари над свим помислима душевним – тада можемо видети да ли је на табlici срца написана благодат закона духа.“ У срцу се формира личност човекова, и кад је душевни живот у хармонији, тада срце наступа као регулатор сила добра и зла.

У тајним дубинама срца скрива се врлина или порок. Духовно опитни људи знају да при добром и благодатном настројењу срца осећају тиху радост, дубоки мир, топлоту и светлост... који се умножавају творењем добрих дела и молитвеног духа. Насупрот овоме, деловање на срце духа злобе рађа у њему смућење и жалост, некакву успаљеност или хладноћу, неутешно неспокојство.

Срце прима реч Божију, разуме је и осећа. Сам Господ каже да је оно њива на коју се семе речи сеје. У читању и слушању Светог Писма управо срце добија то осећање да се дотичне речи односе на нас.

Срце не само да прима дејство Духа Божијег, него, као центар нашег духовног живота, оно се усавршава и уподобљава Богу. Срцем се испољава виша функција духа човечијег: вере и љубави. Срце је центар љубави: „Добри човек из доброг срца свога износи добро“, (*Лк. 6, 45*). У срцу се рађају добродетељи: смирење, кротост, милосрђе, трпљење, праштање, вера, љубав. Чисто срце је највеће богатство човеково, јер је оно наша слава у Господу. Управо зато се оно јавља као место пребивања душе. Зато се молимо: „Срце чисто сздај у мени Боже, и дух прав обнови у утроби мојој“ (*Пс. 50,12*). Чисто срце – храм Божији, а дух прав – Дух Божији у њему.

Срце је непрозирно, недоступно чулима, и не само туђем, него и нашем погледу, јер је срце сфера, а не центар. Човек срцем воли, верује, нада се. Човеково срце води спољашњи живот, кад :“Уста говоре од сувишка срца“ (*Мтљ. 12,24*), и унутрашњи, „унутрашњи човек срца“ (*Ай. Павле*), који сједињује у себи свет природни и свет натприродни.

Питање срца је питање слободе. Слобода самоопредељења је дубља од свести, јер закони не делују у сфери срца. Отуда је немогуће забранити да се воли, мрзи, хоће, неће, верује, не верује. Судбина човекова, његове најинтимније одлуке решавају се у дубини бића, у срцу, па и иза срца, у благу – које је Бог! „Где је благо ваше, онде је и срце ваше“. У овој сфери је човек Божија слика.

Дакле, срце а не ум – мисли, спознаје, закључује, одлучује. Преподобни Исак Сиријин тврди да је „ум једно од душевних чувстава, док срце обухвата и садржи у себи сва унутрашња чувства“. Срце поседује способност да задобије из духовног света осећања вишњег поретка и да их преда уму. Дар интуиције која је у сфери срца, осећа и зна много тога што је уму несхватљиво и необјашњиво. Интуиција је: познање суштине ствари и бића, не умом него срцем.

Исихастички пут: ум у срцу, показује да није ум последња дубина бића, него срце. Али, ум се шири срцем, а срце се просветљује умом. Љубав се рађа у срцу од познања ума о Богу. Кад срце узљуби Бога оно стреми Њему, и човек све више и више стиче познање о Богу. За познање тајних дубина Божијих неопходно је срце чисто, колико је то сазданом бићу могуће, осетљивом на Красоту коју прима. „Дубоко је срце човеково и ко ће га испитати“, (*Пс. 64,6*).

Срце има способност да љуби, а љубав има способност да позна Бога, јер „Љубав је Бог“. Срце које љуби утврђује вољу, просветљује ум, дарује утеху на тешком животном путу, подстиче човека да твори добро ближњима, пријатељима и непријатељима. Само је љубав способна на задивљујући подвиг самопожртвовања. Срце је престо на коме седи Господ.

Свети Јован Кронштадски: „...Ти знаш како срце бистро, јасно и далеко види, нарочито предмете света духовнога, што је приметно у сваком познању, а нарочито у духовном, где се много тога вером познаје,

(виђењем срца); а срце је око бића човечијег – и што је оно чистије, тим боље, даље, и јасније види. Код светитеља је ово духовно око доведено до оне висине и чистоте, са које свети Божији људи виде јасно, широко и далеко, виде наше духовне потребе.“

Толико о срцу човечијем.

Душа – храм Духа Светиога

*„Будиште ођњети у духу“
(Рим. 12,11)*

Како је Бог створио небо и земљу за обитавалиште човека, тако је тело и душу човека Бог саздао за своје обитавалиште – да би, радујући се овоме, нашао мир у његовом телу, као у свом дому, имајући прекрасну невесту, љубљену душу, коју је саздао према образу женика душе.

Зато је неопходно да душа чулну, мрачну, телесну природу своју – прочисти зрењем срца – и преобрази је у вишу, духовну стварност. Овде је њој добро, овде је истинит живот, овде је њен покој и њена радост.

Благодат која се спушта у срце, побуђује енергију духа, уздиже је навише одрешену од земаљске привезаности. Душа која је овладала помислима и срце очистила од њих, постаје благородна, почиње да развија прекрасне особине које су положене у њу при стварању. Постаје дом Божији, храм Духа Светога.

Како је величанственом чашћу душа награђена. Чисти и безгрешни анђели нису саздани да буду храм Духа Божијег, а душа човечија јесте! То је њој од Бога даровано. Управо зато је и дужна да се потчини Богу, јер је предодређена да буде Његов живи, нерукотворени храм. Човек није самим рођењем храм Божији. Он то постаје само онда када Дух Свети освети душу светим крштењем, и посети је у светој тајни миропомазања.

Душа постаје место пребивања Духа Божијег само када себе потчини дејству тог Духа, предајући се његовом руководству, и тако ће сама руководити телом плодотворно и спасоносно. Бог у души живи увек, осим када се ми гресима удаљимо од њега, Он у грешној души не обитава.

Бог воли да живи у души човечијој, каже Свети Теофан Затворник, али Он не улази насилно у душу, ако је и Свемогући Бог, јер по љубави својој неће да наруши даровану јој власт над собом. Не усељава се у душу у којој влада плот, јер је орган Његовог општења с душом сам дух. Кад душа слободном вољом изрази жељу да се приближи Богу, тада и Бог иде њој у сусрет и одухотворава и душу и тело, целога човека, и унутрашњег и спољашњег.

Бог постаје „све у свему“ у одухотвореном и обоженом човеку. „Доћи ћемо и у њега ћемо се настани-ти“, (Јн 14,23). Царство Божије зато долази унутрашњим, невидљивим путем у душу.

И у Старом Завету је Бог говорио кроз пророке: „Уселићу се у њих... и бићу им Бог!... Бићу вам Отац, а ви ћете бити моји синови и кћери“, (Лев. 26,12; Јер. 3,19).

Дух Свети је пророковао о времену кад ће се Бог уселити у бесмртну душу човечију, кад ће бити Отац души, а душа чедо свога Оца Небескога. Ово се испунило доласком Сина Божијег на земљу.

„Царство Божије је унутра у вама“, управо у души, кад мало зрно посејано у душу напором воље порасте, човек живи Христовим животом на земљи – тада Господ стваралачком силом својом обнавља човека, а семе расте брзо, брзо, затирући све оно што је враг посејао у души. Клас душе зри и пуни се силом Божијом, а душа се пуни силом благодати – а Господ сам је створитељ новог живота.

Све зависи од способности душе да духовно узраста. Назначење душе није само да сачува од Бога даро-

вану светост, него да животворном силом оживи сва чула која су инструмент делања душе, потчини тело духу, умртви плотске страсти, просвети га Духом и учини га храмом Божијим.

Душа у коју се уселио огањ љубави Божије, личи на птицу која лети горе, Богу своје устремљена, са којим жели да се сретне на Небу. Сила Божија захвата такву душу и загрева је жељом за духовним животом. Зато душа мора бити трезвена и разумна како би знала да разликује корисно и потребно у делу спасења. Умна и благородна душа се познаје и по спољашњем изгледу, ходу, гласу, осмеху, држању тела, односу према ближњима.

И телу је неопходна благочестивост: очима, ушима, рукама и ногама – где да иду, шта да раде, како да гледају, шта да слушају – јер душа мора расуђивати мудро и о поступцима тела, које је такође храм Божији.

Свака хришћанска душа од свога духовног рођења има своје призвање, и она је дужна да владајући телом испуни Божије назначење. Тело узима учешћа у животу душе, и оно је такође обавезно да уздиже физичку страну живота на виши ниво, у борби са гресима и страстима.

Преподобни Антоније Велики говори да душа у телу пролази три периода:

- 1) почетни ступањ вере;
- 2) узрастање у вери;
- 3) савршенство у вери.

Напредак на сваком ступњу зависи од душевог стања и настројења. Душа је дужна да створи благопријатну атмосферу погодну за раст из силе у силу, из славе у славу. У одговорној и савесној души нема места за зло.

Душа, иако разумна и мисаона сила, има потребу за руковођењем Духом Светим на подвижничком путу. Дух је душа душе, јер јој помаже да своје помисли и жеље подреди вољи Божијој. Како тело без душе не

може бити у хармонији са свим својим члановима, тако душа без благодати духа не може остварити богоугодан циљ.

Душа у којој нема благодати мртва је за Бога. Људска природа без благодати не може ни мислити ни творити ништа достојно Царства Божијег. А душа која је причасница благодати, будући да је сама освећена освећује и тело саопштавајући му вољу благодати.

Кад душа и тело за земаљског живота живе богоугодно, такву душу Бог освећује при изласку из тела, а тело прима нетљеност, слично души. И као што је душа у телу претрпела невоље и страдања и жалости, тако ће у вечном животу тело с душом сједињено бити учесник блаженства и радости.

Свети Јован Кронштадски каже: „Дуго нисам знао колико је души неопходно укрепљење од Духа Светога. А сад ми је Многмилостиви дао да јасно познам колико је оно свакоминутно неопходно, целога живота, молитвеним призивањем, као дисање“.

Без укрепљења Духом Светим наша душа је склона сваком греху, што значи и смрти духовној; она је ослабљена, нема силе у борби са грехом, постаје немоћна да твори добро. Без присуства Духа Светог у срцу, оно постаје подложно злу, и неповратно тоне у бездан зла. Зато наше срце треба да стоји на тврдом камену – а то је Дух Свети. Дух Свети загрева душу љубављу према Богу, наводи у њу светле и благе мисли, утврђује је у благословеном труду, даје потребно трпљење да с лакоћом поднесе све невоље; узноси је до стања духа у коме све људе уважава, као оне у којима је образ Божији, сједињује нас у љубави и учи нас да се молимо једни за друге.

И не само да нам је помоћ Духа Светога потребна, него смо ми дужни да јој помогнемо да се у нама украси нетрулежном красотом, којом одевена душа стаје пред Бога. Лепота душе је у смирењу, чистоти, трпљењу, у делима љубави. У животу не постоји ништа

страшно, осим вечне погибли душе! Преподобни Варсануфије је говорио онима који су тражили савет: „Децо моја! Спасевајте своје бесмртне душе!“

Три периода у живој души

*„И васцели ваш дух и душа и
шело да се сачува без порока
за долазак Госиода нашега
Исуса Христа“ (1. Сол. 5, 23)*

Из Светог Писма знамо да живот душе има три периода:

- 1) живот душе у телу човека;
- 2) живот душе изван тела до општег васкрсења;
- 3) живот душе сједињене с васкрслим телом у вечности.

Одвојивши се од тела у тренутку смрти, душа ступа у нови облик свога постојања. Она има способност да све види (наравно, не физичким очима) већ новим осећањем, као и да види себе саму. Покреће се снагом воље, и прелеће огромна пространства тренутно, јер је природне препреке више не задржавају. Она у загробном свету налази своје место, оно место до којег је духовно дорасла у свом земаљском животу, а где ће боравити до Страшног суда.

Налазећи се ван тела, душа са увећаном лакоћом продужава да развија у себи оне особине које је стекла на земљи. Праведници се утврђују у добродетељи и преданости светој вољи Божијој, а непокајани грешници у бешчашћу и противљењу вољи Божијој. Добро се расцветава у свој сили у пуности, у свој слободи коју није имало на земљи, те видљиво испољава раскошно богатство и достојанство свог унутрашњег света. Душа је заувек утврђена у добру и никакво је зло не може поколебати, изменити или повредити њено блаженство. Душа је пуна благодати и просвећеним умом созерцава тајне Божије, створени свет, саму себе и вечни живот.

Прониче у смисао нашега искупљења које је извршено од Сина Божијег, славно и величанствено дело у које анђели желе да завире – а којим је наша људска природа у Лицу Богочовека узвишена на престо Божанства.

Смрћу тела не умире сећање, осећање, мисао, воља, него душа која је са собом у вечност понела сва та света чувства, као што је: љубав према Богу, добрим делима, смирење, душевну и телесну чистоту, – наћи ће их у себи као изворе непојамне и узвишене радости, многоструко умножене.

Душе светих који су Богу угодили праведним животом на земљи, не само да живе блаженством светих, него имају смелост да се Богу моле за нас и помажу нам у делу спасења.

Душа после смрти продужава да живи резервом јелеја који је прикупила у време земног живота, и који јој даје могућност да ступи у блиско општење са Богом свим својим силама и склоностима. И што је више јелеја у њеном кандилу, тј, благодати Светога Духа, то је она блаженија и радоснија у општењу с Богом.

Свети Серафим Саровски је говорио да је циљ хришћанског живота – стицање благодати Светога Духа – тј. јелеја који се код мудрих девојака, тј душа, показао довољним, а код лудих није. То је оно духовно богатство које душа стиче за земног живота, а по разлучењу душе од тела не може га задобити. Код светих душа овај капитал је велики, и даје им већу слободу у молитвама у заузимању за спасење ближњих.

Старац Зосима из Тројице-Сергијеве лавре, говорио је својим духовним чедима: „После смрти ћу бити живљи него сад“. Оптински старац Варсануфије сматра да је молитва после телесне смрти савршенија.

Ко је на земљи био удаљен од Господа, он је удаљен и на Небу.

Последњи период душе јесте живи живот у свом новом преображеном телу, после Страшног суда. За

Христове следбенике овај период најблискијег односа с Богом на „новој земљи“ под „новим небом“, где душе уместо сунца обасјава сам Господ Бог својом светлошћу.

Време трајања ових периода душе мери се:

- 1) десетинама година;
- 2) простире се до општег васкрсења;
- 3) траје вечно.

Он је награда за врлинско-благодатни живот, или казна за богоборани живот проживљен у непокајаним гресима. Први период је најкраћи, али пресудан, јер свецело утиче на опредељење душе у другом и трећем периоду.

Нажалост, ми немамо јасну свест о важности овог периода, јер само у њему душа има могућност да твори подвиге, да се моли, да пости, да се уздржава, да чини милосрђе, да трпи болести без роптања, да страда са смирењем и надом у Бога.

Ради бољег разумевања, у природи можемо наћи адекватно поређење слике духовног света у физичком: живот лептира започиње у облику непривлачне гусенице која пузи по земљи; временом, гусеница као да умире, и уместо ње имамо беживотну лутку умотану у пелене, или гробић, а то је ларва; и догађа се чудо! Опна пуца и на свет се рађа лептир необичне лепоте, с дивним цветним крилима боје дуге, који слободно лети с цвета на цвет хранећи се поленом.

Слично се догађа с душом човечијом: у почетку, по телесном рођењу, због првородног греха, душа као да пуже по земљи; кад тело умре душа се тајанствено преображава, ако је за живота задобила љубав за Бога и ближње; и на крају, после другог Христовог доласка, сједињена с телом преображеним блистајући свим раскошним красотама стечених врлина, иде у сусрет љубљеном Христу.

Када наступа пунота времена неопходног за излазак душе из тела, јесте тајна, коју нам само делимично открива Свето Писмо. Достигавши одређену меру ду-

ховног раста душа више не може да живи земни живот. што је већа љубав за Бога, то души теже пада одвојеност од Њега, то она све више жели да прекине земаљске дане. Многи свети људи су желели да што пре умру, и збаци са себе телесне окове, како би се душом што више приближили Богу.

О смрти једног подвижника која се ближњима чинила превременом, један старац је рекао: „Он је достигао такву меру да се више није могао бринути о земаљским стварима, а налазећи се међу људима није се могао избавити од њих, и зато га је Господ узео.“

Телесна смрт не долази пре него што сазри плод, тј. душа хришћанска буде спремна за прелазак у други свет. Смрт долази у најбољем тренутку за пресељење у Царство Небеско. Ако се живот не прекине благовремено, душа би била у опасности да изгуби стечено духовно богатство новим гресима, и зато милостиви Бог пресеца земаљски живот у најпогоднијем времену за његово спасење. И обрнуто: често се време живота продужава ради узрастања у молитви и покајању.

У историји Цркве имамо много примера када је Господ вратио на земљу душе преминулих, које још нису биле спремне за сусрет са њим. Вративши се из загробног света причале су о својим доживљајима, у којима се понављају следеће ситуације:

- 1) по напуштању тела душа наставља да мисли и осећа исто као и у телу;
- 2) по смрти тела душа долази у додир са анђелима и демонима;
- 3) душа доспева на суд за своје поступке;
- 4) сећање на смрт је сачувано, и по њеном враћању у тело оставља силан и неизбрисив утисак.

Обично се догађа да све доживљено доводи до духовног преображаја, те многе душе настављају да живе богоугодно, примају монашки постриг, или се на други начин осамљују, ради што боље припреме за поновни сусрет с Господом у другом свету.

Земаљски живот губи своју привлачност, и душа непрестано размишља о новој реалности коју је искусила. Неверујући људи долазе до познања Бога, и стичу јаку и непоколебиву веру, јер из личног искуства знају да постоји живот после смрти, анђели и демони и Врховно Божанско Биће (како Га зову нехришћани), тј. Господ Бог, или Христос.

Свима је заједничко искуство доживљаја светлости, благе и меке, светлости Бића из кога исијава љубав, радост, милост, доброта, благод – стање духа које је речима немогуће описати. Одвија се разговор мислима, без речи, а многи свој живот сагледају у трену, као на филмском платну.

Опис посмртних искустава код верујућих и неверујућих људи су слични, и слажу се са описом Светих Отаца и подвижника у вери. Многе душе, по нарочитом Промислу Божијем, имају искуство превремене смрти, или ради исправке свога живота, или за сведочанство другима. Свето Писмо (*Прича о богајашу и убојом Лазару*) сведочи о судбини праведника и неправедника у загробном свету.

Смрт тела је неопходна и корисна за пали род људски. Она је средство спасења од духовне погибли. Ми под смрћу подразумевамо само смрт тела, које је постало смртно после грехопада првих људи, а у овом животу је главна смрт свагда живе душе. Смрт тела спречава погибао душе која живи грешним животом.

Одвојивши се од тела на кратко време, душа наставља загробни живот у измењеном облику са свим личним особинама дотичног човека. Карактер и личне особине припадају души а не телу. Свака душа има своја суштинска својства која је разликују од других душа, и по којима је и на земљи и на небу препознајемо.

После другог Христовог доласка, и сједињења преображеног тела с душом, после свеопштег васкрсења мртвих, на звук анђелске трубе, све ће се изменити у трену, а како? – ми то не знамо, јер је промислом

Божијим скривено од нас. После Страшнога Суда над душом и телом наступа коначан и прави период у животу душе – или у вечном блаженству, или у вечним мукама.

Бог је у душу положио чежњу за вечним животом, блаженством, срећом, светошћу и савршенством. Вечни живот започиње на земљи, рођењем у телу, а темељ вечности постављен је у пролазности. Благодетива душа је камен који се уграђује у божанствено здање Цркве Христове.

Душа често на земљи заспи сном греховним, а Господ јој се обраћа речима: „Душо, душо, устани што спаваш!“, или: „Устани ти који спаваш, васкрсни из мртвих, и обасјаће те Христос“ (*Еф. 5,14*). Као што је тело за време сна ослабљено, тако и душа заспала сном греховним, постаје ослабљена у вери, нади, љубави...спаваш, и не види, не чује, не слуша, не осећа, не зна, не може...

Душа је подложна утицају духа злобе, и од деловања на њу злих духова штити је духовни разум сједињен с духовном вољом. Као што је Царство Небеско унутра у нама, тако је и царство ђаволско унутра у нама, и делује кроз различите страсти. Зато се молимо Оцу Небеском да дође Царство Његово на земљу као што је и на небу, јер земљом влада царство различитих страсти којим ђаво, као неким својим оруђем, влада у душама људи.

Душа у својој природи нема ништа зло, али ако по лењости и злој вољи да места злом демону да овлада њоме, онда она постаје оруђе зла. Духовно искусни стараци саветују нам да не дајемо лакомислено и наивно души својој на вољу, него да је зауздавамо у мислима и осећањима, поготову лошим, на које нас наговара кнез овога света...

Никада души не треба давати слободу, него над њом треба стално бдети, као над несташним дететом, како она не би себе повредила а Господа разгневила. Зло

се гнезди човеку дубоко у срцу и многобројни су његови корени, које треба пажљиво и ревносно одсецати.

По речима Преподобног Макарија Великог, душа која је доспела под власт духа злобе, не сједињује се с њим у једно, него му се потчињава творећи његову злу вољу. Дух злобе има своју природу, а душа своју (слично сунчаном а ветровитом дану: сунце има своју природу, а ветар своју; они дејствују истовремено, али не сједињено). Тако и душа у којој се грех наталожио, као речица бистре воде на чијем је дну талог муља; ако се вода заталаса, муљ ће замутити воду, и, иако су измешани они нису исте природе.

Тако и душа узмућена од злога духа, ако и почне творити зла и грешна дела, она не постаје једно са њима, већ остаје самостална и одвојена од духа злобе. Зато јој је могуће да се дигне кад падне под утицај зла и да сузим и покајним молитвама измоли опроштај од Бога.

Срце сваког човека осећа наклоност ка гресима које је починио у младости, јер су они оскрнавили душу и тело. Грех је разбојник који убија душу, ако се она не покаје и не врати Богу. Грех је смртоносни отров од кога се разболева и душа и тело. Душа грехом бива паралисана и умртвљена, али, чудотворно васкрсава када се каје.

Света Црква познаје три стања душе, захваљујући којима је човек: врућ, хладан или млак. Врућ и хладан, иако су супротстављени, али су активни у свом домену, док је млак пасиван, неодређен ни за један од ових полова. Хладна душа, иако је опредељена за зло, способна је да се преобрази у врућу, за шта је млака способна. Најупечатљивији еванђелски примери преображења су: Св.Ап. Павла, покајаног разбојника, жене блуднице.

Душа није створена за грех. Грех је стран души и противан њеној природи, а духовна суштина се бори с

грехом, јер жели да сачува духовну чистоту и невиност, да не жалости љубљеног Оца Небеског.

Наша духовна природа је тако устројена да су јој мисли, осећања, жеље, као и сви покрети духа, тесно испреплетани и повезани међу собом. Грех заразно делује у души на све њене активности. Грешно дело помрачава духовни вид и затвара пут ка добру. Зато морамо непрестано стражити над собом, пазити на себе, бдети неморно – како би душу сачували од вечне погибли.

Сваки грех оставља траг на души; и задатак сваког човека је да сачува своју душу. Жива душа – жив човек! Душа умрла у греху – мртав човек! Зато без жаљења треба одсецати све што усмрћује нашу душу.

Душа умире кад је напусти Божија благодат. Тада наступа смрт и распадање душе. Помисли злобе, гнева, зависти, лукавства, мржње, свађе, злопамћења, блуда, и остале многобројне грешне помисли, морају уступити место у души супротним помислима: љубави, мудрости, мира, благости, опраштања, разумевања, чистоте, милосрђа, доброте – јер је душа бесцена ризница у којој треба сачувати само оно што је Бога и Анђела и Светих достојно.

Без милости Божије ми не можемо видети огољено унутрашње стање наше душе, јер су дубине нашег бића скривене од нас. Зато свети оци говоре да је већи онај који види своје грехе, него онај који види небо, анђеле и рај.

У великопосним стихирама чућеш следеће речи: „...Храм наш телесни сав оскрнављен...“, што се односи и на душу и на тело наше који су предначинени да буду храм Божији, а ми смо их гресима оскрнавили, да Господ Бог не може у њему наћи достојног места.

Док живимо имамо могућност да обновимо нашу палу природу, тј. храм душе и тела који се чисте сузама покајања. Сталном бригом о својој бесмртној души можемо обновити свој унутрашњи храм, како би он изнова заблестао и постао светиња достојна Духа Светог.

Тада се нећемо бојати телесне смрти, нити разорења трулежне грађевине састављене од пропадљиве плоти, јер смо, помоћу и благодаћу Божијом стекли небеску, духовну, нерукотворену Цркву Бога Живога.

Бесмртној души људској је приправљено од Господа место у Небеској ложници, у коју могу ући само они који су одевени у духовно рухо светлости и све врлине духа, као у свадбене хаљине. Ко није одевен у светле и свечане свадбене хаљине, није достојан свадбе Сина Царевог, и може само издалека гледати, алу у брачну ложницу не може ући.

„ ...чертог Твој видим, Спасе мој, украшен, али одежду немам да уђем у њ.“

Амин. Слава Богу.

Са руског:

Јања Тодоровић

СТАРАЦ КЛЕОПА

„Истиниша њрича о рају“

*„Хиљаду година њред Твојим очима, Госјоде; јесте као јучерашњи дан који њрође“
(Пс. 90,4)*

Беше неки калуђер у манастиру, једном се запита: „Како може проћи хиљаду година као један дан?“ Тако је лепо у Рају и такво велико блаженство, да хиљаду година јесу као један дан.

Калуђер беше црквењак и водио је узвишени живот. Он се молио Богородици неколико година и говорио је: „Мајко Божија, моли се Спаситељу Христу да ми покаже како хиљаду година пролазе као један дан? Јер знам да су ове речи Духва Светог истините.“ Молио се три године, и Бог му показа.

Црквењак је после ноћног богослужења остао сам у цркви и читао је акатист Богородици. Кључеве је држао у руци а пану је држао преко рамена. Одједном у храм улете један орао и стаде на иконостас. Био је у хиљадама боја, имао је црне очи и гледао је по цркви. Свако перо било је као драги камен.

Калуђер, када је видео орла да је стао над иконостасом, заборави да се моли и помисли: „Ја ћу покушати да га ухватим! Јер ако њега ухватим, неће ми бити потребно друго богатство на овој земљи! Па макар само једно перо да му узмем!“

Скочи ка орлу, али орао одлети у средину цркве. Чинило се да не може летети. Калуђер за њим. Замало да га ухвати, али орао одлети у припрату.

„Авај, мени! Помози, Господе, да га ухватим!“ Али када стави руку на њега, орао полети, али ниско, и тако одлете из цркве и стаде на ограду. Када се калуђер залетео да га ухвати, орао одлете у шуму.

Потом је монах прескочио ограду, говорећи: „Господе, помози ми да га ухватим!“ Замало да га ухвати, али орао опет одлете, сада на неку ливаду. „Господе, немој ме оставити. Бар једно перо да узмем!“

Када је покушао поново да га ухвати, орао полети ка једној јели. Онда је монах почео плакати: „Господе, нисам био достојан да узмем једно перо“. И гледао је ка орлу: „Господе, Господе, како је лепа птица! Нисам видео тако лепу птицу!“

Али одједном орао је почео да пева, неку песму коју овај монах никада није чуо на лицу ове земље. Беше то анђеу у лику орла, али он то није знао; и стајао је и гледао орла, који му је певао 355 година.

Мислећи да му је прошао само један сат, монах за ово време није ни остарио а није се ни уморио, нити огладнео, нити ожеднео и нико га није приметио.

Одлете орао, а монах је држао кључеве код себе, кад се одједном присети: „Тешко мени, нисам узео пану, и црква остаде откључана; одох да закључам цркву“.

СТИГАО ЈЕ У БЛИЗИНУ МАНАСТИРА, А КЉУЧЕВЕ ЈЕ ДРЖАО У РУЦИ; АЛИ МАНАСТИР НИЈЕ ПРЕПОЗНАО. ЦРКВА БИ ДРУГАЧИЈЕ ПОКРИВЕНА, А ЋЕЛИЈЕ БЕХУ ИЗМЕНЕНЕ. ПОМИСЛИ У СЕБИ: „Господе, или је мене напустила памет, или овај манастир није наш!“ Знајући да се задржао само један сат, отишао је код чувара са кључевима у руци.

Видећи старца с белом брадом, обасјана лица, рече му:

- Благословите оче! Који пут вас овде доводи?
- Сине, идем да закључам цркву.
- Али, одакле си? – Одавде, из манастира.

– А где си био? – Овде, у близини.

– Оче, ниси од наших.

– Не познајеш ме, сине, ја сам онај монах, црквењак и идем да закључам цркву!

– Сачекај, оче, да идем да јавим игуману.

Али, игуман је уснио један сан у коме је добио следеће откровење, неки глас који се три пута јављао: „Отворите капије манастира, да уђе голуб Господњи!“

– Оче дошао је неки старац, сјајног лица, и каже да жели закључати цркву, јер је црквењак.

– Отвори му, сине, јер је ово велика тајна! Дођи са њим код мене.

Кад су стигли код игумана, овај упита старца:

– Оче, да ли ме познајеш?

– Не.

– Да ли познајеш манастир?

– Не познајем га више. Цркву познајем, али као да ни она више није таква. Била је другачије покривена.

– Али, где си био до сада оче?

– Био сам овде у шуми.

Игуман нареди да се звони, и да се скупи цела обитељ, која је бројала око 300 монаха.

Потом је одвео овог калуђера ка средини цркве, оставио га пред иконостасом, да би га видели сви калуђери и упита га:

– Оче, од свих ових монаха, познајеш ли некога?

– Жив је Христос, не познајем никога! Одговори он.

– Да ли ви познајете овог калуђера? Питао је игуман монахе.

– Не познајемо га, одговорише сви.

– Оче, ако велиш да си отишао пре сат времена, ко беше игуман када си отишао? Упита га старац.

– Авва Иларион.

– Ко је био еклесијарх?

– Авва Амвросије.

– Ко је био економ?

– Авва Кириак.

– Ко беше ризничар?

– Авва Геронтије.

Онда рече игуман:

– Велика се тајна открива међу нама. Да дође задужени монах за архиву. И рече му: Иди и донеси архиву манастира овде, уназад за неколико стотина година и тражи када је био овај ред монаха. Тражио је уназад 50 година, за 100 година, тражио је за 200 година, за 300 година и нису пронашли. И тражили су уназад за 355 година и пронашли су неке списе поједене од мољаца, старе, и заборављене на тавану манастира. Када су почели читати, почели су да их проналазе.

– Оче, али када си ти отишао?

– Мора бити око сат и нешто.

– Оче, али за коју ствар си се молио Господу?

– Молим се одавно и читам молитву Богородици да ми Спаситељ покаже оно што каже у Псалтиру: Хиљаду година пред Твојим очима, Господе јесте као јучерашњи дан који прође!

– Оче, ево Пресвети и Предобри Бог удостојио те твоје молитве. Ниси желео да верујеш, али сад ћеш поверовати, хтео си да се увериш. Ево, од када си отишао прошло је 355 година!

Старац заплаче. Игуман му одговори:

– Погледај, оче, јер ти Господ показа чудо, за које си се у вери молио. Ако ти се 355 година учинило као један сат, верујеш ли сада да су хиљаду година пред Господом као један дан?

– Верујем, оче!

Онда је игуман заповедио неком свештенику да обуче брзо одејаније, донесе Свете Тајне и причести старца пред свима.

Старац прими Свете тајне и рече:

– Оци, опростите, јер велико чудо ми се збило. Лице му се осветли као сунце. Тражио је од свију опрштај и упокоји се у цркви.

СВЕТИ ЈОВАН ШАНГАЈСКИ

„Живої̄ йосле смрї̄и“

„Чекам васкрсење мрї̄вих и живої̄ будућеї̄ века“ – Никејски
Символ вере

Бескрајна и неутешна би била наша жалост за умрлим ближњим да нам Господ није дао вечни живот. Наш живот би био бесциљан уколико би се завршавао смрћу. Која корист би била онда од врлина и добрих дела? Онда би они који кажу „да једемо и пијемо, јер сутра ћемо умријети!“ (1.Кор. 15,32) били у праву. Али човек је створен за бесмртност и Христос је Својим васкрсењем отворио врата Царства Небеског, вечног блаженства онима који су веровали у Њега и живели праведно. Наш земаљски живот је припрема за будући живот, а та се припрема завршава смрћу. Људима предстоји да једном умру, а онда суд (Јевр. 9,27). Тад човек оставља све своје земаљске бриге; тело му се распада да би поново устало кад буде Опште Васкрсење.

Али душа његова наставља да живи не прекидајући своје постојање ни на тренутак. Многа јављања мртвих су нам дана да би делимично сазнали шта се дешава с душом кад напусти тело. Када престане гледање телесним очима, почиње гледање духовним. Обраћајући се у писму својој сестри на самрти, епископ Теофан Затворник пише: „Па ти нећеш умрети. Тело ће твоје умрети, а ти ћеш прећи у други свет, жива, свега свесна и препознаћеш сав свет око себе“ („За душу корисно шї̄иво“, ав҃густї̄ 1894).

После смрти душа је жива и њена чула су изострена, а не ослабљена. Св. Амвросије Медиолански учи: „Пошто душа и даље живи после смрти, остаје добро које се не губи са смрћу, већ расте. Душу не задржавају никакве препреке које јој смрт поставља, она је још активнија, јер делује у својој властитој сфери без икакве везе с телом, које јој је пре на терет, него на корист“ (Св. Амвросије „Смрт као добро“).

Преподобни ава Доротеј, отац из 6. века, сажима учење раних Отаца у вези са овим питањем: „Јер душе све памте шта је било овде, како кажу очи, и речи, и дела, и мисли, и ништа тада не забораве. У Псалму је речено: „Тај дан пропадну све помисли његове.“ (Пс. 146,4); то се каже о помислима овога века, тј. о изградњи, имућству, родитељима, деци и свим радњама и поукима. Све ово је о томе како душа излази из тела, гине... А шта је учинила од врлина или страсти све то памти и ништа не ишчезава за њу...“

И, како рекох, душа ништа не збравља од оног што је чинила у овом свету, већ се свега сећа по изласку из тела, и то боље и јасније пошто се ослободила земаљског тела“ (Ава Дорошеј, Поука 12).

Велики подвижник 5. века, преподобни Јован Касијан, јасно формулише активно стање душе после смрти у одговору јеретицима који верују да је душа после смрти несвесна: „Душе после растанка од тела нису празне, не остају без икаквих осећања; то доказује јеванђељска прича о Лазару и богаташу (Лука 16, 22-28)... Душе умрлих не само да се не лишавају својих осећања, већ не губе ни расположења своја, тј. наду и страх, радост и тугу, и нешто од оног што очекују на свеопштем суду већ сад почињу да предосећају... Оне постају још живље и ревносније почињу да славе Бога. И заиста, ако размотримо сведочење Св. Писма о природи саме душе, неће ли бити крајња глупост или безумље – макар имало посумњати у то да најдрагоценији део човека (тј. душа), у којој се, по блаженом Апостолу, налази слика Божја (1. Кор. 11, 7; Кол. 3, 10), по-

сле одвајања од угојеног тела у коме се налази у овом животу, постаје као безосећајна – она која садржи у себи сву силу разума, собом чак нему и безосећајну плот чини осећајном? Одавде следи и да својство самог разума тражи да дух, по одвајању од те плотске угојености која слаби, своје разумне снаге доведе у најбоље стање, прочисти их и учини финијим, а не да их се лиши“ (свр. 178-179).

Савремена „посмртна“ искуства су снабдела људе зачуђујућим чињеницама о свесности душе после смрти, о већој оштрини и брзини душе после смрти, о већој оштрини и брзини њених умних способности. Али те чињенице нису довољне да заштите човека у том стању од обмана у „вантелесној“ сфери: треба владати целим хришћанским учењем о том питању.

Почетак духовног виђења

Духовна виђења често почињу код самртника пре смрти, и још док виде људе око себе и чак причају с њима они виде и нешто што други не виде.

Ово искуство самртника је праћено током векова, и данас овакви случајеви нису новина. Међутим, овде треба поновити оно што је раније речено: само у благодатним посетама праведника када се појављују Свети и Анђели ми можемо да будемо сигурни да су то стварно била бића из другог света. У обичним случајевима, када самртник види своје умрле пријатеље и рођаке, то може да буде само природно познанство с невидљивим светом у који треба да уђе; истинска природа ликова умрлих који се појаве у том тренутку је позната, могуће, једино Богу, – и нема потребе да ми улазимо у то.

Сигурно је да Бог даје то искуство и као најочигледнији начин да се самртнику стави на знање да онај свет није потуно непознато место, да онај живот такође карактерише љубав коју човек гаји према својим ближњима. Преосвештени Теофан дирљиво излаже ову мисао у речима упућеним умирућој сестри: „Тамо ће те

дочекати отац и мајка, браћа и сестре. Поклони им се и поздрави их – и моли да се заузму за нас. Окружиће те твоја деца са својим радосним поздравима. Тамо ће ти бити боље него овде.“

Сусрећ с духовима

Али по изласку из тела душа се налази међу другим духовима, добрим и злим. Обично она стреми онима који су јој ближи по духу, и ако је још у телу била под утицајем неких од њих, она ће и остати зависна од њих и по изласку из тела, ма како се одвратни они чинили у сусрету.

Овде нам се поново напомиње да онострани свет, мада нам неће бити потпуно туђ, неће бити ни само пријатан сусрет с вољенима „у луци“ среће, већ духовни судар који испитује расположење наше душе за живота – да ли је више нагињала ка Анђелима и Светима, водећи живот испуњен врлинама и по заповестима Божјим, или се пак путем немара и безверја учинила погодним за друштво палих духова. Преосвештени Теофан Затворник лепо каже да се у ваздушним митарствима душа пре искушава, него што се оптужује.

Мада је сама чињеница суда у загробном животу ван сваке сумње – како појединачног суда одмах после смрти, тако и Страшног Суда на крају света – спољашња осуда Божја ће бити само одговор на унутрашње расположење које је душа у себи изградила у односу на Бога и духовна бића.

Прва два дана после смрти

У току прва два дана душа ужива у релативној слободи и може да посећује на земљи она места која су јој драга, али већ трећег дана она одлази у друге сфере.

Овде архиепископ Јован просто понавља учење познато Цркви од 4. века. Предање саопштава да је Анђео који је пратио преподобног Макарија Александриј-

ског у пустињи рекао, објашњавајући црквено помињање умрлих трећег дана од смрти: „Када се трећег дана у цркви за душу изврши приношење, Анђео јој ублажи жалост коју осећа због раздвајања од тела, јер славословље и приношење у цркви Божјој за њу буди у њој добру наду. Јер се у току два дана души даје да, заједно са Анђелима који су уз њу, иде по земљи где хоће. Зато душа која воли тело лута понекад око куће у којој се растала од тела, некад око гроба у који јој је положено тело; и тако она проводи два дана, као птица, тражећи себи гнездо. А врлинска душа иде по оним местима где је обично чинила добра дела. Трећег дана Онај Који је васкрсао из мртвих налаже свакој хришћанској души да се подржавајући Његово васкрсење узнесе на небо и поклони Богу“ (Речи Макарија Александријског о изласку душе праведних и грешних).

У православном чину сахрањивања умрлих преподобни Јован Дамаскин живо описује стање душе која се растала од тела, али се још увек налази на земљи, а не може да општи с драгим особама које види: „Авај, какав подвиг чека душу која се растаје од тела! На Анђеле очи подиже, узалуд се моли: према људима руке пружа, али не налази помоћника. О овоме, драга моја браћо, мислимо у нашем кратком животу, молимо Христа за покој умрлих и за велику милост нашим душама“ (*Чин о њела мирјана, сѣихира самогласна, глас*).

У писму мужу своје сестре на самрти св. Теофан пише: „Па сестра неће умрети; тело умире, а лице остаје. Прелази само у други поредак живота. У телу које лежи испод ликова светих и које се после износи ње нема, и у гроб је не сакривају. Она је на другом месту. Жива је исто као сад. У прво време и прве дане биће поред вас – само што не прича и не може да се види, иначе је ту... Имајте то у мислима. Ми који остајемо плачемо за онима који одлазе, а њима је лакше: то стање је радосно. Они који су умрли, а онда су у тело враћени, налазили су га веома неудобним за живот. Исто ће и сестра осећати. Њој је тамо боље, а ми очаја-

вамо као да се с њом нека несрећа догодила. Она гледа и сигурно се чуди томе“ („*За душу корисно штиво*“, *август 1894*).

Треба имати у виду да овај опис прва два дана после смрти представља опште правило, које ни у којем случају не обухвата све ситуације. И стварно, већина цитираних у овој књизи одломака из православне литературе не потпада под ово правило, и то из очигледног разлога: Светитеље који се нису ни везивали за мирске ствари, него су непрестано живели у ишчекивању преласка у други свет, чак не привлаче ни она места где су чинили добра дела, они одмах почињу да се узносе на Небеса. Други пак, попут К. Иксула, почињу по Божијем промислу, да се узносе пре него што истекну два дана по особитој милости Божјег провиђења. С друге стране, сва савремена „посмртна“ искуства, ма како била фрагментарна, не потпадају под ово правило: вантелесно стање је само почетак првог периода бестелесног лутања душе на местима која је везују за земљу, али нико од ових људи није провео у стању смрти довољно дуго да би чак могао да сретне два Анђела који треба да их прате.

Неки критичари православног учења о посмртном животу сматрају да су слична одступања од правила „посмртног“ искуства доказ противречности у православном учењу, али ови критичари схватају све исувише буквално. Опис прва два дана (као и осталих) никако није некаква догма; то је само модел који показује најопштији ред посмртног искуства душе. Многи случајеви, како у православној литератури, тако и у причама о савременом искуству, где су се мртви одмах јављали живима првог или другог дана после смрти (понекад у сну) служе као пример истинитости тога да душа стварно остаје близу земље неко време. (Права јављања мртвих после овог кратког периода слободе душе су много ређа и увек бивају по Божјој Вољи с неким нарочитим циљем, а не нечијом слободном вољом. Али до трећег дана, а често и пре, тај период се завршава).

У то време (трећег дана) душа пролази кроз легионе злих духова који јој преграђују пут и оптужују за разне грехе у које су је сами увукли. У складу са разним откривењима постоји двадесет таквих препрека, тзв. „митарства“, а на сваком од њих се истражује овај или онај грех; прошавши једно митарство, душа прелази на следеће. И само ако их успешно прође све, душа може да настави свој пут избегавши да буде одмах бачена у ад. Како су ужасни ови демони и митарства може се видети из тога да је Сама Богородица, када јој је Арханђел Гаврило саопштио о приближавању њене смрти, молила Сина Свог да избави Њену душу од ових дмеона. Као одговор на Њене молитве Сам Господ Исус Христос је сишао с небеса да узме душу Пречисте Своје Мајке и одведе је на небо (то се видљиво изображава на традиционалној православној икони Успења). Уистину је страشان трећи дан за душу умрлог, и зато су јој нарочито потребне молитве.

У шестој глави је наведен низ светоотачких и хистографских текстова о митарствима, тако да нема потребе да овде још нешто додајемо. Међутим, и овде можемо да приметимо да описи митарстава представљају модел мука које душа подноси после смрти, а индивидуално искуство се може јако разликовати. Невитне појединости типа броја митарстава су, наравно, од секундарне важности у поређењу са главном чињеницом да се душа стварно ускоро после смрти излаже суду (појединачном) на коме се „сумира“ шта је урадила у „невидљивој борби“ коју је водила (или није водила) на земљи против палих духова.

Даље у писму мужу сестре на самрти Теофан Затворник пише: „Убрзо после смрти почиње подвиг преласка кроз митарства. Тамо ће јој бити потребна ваша помоћ! Мислите на ово и чућете њен вапај вама упућен: помозите!“ – ето на шта треба да усмерите сву вашу пажњу и љубав. Мислим да ће најстварнији показа-

тељ ваше љубави према њој бити ако се од тренутка смрти, остављајући бригу о телу другима, одвојите и у самоћи утонете у молитву за њу у њеном новом стању, јер она сада има неочекиване потребе. Стално будите окренути ка Богу у молитвама – за помоћ њој, не само у току шест недеља, већ и дуже. У Теодорином казивању, вреће из које су Анђели узимали да би се отарасили митара су биле молитве њеног старца. Исто ће бити и са вашим молитвама... Не заборавите ово да чините... То је љубав!

Критичари православног учења често погрешно схватају ову „врећу злата“ из које су на митарствима Анђели „плаћали за дугове“ блажене Теодоре; понекад је погрешно пореде с латинским појмом о „вишку заслуга“ светих. Овде исто ти критичари и сувише буквално разумеју православне текстове. Овде се нема у виду ништа друго до молитве Цркве за умрле, тачније, молитве светог и духовног оца. Форма којом се ово описује, – скоро да нема ни потребе о томе говорити – је метафорична.

Православна Црква сматра учење о митарствима тако важним да их спомиње у многим богослужењима. Црква нарочито излаже ово своје учење свој својој умирућој деци. У „канону на исход душе“ који свештеник чита крај самртничког одра постоје следећи тропари:

„Удостој ме да, одлазећи са земље, не будем задржан од ваздушног кнеза, насилника и мучитеља, што на страшном путу стоји и испитује“ (*Песма 4*).

„Предај ме, о Владичице, у свештене и часне руке Светих анђела, да њиховим крилима заклоњен, не угледам бешчасна, смрадна и мрачна лица демона“ (*Песма 6*).

„Ти која роди Господа Сведржитеља, далеко од мене одагнај горких митарстава поглавара и владара овога света, кад будем на самрти, да бих те прослављао ва век, света Богородице“ (*Песма 8*)

Овим речима Црква припрема умирућег православног хришћанина за предстојећа искушења.

Затим, успешно прошавши кроз митарстава и поклонивши се Богу, душа у току тридесет седам дана посећује небеске обитељи и адске бездане, још увек незнајући где ће да остане, и тек јој се четрдесетог дана одређује место до васкрсења мртвих.

Наравно, нема ништа чудног у томе што, прошавши митарства и заувек раскрстивши са земаљским, душа треба да се упозна с правим оностраним светом у чијем ће једном делу пребивати вечно. Према откривењу Анђела преподобном Макарију Александријском, нарочито помињање умрлих у Цркви деветог дана после смрти (осим општег симболизма девет анђeosких чинова), повезано је с тим да су души до тада биле показиване рајске лепоте и тек после тога, у току остатка четрдесетодневног периода, показивали су јој мучења и ужасе ада, да би јој четрдесетог дана било одређено место где ће чекати васкрсење мртвих и Страшни Суд. И овде се ради само о општем правилу или моделу посмртне реалности, и без сумње, сви умрли не завршавају свој пут у складу са овим правилима. Знамо да је Теодора стварно завршила своју посету аду управо четрдесетог – земаљским мерама мерено – дана.

Сћање душе до Страшног Суда

После истека четрдесет дана неке душе пребивају у стању ишчекивања вечне радости и блаженства, а друге – у страху вечних мука које ће тек почети после Страшног Суда. До тада још увек су могуће промене у стању душе, нарочито ако се приноси за њих Бескрвна жртва (помињање на Литургији) и узносе се молитве.

Учење Цркве о стању душе на небу и у аду до Страшног Суда детаљно је обрадио свети Марко Ефески.

Корист од молитви, како заједничких, тако и личних за душе оних који су у аду описана је у житијима светих подвижника и у светоотачким списима. У жити-

ју мученице Перпетуе (III век) на пример, судбина њеног брата јој је била откривена кроз представу воде која се налазила тако високо да он није могао да је дохвати с оног прљавог и неиздрживо врелог места где је био затворен. Захваљујући њеној усрдној молитви која је трајала дан и ноћ, он је успео да дохвати воду и она га је угледала на светом месту. На основу тога је схватила да је ослобођен казне (*Житија Светих, 1. фебруар*). Сличан пример постоји и у житију подвижнице монахиње Анастасије Логачове која се упокојила у нашем двадесетом веку: „Она је у своје време предузела молитвени подвиг за свог рођеног брата Павла који се удавио у пијаном стању. Прво је отишла код блажене Пелагије Ивановне која је живела у Дивејевском манастиру да је упита шта да чини за олакшање загробне судбине брата који је тако несрећно и нечасно окончао свој земаљски живот. Овако су се договориле: да се Анастасија затвори у своју ћелију, да пости и моли се за брата и да свакодневно по сто педесет пута говори молитву „Богородице Дјево“... После четрдесет дана имала је овакво виђење: Дубока провалија, а на дну као какви камен, а на њему – два човека с гвозденим ланцима око врата од којих је један био њен брат. Када је ово испричала блаженој Пелагији, ова ју је посаветовала да подвиг понови. По истеку следећих четрдесет дана угледала је исту ону провалију, исти камен на коме су била иста она двојица с ланцима, с тим што је њен брат устао, обишао око камена, опет пао на камен и ланци му се опет нађоше око врата. Пошто је испричала ово Пелагији Ивановној, ова је опет посаветовала да се и трећи пут моли. После четрдесет дана Анастасија угледа исту провалију и исти камен на коме се сад налазио само један непознат човек, њен брат је отишао од камена и нестао; онај што је остао на камену је говорио: „Благо теби што имаш јаке заступнике на земљи“. После овога блажена Пелагија је рекла: „Твој брат се ослободио од мука, али није задобио блаженство“ (*„Задушну корисно штиво“*, јун 1902.).

Има много сличних случајева у житијама православних светитеља и подвижника. Онима који су склони претераном буквализму у погледу ових виђења треба, највероватније, рећи да форма коју имају ова виђења (обично у сну) није, наравно, обавезно „фотографија“ стања у коме ће се налазити душа у оном свету, већ пре представа која нам саопштава духовну истину о томе да се стање душе поправља молитвама оних који су остали на земљи.

Молишва за умрле

Колико је важно помињање на Литургији може се видети из следећих случајева. Још пре прослављења светог Теодосија Черниговског (1896) јеромонах (чувени старац Алескије из Голосејевског скита Кијево–Печерске Лавре, који је умро 1916.) је преоблачећи мошти Свеца који му је рекао: „Хвала ти за труд око мене. Молим те да споменеш моје родитеље кад будеш служио Литургију“, рекао му је њихова имена (јереј Никита и Марија). (Пре овог виђења имена су му била непозната. После неколико година од канонизације у манастиру у коме је св. Теодосије био игуман пронађени су документи с именима Светитељевих родитеља који потврђују истинитост виђења.) „Како можеш ти, Светитељу, да тражиш моје молитве, а сам стојиш пред Небеским Престолом и дајеш људима Божју благодат?“ – упитао је јеромонах – „Да, то је тачно, одговори Св. Теодосије, али приношење на Литургији је јаче од мојих молитви“.

Зато су парастос и домаћа молитва за умрле корисни, као и добра дела која се чине у спомен, или прилози Цркви. Али, нарочито је корисно помињање на Литургији. Било је много јављања мртвих, и других догађаја, који потврђују да је помињање умрлих корисно. Многи од оних који су умрли у покајању, али га за живота нису испољили су били ослобођени од мука и добили мир. У цркви се стално узносе молитве за покој

умрлих, а на коленопреклоној молитви на вечерњој на дан Силаска Светога Духа се нарочито моли „за оне који су у аду“.

Св. Григорије Велики је одговарајући на питање: „шта би могло да буде корисно за душе после смрти?“ у својим „Разговорима“ рекао: „Свето жртвоприношење Христа, наше спаситељне жртве, причињава огромну корист душама чак после смрти, ако су њихови греси такви да се могу опростити у будућем животу. Зато душе умрлих понекад моле да се за њих одслужи Литургија... Наравно, сигурније је да ми сами за живота чинимо оно што се надамо да ће други чинити за нас после смрти. Боље је учинити да исход буде слободан, него тражити слободу нашавши се у ланцима. Зато треба свим срцем да презиремо овај свет као да је његова слава већ прошла, и да свакодневно приносимо Богу жртву наших суза кад приносимо на жртву Његово свето Тело и Крв. Само ова жртва има снагу да спаси душу од вечне смрти, јер тајанствено представља смрт Јединородног Сина“ (IV; 57,60).

Св. Григорије наводи неколико примера јављања умрлих живима с молбом да се за њих одслужи Литургија за упокојење или са захвалношћу због тога; једном се тако један заробљеник, кога је жена сматрала мртвим и за кога је у одређене дане заказивала Литургију, вратио из заробљеништва и испричао јој како су га у одређене дане ослобадали од окова – баш у оне дане када је за њега служена Литургија (IV; 57,59).

Протестанти обично сматрају да су црквене молитве за умрле неспојиве са неопходношћу задобијања спасења превасходно у овом животу; „Ако Црква може да те спасе после смрти чему онда борбе и тражење вере у овом животу? Једимо, пијмо и веселимо се“... Наравно, нико од оних који су имали овакво мишљење никад није ни достигао спасење уз помоћ црквених молитви, и очигледно је да је такав аргумент веома површан и чак и лицемеран. Црквена молитва не може да спасе онога ко не жели спасење или ко се никада у жи-

воту није ни трудио да га задобије. Донекле се може рећи да је црквена молитва или молитва појединих хришћана за умрлог још један резултат живота тог човека: за њега се не би молили да за живота свог није учинио нешто што би могло да побуди молитву после смрти.

Св. Марко Ефески такође разматра питање црквене молитве за умрле и олакшања које им она доноси и наводи за пример молитву Св. Григорија Двојеслова за римског императора Трајана – молитву која је надахнула добрим делима овог паганског императора.

Шта ми можемо да учинимо за умрле

Сви они који желе да покажу своју љубав умрлима и да им пруже реалну помоћ, могу то на најбољи начин да учине молитвом за њих, а нарочито помињањем на Литургији, када се честице извађене за живе и умрле стављају у Крв Господњу уз речи: „Омиј, Господе, светом Крвљу Твојом грехе овде поментуих слугу Твојих, молитвама Светих Твојих“.

Ништа боље ни више ни не можемо да урадимо за умрле, осим да се помолимо за њих помињући их на Литургији. То им је увек потребно, нарочито у првих четрдесет дана кад душа умрлог тражи пут ка вечним насељима. Тело тада ништа не осећа: оно не види окупљене ближње, не мирише цвеће, не чује надгробне говоре. Али душа осећа молитве које се за њу узносе, захвална је на њима и блиска је духовно са онима који се моле.

О, сродници и ближњи покојника! Чините за њих оно што је потребно и што је у вашој моћи, употребите ваш новац не на спољашње украшење сандука и гроба, већ на помоћ сиромашнима за вечнују памјат умрлих, на Цркву у којој се за њих узносе молитве. Будите милостиви према умрлима, побрините се за њихову душу. Исти пут је и пред вама, и како ћемо тада хтети да нас помену у молитвама! Будимо онда и сами милостиви према умрлима.

Чим неко умре одмах зовите свештеника или му јавите да би прочитао „Молитве за исход душе“, које се по правилу читају после смрти сваког православног хришћанина. Постарајте се да колико је год то могуће опело буде служено у цркви да се над умрлим пре опела прочита Псалтир. Опело не мора да буде савршено уређено, али је неопходно да буде потпуно без скраћивања; мислите тада на умрлог, а не на свој комфор. Ако у цркви у исто време буде било неколико покојника, немојте одбијати да опело буде заједничко. Боље је да опело буде одслужено истовремено за неколико умрлих, јер ће молитва окупљених бити јача, него да се служи неколико опела за редом и да се због недостатка времена и снаге скраћује, јер је свака реч молитве као кап воде за жедног. Одмах се побрините и за то да се покојник помиње сваки дан у току четрдесет дана на Литургији. Обично се у црквама у којима се свакодневно врши служба умрли спомињу четрдесет дана и више. Али ако је опело било у храму у коме нема свакодневних служби, сами рођаци треба да се побрину за то онде где се свакодневно служи. Добро је такође дати прилог за покој душе умрлог неком манастиру или у Јерусалим где се на светим местима узноси непрестана молитва. Али четрдесетодневно помињање треба почети одмах после смрти кад је души нарочито потребна молитвена помоћ. И зато с помињањем треба почети на најближем месту где има свакодневних служби.

Побринимо се за оне који су отишли на други свет пре нас, учинимо све што можемо за њих сећајући се речи: „Блажени милостиви, јер ће бити помиловани“ (Мѿ. 5,7).

Васкрсење шела

Једног дана ће овај пролазни свет пропасти и наступити вечно Царство Небеско у коме ће душе искупљених сједињене са својим васкрслим телима, бесмртне и непролазне, заувек бити са Христом. Тада ће

делимичну радост и славу за коју чак и сад знају душе на небу заменити пуноћа радости нове творевине за коју је човек и био створен; али они који нису хтели спасење које је на земљу донео Христос мучиће се вечно – са својим васкрслим телима заједно – у аду. У завршном поглављу „Тачног изложења православне вере“ Преп. Јован Дамаскин описује стање душе после смрти:

„Верујемо и у васкрсење мртвих. Јер ће оно уистину бити, биће васкрсење мртвих. Али, говорећи о васкрсењу, ми мислимо на васкрсење тела. Јер је васкрсење поновно подизање оног што је пало; како ће душе, будући бесмртне, да васкрсну? Јер ако је смрт одвајање душе од тела, васкрсење је, наравно, поновно сједињавање душе и тела, поновно уздизање умрлог живог бића. Дакле, само тело које је пропадљиво ће васкрснути као непролазно. Јер Онај Који га је у почетку створио од праха земаљског може поново да га васкрсне после његовог пропадања и враћања у земљу од које је и настало вољом Творца...“

Наравно, ако је само једна душа чинила добра дела, само ће она и бити овенчана славом. И ако би само она стално била предата задовољствима, праведно би она једина и била кажњена. Али пошто душа није тежила ни добру ни злу одвојено од тела, праведно је да и једно и друго добију заслужену казну...

Дакле, васкрснућемо, јер ће се душе опет сјединити с телима која ће постати бесмртна и која ће збацили са себе оно пропадљиво, и изаћи ћемо пред Страшни Христов суд; и ђаво, и његови демони, и његов човек, тј. антихрист, и нечасни људи, и грешници ће бити бачени у огањ вечни, не материјални као овај овде, већ онај за који само Бог зна. А они који су чинили добро ће као сунце засијати заједно с Анђелима у животу вечном, заједно с Господом нашим Исусом Христом, увек гледајући на Њега и пред Његовим погледом, наслађујући се непрекидним весељем које од Њега истиче, славећи Га са Оцем и Светим Духом у бесконачне векове векова. Амин.“ (сѿр. 267-272).

ЈЕРОМОНАХ СЕРАФИМ РОУЅ

„*Душа после смрти*“

Хришћански доживљај Небеса

Истински хришћански доживљај Небеса увек носе у себи један те исти печат оностраног искуства. Они који су видели Небеса нису просто путовали на друго место, него су ступали у потпуно другачије духовно стање. Ми који то нисмо лично доживели морамо се задовољити описом одређених спољашњих обележја на основу којих се ови доживљаји прилично јасно могу разликовати од свих оних доживљаја ваздушног царства које смо раније размотрили.

У многим житијима Светих описује се како су људи са земље посматрали узлажење душа на Небеса. У житију св. Антонија Великог читамо: „А други пут Антоније седаше у гори и подигавши поглед виде како се неко узноси по ваздуху, а мноштво га са радошћу сусреће. Дивећи се томе и величајући тај сабор, он се стаде молити да му се открије значење виђеног. И одмах му се јави глас: „То је душа Амона монаха нитријског, који до старости пребиваше у подвигу“ (Житије св. Антонија).

Ава Серапион овако описује смрт светог Марка Трачког: „Погледавши горе, ја угледах како душу светог – већ ослобођеног свеза тела – Анђели својим рукама покривају сјајном белом ризом и износе на Небеса. Ја сам погледом пратио пут њеног узношења кроз ваздух и видео отворена Небеса. Тада видех да мноштво демона стоји на том путу и чух Анђелски глас

упућен њима. „Синови таме, бежите и сакријте се од светлости правде!“ Света душа Маркова беше задржана у ваздуху око један сат. Онда се зачу с Небеса глас који говораше Анђелима: „Узмите и доведите овако тога који посрами демоне“. Када душа преподобнога потпуно неповређена прође кроз демонске легије и већ се била приближавала отвореним Небесима, угледах на прилику десну руку која се пружа с Небеса да прихвати непорочну душу. Затим се ово виђење сакрило од мојих очију и више ништа не видех“ (*Житија Светих, 5. април*).

Из ових примера већ можемо уочити три особености истинског хришћанског доживљаја Небеса. То су: да се душа узноси на Небеса, да је прате Анђели, и да је дочекују житељи Небеса, чијим се обитељима она и придружује.

Постоје различити доживљаји Небеса. Понекад душа бива одведена тамо пре смрти да би видела тамошњу красоту или место које јој је припремљено. Тако света Мавра, пошто није прихватила два лажна виђења потекла од палих духова, током свог мученичког страдања (што смо раније наводили као пример могућег искушења у часу смрти) овако описује богодано виђење које је потом уследило: „Такође видех и трећег младића, предивног изгледа, чије лице сијаше као сунце. Узевши ме за руку, он ме узведе на Небеса и показа ми престо, покривен белом одеждом и прекрасан венац. Задивљена таквом лепотом, ја упитах младића који ме је на Небеса довео: „Господине, чије је ово?“, а он ми рече: „То је награда за твој подвиг... Али, врати се сада у своје тело; ујутру у шест сати доћи ће анђели Божји да узму ваше душе и узведу их на Небеса“ (*Житија Светих, 3. мај*).

Постоји и доживљај виђења Небеса из далека, као у случају Стефана, који је видео „Небеса отворена и Сина Човечијега где стоји с десне стране“. (*Дела 7,56*). Овде ћемо, међутим, размотрити само онај доживљај који је најсличнији савременом „посмтрном“ искуству –

узлажење на небеса, било након смрти или у богоданом виђењу, „у телу“ или „ван“ њега.

Свети Салвије Албински, галски јерарх из VI века, пошто је био мртав скоро цео дан, вратио се у живот, и свом пријатељу Григорију Туринском испричао следеће: „Када се моја ћелија потресла пре четири дана, а ти ме видео како лежим мртав, два Анђела су ме подигла и однела на сам врх небеса, и мени се чинило да се под мојим стопалима налази не само ова једна земља, него и сунце и месец, облаци и звезде. Затим су ме провели кроз двери које су сијале светлошћу блиставијом од сунчане и увели у здање где су сви подови блистали као злато и сребро. Та светлост се не да описати. На том месту налазило се мноштво народа – по изгледу, ни мушкарци, ни жене – које се простирало тако далеко на све стране да му се није могао сагледати крај.

Анђели ми направише пролаз кроз ту масу људи и ми дођосмо на место у које смо још из даљине упирани поглед. Над тим местом се надносио облак који беше блиставији од било какве светлости, иако нигде не беше ни сунца, ни месеца, ни звезда. Заиста, то сами облак својим сјајем блисташе јаче од њих. Из облака тада дође глас сличан гласу многих вода. Мене грешнога поздравише с великом чашћу нека бића од којих једни беху обучени у свештеничке одежде, а други у обичне хаљине. Моји пратиоци ми рекоше да су то мученици и други свети које ми на земљи прослављамо и којима се усрдно молимо. Док сам тамо стајао, запахну ме такав сладостан миомир да ја, насићен њиме, нисам осећао никакву потребу за храном или пићем све до овог часа. Затим зачух глас који рече: „Нека се овај човек врати на земљу јер је потребан нашим црквама“. Ја сам чуо глас, али не могах видети ко то говори. Онда падох ничице на земљу, заплакавши: „Авај, авај Господе“, рекох, „Зашто си ми показао све ове ствари кад их поново узимаш од мене?“ А глас који ми говораше, рече: „Иди у миру, Ја ћу се

старати о теби док те не доведем поново на ово место“. Моји пратиоци ме тада оставише и ја се, плачући, вратих кроз двери на које и уђох“ (*Историја Фрاناка, књ. VII, 1*).

Овај доживљај указује на неколико још важнијих обележја: блиставост небеске светлости, невидљиво присуство Божје, чији глас се чује, трепетно поштовање које Свети указују Богу и осетивост Божје благодати дате у виду неописивог миомириса. Такође се јасно каже да мноштво „људи“ виђених на небесима (поред Анђела који прате душу) – јесу душе мученика и Светих.

Исто тако и монах из Венлока, пошто је од Анђела био узнесен и пошто је прошао митарства, „угледао је предивно место где је мноштво веома лепих људи ликовало с неизрецивом радошћу, позивајући и њега да подели са њима ту срећу и радост ако му је допуштено. А од даха ових блажених душа које се наслађиваху заједничком радошћу до њега допираше чудесан миомирис. Свети анђели му рекоше да је то место Рај Божји. Виде још и „величанствене зидине задивљујуће дужине и висине које сијају блиставим сјајем, а Свети Анђели му рекоше: „Ово је тај свети и славни град, небески Јерусалим, где душе Светих пребивају у вечној радости. Он казиваше да су ове душе и зидине овог славног града... биле тако заслепљујуће блиставе да није уопште могао да гледа у њих“ (Писма Светог Бонифација).

Можда је најпотпунији и најчудеснији доживљај небеса икада забележен у хришћанској литератури онај који је имао Свети Андреј Христа ради Јуродиви (живео у Константинопољу у IX веку). Овај доживљај је, на основу казивања самог Светитеља, записао његов пријатељ Никифор. Овде наводимо само поједине делове.

Једном, за време сурове зиме, Свети Андреј је лежао на улици промрзао и већ на самрти, кад одједном осети топлину и угледа прекрасног младића са лицем које је блистало попут сунца. Овај младић га поведе у

Рај, на треће Небо. „По Божјој вољи ја пребихах две недеље у овом сладосном виђењу... Видех себе у прекрасном и дивном Рају... умом и срцем дивљах се неизрецивој лепоти Раја и наслађивах се ходајући по њему... Преда мношвом младић, лица светлог попут сунца, и одевен у пурпурну хаљину... Идући за њим, угледах велик и диван Крст, налик на дугу, око кога укруг стајаху огњевиди певачи. Они узношаху милозвучно пјеније, славословећи Господа, некада на Крсту распетог. Младић који иђаше преда мношвом, приђе Крсту, целива га, па даде и мени знак да и ја целивам Крст... Док га целивах, ја се испуних неизрецивом духовном сладошћу и осетих миомирис снажнији од оног рајског. Прошавши поред Крста, погледах наниже и угледах под собом као морски бездан... Мој путовања се окрете и рече ми: „Не бој се, јер нам се ваља попети још више“. И он ми пружи руку. Кад га узех за руку, већ смо били изнад другог Неба. Тамо видех дивне мужеве, њихов спокој и људским језиком неисказиву радост њиховог слављења... И гле, узвијосмо изнад трећег Неба, где ја видех и чух мноштво Небеских Сила које песмом славословљаху Бога. И рече ми младић што ме вођаше: „Кад се уклони застор, угледаћеш Господа Христа. Поклони се Његовом Престолу“. Чувши ово, ја се обрадовах и сав устрептах, јер ме обузе у исти мах ужас и неисказива радост. И гле, некаква пламена рука уклони застор и ја, попут пророка Исаије, угледах мога Господа „где седи на Престолу високом и уздигнутом, и Серафими стајаху око Њега“ (Ис. 6,1)... Угледавши Га, ја падох пред Њим ничице... Чак и сада, сећајући се тог виђења, ја се испуњавам неизрецивом радошћу. Потом сва небеска војска запева предивну неизрециву песму и ја се опет – ни сам не знам како – обретох у Рају и ходих по њему...“ (*Живија Свјетих, 2. октобар*).

Када је свети Андреј помислио како није видео Мајку Божју на Небесима, Анђео му рече: „Хтео си да видиш овде Царицу, Ону која је сјајнија од небеских

сила? Није овде, отишла је у многострадални свет да помаже људима и теши невољнике. Показао бих ти њено свето место, али више нема времена, пошто се мораш вратити натраг“. Овим се још једном потврђује да се Анђели и Светитељи у једно исто време могу налазити само на једном месту.

У XIX веку, слично истинито виђење Небеса имао је схимонах Теодор Свирски, ученик старца Пајсија Величковског. При крају својих земаљских дана, он је искусио силно деловање Божје благодати на себи. Недуго после једног таквог случаја, он се разболео, и три дана био у некој врсти коме. „Када је пао у занос и нашао се ван себе, пред њим се појави неки невидиви младић који се могао осетити и опазити само чувством срца. Тај младић га поведе једном уском стазом на леву страну. Сам О.Теодор је касније причао да је имао осећај да је већ умро и сам себи је рекао: „Умро сам. Не знам хоћу ли се спасити или ћу погинути“. „Спасен си!“ - одговори му на те његове помисли невидиви глас. И одједном некаква сила попут снажног вихора подухвати га и пренесе на другу страну.

„Окуси радост рајског обручења коју дајем онима који ме љубе“ – чу се невидљиви глас. О. Теодору се учини као да с овим речима Сам Спаситељ положи своју десну руку на његово срце и он би узнесен у неко неизрециво пријатно, али потпуно невидиво и земаљским речима неописиво обиталиште. Из тог чувства он пређе у друго, још узвишеније, па онда у треће, али сва та чувства, како он сам говораше, могао је само да запамти срцем, али не и да схвати разумом.

Потом он угледа нешто као храм и у њему, близу олтара, као шатор, у коме беху петоро или шесторо људи. Мислени глас му рече: „Ради ових људи се одгађа твоја смрт. Ради њих ћеш још поживети! Тада му беше откривен духовни узраст неких његових ученика, па му онда Господ саопшти каква ће искушења загорчати вече његовог живота... Али Божански глас га управаше да ови бесни таласи неће наудити ради

његове душе, јер је њен невидљиви крманош – Христос“ (Из „живој ойиса ойшинској сйарца јеромонаха Леонига, 1876. г.).

Могли би се навести и други примери из житија светитеља и подвижника, али би то било само понављање већ реченог. Поучно би, међутим, било ради поређења са савременим „посмртним“ искуствима, изнети искуство савременог грешника на Небесима. Тако, аутор текста „Невероватно за многе...“ (чије смо сведочанство већ неколико пута наводили), након што је измакао демонима на митарствима, благодарећи заступништву Мајке Божје, описује како је, још увек вођен Анђелима, наставио да се креће навише, и онда, каже: „Угледах изнад себе јарку светлост. Она ми се учини налик сунчаној, али беше много, много снажнија од ње. Тамо мора да је неко царство светлости...“

И одједном, великом брзином ми уђосмо у област те светлости, и она ме дословце ослепи. Ја затворих очи подигавши руке к лицу...

„Боже мој, шта је ово, каква ли је ово светлост? Зашто је она за мене као мркли мрак? Не могу да гледам, и као у тмини ништа не видим...“

Та немогућност да видим, да гледам, још је увећавала мој страх од неизвесног, тако природан у овом за мене непознатом свету, и ја, силно узнемирен, помислих: шта ће бити даље? Хоћу ли скоро проћи ову област светлости и има ли њој уопште краја?

Али, десило се нешто друго. Зачу се величанствен, без гнева, али властан и одлучан глас: „Није спреман!“ А потом... потом се за трен заустависмо у нашем стреловитом лету навише – и почесмо брзо да падамо...“ (сйр. 48-49).

У овом случају још јасније је описана природа ове небеске светлости: она је таква да њено виђење може поднети само онај ко се, попут светога Салвија и Андреја, хришћанским животом и подвизима припремио за то.

Својства истинијој виђења Небеса

Погледајмо сада укратко главна обележја ових истинитих доживљаја Небеса и размотримо у чему се разликују од искустава боравка у ваздушном царству описаних у претходним поглављима.

1. Истинити доживљај Небеса увек се открива на крају процеса усхођења који се обично одвија кроз митарства (ако је душа дужна да тамо „плати“ неку „царину“). С друге стране, у савременим „вантелесним“ и „посмртним“ стањима митарства и демони се никад не сусрећу, а само понекад се описује процес усхођења.

2. Душу на Небеса увек воде Анђели или Анђео, и она никад не „залута“ тамо случајно, нити се креће по својој сопственој вољи или сопственим силама. Ово је једна од најупечатљивијих разлика између истинитог доживљаја Небеса и савремених искустава пентакоста-лаца и других који описују „посмртна“ стања у „Рају“ и на „Небесима“. Та неправсолавна искуства су у суштини истоветна са овосветским и чак атеистичким доживљајима „раја“, као што смо већ видели раније, а разликују се само у небитним детаљима интерпретације, што лако може бити плод људске маште док душа борави на „астралном плану“. У ствари, у тим неправсолавним искуствима душу никада не воде Анђели. О овоме је писао свети Јован Златоуст у тумачењу Лукиног Јеванђеља (16, 19-31): „Лазара тада одведоше анђели. Напротив, душу онога (богаташа) узеше неке страшне силе, можда и послане због тога. Јер душа не може сама себе одвести у онај живот, то је немогуће. Ако ми, идући из града у град потребујемо водича, колико ли ће он бити потребнији души када се истрже из тела и предаје будућем животу? (Беседа „Анђиохијском народу“ III, „О Лазару“, цитирано по мшр. Макарију „Правсолавна догмајима“ II, сйр. 536).

Ово се збиља може сматрати пробним каменом аутентичности доживљаја Небеса. У савременим „посмртним“ искуствима души се најчешће предлаже да

изабере – хоће ли да остане у „рају“, или да се врати натраг на земљу. Истинити доживљај Небеса, међутим, никад не бива по људском избору, него по Божијој заповести, коју извршавају Његови Анђели. У данашњим „вантелесним“ доживљајима „раја“ обично нема потребе за некаквим водичем, зато што се све збива управо овде, у ваздуху над нама, још увек у овој свету. Присутво Анђела-водича неопходно је тек ако се ради о доживљавању нечега ван овог света, неке другачије стварности, где се душа не може кретати самостално (ово не значи да ђаволи не могу узети облике „Анђела-водича“, али они то у савременим искуствима ретко чине).

3. Доживљај Небеса збива се у блиставој светлости и праћен је јасним знацима Божје Благодати, нарочито дивним миомирисом. Таква знамења се, истини за вољу, понекад срећу и у данашњим „посмртним“ искуствима, али између ове две врсте знамења постоји битна разлика, чију важност тешко да можемо пренагласити. Наиме, савремена искуства су површна, чак чулна, она се ни по чему не разликују од сличних искустава неверујућих људи, осим по хришћанском декору који посматрач види током „вантелесног“ искуства (или га сам додаје). Ово искуство не представља ништа друго до природно осећање задовољства у „вантелесном“ стању, превучен танушном „хришћанском“ глазуrom. (Такође је у неким случајевима могуће да демони придодају и своју обману како би посматрача још више увукли у гордост и учврстили га у његовом површном поимању Хришћанства, али нема потребе да сада разматрамо то питање). С друге стране, у истинитим хришћанским искуствима њихова дубина се потврђује заиста чудесним појавама: светога Салвија је благоухање тако „заситило“ да дуже од три дана није осећао потребу ни за храном ни за водом. Тек када је испричао свој доживљај, миомирис је ишчезао, и његов језик је отекао и прекрио се ранама; свети Андреј је био одсутан две недеље; К. Икскул је био „клинички

мртав“ током 36 сати. У савременим „посмртним“ искуствима свакако се понекад дешавају „чудесна исцелења“ у стањима која су блиска смрти или су налик на њу, али никада ништа тако необично као у наведеним случајевима. Такође, никада се не појављује ништа што би указивало на то да су ти људи збиља били на Небесима, већ просто сведоци о томе да су искусили пријатност боравка у „вантелесној“ стварности (тзв. „астрална равна“). Разлика између ових савремених искустава и истинитих доживљаја Небеса потпуно је истоветна оној разлици која постоји између данашњег површног „хришћанства“ и истинитог Православља. На пример, „мир“ који осети човек који је „прихватио Исуса као свог личног Спаситеља“, или имао, у наше време тако уобичајено искуство да „говори непознате језике“ или имао виђење „Христа“ (што такође данас није реткост), али који не зна ништа о свесном хришћанском живљењу у подвигу и покајању, нити се икада причестио истинским Телом и Крвљу Христовом у Светим Тајнама од самог Христа установљеним, такав се, дакле, „мир“ не може никако упоредити са оним миром који откривамо у житијама великих православних Светитеља. Савремена искуства су обичан фалсификат истинитог доживљаја Небеса.

4. Истинити доживљај Небеса праћен је осећањем таквог страхопоштовања пред Божијом величанственошћу и осећањем такве своје недостојности да се Он сагледа (*сазерцава*), каква се данас ретко срећу и међу православним хришћанима, а камоли код оних који се налазе ван Цркве Христове. Искрено, из дубине срца осећање недостојности светог Салвија, трепетно поклоњење светог Андреја Господу Христу и слепило К. Икскула изазвано светлошћу коју није био достојан да гледа, – представљају нешто што се не може срести у савременим искуствима. Они који данас у ваздушном царству виде „рај“, осећају „радост“, „срећу“, „задовољство“, али ретко када и нешто више од тога. Ако виде „Христа“, ма у каквом виду, то је само зато да би себи

приуштили задовољство да разговарају са Њим, што је, рецимо, карактеристично за искуства у „харизматском“ покрету. Елемент Божанскога и елемент човековог трепетног става пред Богом није присутан у оваквим искуствима.

Могли бисмо навести и друга својства истинитог доживљаја Небеса (*описана нарочито у Житијама Светих*), али и ово што је досад речено сасвим је довољно да бисмо истинити доживљај могли јасно разликовати од савремених искустава.

Треба међутим имати увек на уму, кад год се усудимо да говоримо о оваквим узвишеним доживљајима оностраног, да су нам они дати више као наговештаји, него као потпуни описи онога што се људским језиком и не да уопште ваљано описати: „што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно припреми Бог онама кој га љубе“ (*1 Кор. 2,9*).

ПРЕП. АВА ЈУСТИН ЂЕЛИЈСКИ

Чудесно сновиђење

искушенице Текле
Тихвинској Ваведењској
манастира које је она имала
једног децембра 1902. год.

Петог децембра 1902. године, после Светог Причешћа Текла, искушеница Тихвинског Ваведењског манастира, у Новгородској губернији, у Русији, спавала је двадесет и по сати, од пола десет пре подне до шест сати изјутра следећег дана. Дошавши из цркве после свете литургије у келију, она осети неку слабост и спопаде је необичан дремеж, и она једва скиде једну чарапу, и тако заспа. Но, чим заспа, она се поче трзати и страшно јечати; сузе су јој текле из очију; притом се силно тресла, као од неког опасног страха; с времена на време она је обамирала, те се једва примећивало да дише, а по лицу јој је избијао зној. Многе монахиње дођоше да је обиђу, и све оне мишљаху да она неће доживети сутрашњи дан. У 11 сати ноћу би позван лекар; он нађе да је код ње пулс нормалан, али је не могаде пробудити; покушавао је да јој отвори очне капке, али се капци нису дали отворити; уста јој је такође немогуће било отворити; стављао јој је онишадорен алкохол под нос; али се она није дала пробудити. Онда је тако оставише, док се сама не пробуди. Од три сата по подне до шест она се осмехивла; по каткад се трзала, али се видело да је то не од страха већ од радости. У току та три

сата она је трипут громко узвикнула: „Господе!“ и притом се смешкала. Затим је пружила руке као да хоће нешто да дохвати, и громко је рекла: „О, Царице Небеска!“ После тога она је опет лежала мирно, и непрестано се осмехивала. Онда је још једном рекла гласно: „Господе!“ — и пробудила се.

Ова искушеница Текла живи у манастиру 17 година; скоро је неписмена; једва чита Псалтир; читаве дане проводи на манастирским послушањима; живи веома побожно; ревносна је на раду; кротка је и скромна; једном речју: живи у страху Божјем. Сада јој је 33 године. Неколико година је провела поред болесне старице и служила јој усрдно и без роптања. О уделу праведника и грешника у ономе свету она је мало знала.

Пошто се пробуди из другог сна, искушеница Текла стаде казивати ово што следи:

„Када заспах, ја видим к мени иде моја рођена сестра Пелагија, која је пре тринаест година умрла од јектике као девојка у својих деветнаест година. Сва је обучена у бело; а на глави јој венац; и она ми са осмехом рече: Хајде са мном. — И ја пођох с њом. Ишле смо пољем право, и стигосмо до једног страховито мрачног места, где и с једне и с друге стране беху провалије. У једну од тих провалија падаху монаси, а у другој излажаху. Утом моје сестре нестаде, а к мени прођоше два светла дивна младића, каквих на земљи нема, и они ми рекоше: Хајдемо! — и ја их онда упитих: Зашто ови монаси падају у провалију? Младићи ми одговорише: Због лењог живљења свог у манастиру. Они падају и устају опет, јер нема сада на земљи наставника и руководиоца, и спасаваће се само патњама и невољама.

„Тада једног од ових младића нестаде, а други остаде са мном и рече ми: Пази и крсти се! и хајде са мном напред! — И он ме чврсто узе за руку, и ми кренусмо. Место је било мрачно, тесно; он је ишао врло брзо, те сам с муком хитала за њим. Одједном

се појавише страшила, демони: у рукама им беше велика хартија, сва исписана крупним словима; они ми ту хартију принесоше к очима, и ја угледах на њој све своје грехе, записане од младости. У том тренутку појави се други младић; он имађаше крила, и ја по томе познах да је то мој Анђео Чувар. Он строгим гласом рече демонима: Не смете данас плашити ову душу; она је причесница, и не излазите нам пред очи. — Тада је угледах: хартија она постаде потпуно чиста, сви греси моји бише избрисани; и страшила оних нестаде.

После тога ја с првим младићем пођох напред, а Ангела Чуvara мог нестаде. Пут беше врло тесан, и ја сам с великом муком једва ишла за својим путовом по лествици у мраку; страшила су се појављивала, али ме нису дарнула. Тако с младићем стигосмо пред три огромне пећи. Око њих су врвила страшила са кукама и вилама; у пећима су на решеткама била као дрва која су горела, а страшила су извлачила из пећи као неке главње и секли их секиром, и одједанпут се свака од тих главњи претварала у човека, и човек се са језивим урликом поново бацао у пећ. Гледајући то, ја се страховито уплаших, јер се побојам да и сама не упаднем тамо; но младић се осмехну и рече ми: Крсти се! и хајде даље!

„Када се одмакосмо, ја упитих младића: Зашто су ти људи вргнути у оне страшне пећи? — Младић ми одговори: у те пећи западају они хришћани који су само по имену били хришћани, а чинили су недовољна дела, нису држали празнике, говорили су рђаве речи, пировали су од раног јутра. — Мени пак младић рече: Стражи и крсти се! — И ми кренусмо даље. А када стигосмо до једног врло мрачног места, ја угледах две дугачке лествице и на њима веома много демона; с једне стране тих лествица беше провалија а с друге огроман казан, пун кипеће смоле; у тај казан бацише човека који је силно јечао, а около казана бејаше много народа. Ја упитих младића: За-

што ове људе бацају у казан? — Он ми одговори: За зло и за гордост; за клевету и осуђивање.

„Идући даље тим истим тесним путем ми дођошмо до зграде која не имађаше крова. Из ње се разлегала силна вика и писак. Када уђошмо у зграду, ја угледах мноштво људи. Неки од њих беху одевени врло бедно; други потпуно голи сеђаху окренути један другоме леђима, као да не виде један другога. Одједном се та зграда заљуља и заклокота. Ја упитих младића: Откуда то? — Младић одговори: Отуда што је амо стигла грешна душа. — А на моје питање, због чега ти људи седе и не виде један другога, младић одговори: Ти су људи живели на земљи немарно, није се говорило о њима ни рђаво ни добро, и сада се за њих не врше помени; вршењем пак помена, они би могли бити искупљени, али нема ко да врши помене за њих.

„Изишавши из ове зграде, ми опет иђасмо неким уским путем, и ја још издалека чух хуку и писак. А када стигосмо опет до једне грађевине, ја видех у њој врло много народа: сви су седели дубоко погнуте главе. Ту ме мој путовођа младић остави. Ја се веома уплаших угледавши страшилне демоне који ме почеше плашити; својим дугачким рукама они су хтели да ме шчепају и баце на теразије које стајаху усред грађевине и на којим мераху добра и рђава дела. Сва преплашена, ја свим бићем стадох дрхтати; утом се појави мој Ангео Чувар носећи моју марамицу коју ја некада дадох просјаку, баци марамицу на теразије и она превагну сва моја рђава дела. Ја се обрадовах, и изађох из те грађевине. А Ангела Чуvara опет нестане. Но утом наиђе мој путовођа младић.

„И ми кренусмо даље. Но младић иђаше тако брзо, да ја не бејаш у стању да га пратим, и почех малксавати. А он ме бодраше говорећи: Крсти се и буди бодра! — Ја се стадох крстити, и би ми лакше. Ми опет наиђосмо на зграду, око које бејаше смрад и писак. У тој згради ја угледах жену: седела је на среди-

ни, хаљина јој сва умрљана крвљу; око главе јој се као венац савила змија шарка; по глави јој гамиже мноштво разноврсних црва; око врата јој се такође обавила змија, чељушћу се својом упила у њене усне а репом је бије по ушима; друга огромна змија увила јој се око ногу, а чељушћу се упила у њене груди. Та жена ме руком својом зваше к себи и мољаше да јој помогнем. Близу ње беше завезан као ован, али са човечијим лицем. Мене спопаде страшна мука, и ја молих мога путовођу: Зашто је та жена у таквим мукама ту? — Он ми одговори: То је блудница; она се на земљи сва предала страстима, а овде добија уздарје за дела своја.

„Идући даље ми опет наиђосмо на грађевину веома велику и високу. Испод те грађевине бејаше огромна провалија са силним пламеном. Усред грађевине налажаше се стуб, обавијен змијама; за тај стуб беху причвршћени као неки широки кревети од дасака; сви су се ти кревети клатили; на њима је било врло много људи, сви они беху веома страшни; а страшила демони све те људе бацаху у провалију, па их из ове вилама и кукама вуцијаху у још безданију, где су бесповратно тонули. Ја се страховито уплаших, да и мене не баце тамо. А беше ту такав смрад, да сам се ја гушила од њега. Змије пак разјапљених чељусти покушаваху да ме прогутају. А у једне змије беху три главе. Одједном на ваздуху се појави света великомученица Варвара са чашом у рукама; путовођа ме овде беше оставио саму. Света Варвара ми рече: Не бој се! — Тада ми опет дође Анђео Чувар. И ја га упитих: За какве се грехе муче ови људи? — Он одговори: За содомске грехе — грехе неприродне и противприродне.

„После тога мој путовођа младић приведе ме к стакленим вратима; кроз њих ја видех огромну собу, у средини ње беху постављени столови: на њима шумљаху самовари, стајаху вина, на тањирима бејаху мишеви, жабе и разне друге гадости; за тим столови-

ма сеђаше народ, а неки су играли у пламену; и сви ти људи силно грајаху, као да нешто захтевају, а страшила демони поливаху их врелом водом. На моје питање о овим људима, мој путовођа ми одговори: Они нису поштовали празнике; за време службе Божје они су пили, јели и пијанчили. — Недалеко од тих људи читава група играше у пламену и чим би престали играти, њих су приморавали да и надаље играју. То је зато, рече ми путовођа, што су они за време службе играли, и уживали у разним забавама. — У близини те грађевине ја угледах жену која је ходала и шкљоцала зубима тврди сублимат, трудећи се да га или испљује или прогута, али у томе није успевала. Мој путовођа ми објасни да је то њој зато што је била облапорна, халапљива.

„Затим ми уђосмо у једну омању зграду. Тамо видех неколико људи, обешених о таван за стомак и за језик; они су потресно јечали; мене спопаде силна мука, и ја упитих мог путовођу, зашто су тако обешени. Он ми одговори: Ти су људи кумови, живели су неваљало, имали су телесни грех међу собом.

„После тога ми опет кренусмо мрачним тесним путем, и поново наиђосмо на једну грађевину. Када уђосмо у њу ја угледах ово: човек стоји усред грађевине, кроз уши му провучени усијани ланци, крајевима прикован за два супротна зида, језик му извучен и два страхотна демона режу га тупим усијаним ножем. А видех ту и другога човека коме из ушију сукће пламен. И ја са великим страхом упитих мог младог путовођу: Зашто је овако мучење наложено за њих? — Он одговори: Онај први разговарао је у цркви за време богослужења; зато му стружу језик; а што је стајао немарно и није слушао оно што се пева и чита, зато је овде прикован ланцима. А ономе другоме пламен сукће из ушију зато што је слушао клевету и преносио је другима.

„Из ове грађевине ми отидосмо на ледени студенцац, крај кога сеђаше жена и кутлачом разливаше

воду на обе стране. Ја упитих мога путовођу, шта та жена ради. Он ми одговори: Она је за живота свога на земљи продавала млеко мешајући га са водом; и зато је сада приморана да одваја воду од млека.

„Од тог студенца водио је мрачан, тесан пут. Мој млади путовођа ишао је брзо, просто је летео, а мене је већ вукао за руку, пошто нисам била у стању да га сустижем. Ја му рекох да више немам снаге да идем, а он ми рече: Буди бодра, крсти се и путуј! — Ја осетих како ступисмо на лествицу, и таман стадо смо на трећу пречагу, крај наших ногу паде човек и стровали се у пучину која се простирала под лествицом. Страшила се опет стадоше појављивати, и ја се силно уплаших. Када прођосмо лествицу, ја упитих мог путовођу, зашто су оног човека стровалили у пучину. Он ми одговори: Тај човек је прошао сва митарства, али ово није могао проћи, јер је био свиреп и немилосрдан.

Путујући од те лествице, ја сам једва сустижала мог путовођу, пошто је ишао брзо. Одједном ја чух страховиту хуку, и испред себе угледах пламен. Ту мог путовође нестане, и ја се обретох крај огњене реке: вода се у њој силно таласала, али то не беху обични таласи, већ некако нарочито високи и окомити; у тој реци народа беше врло много; преко те реке беху пребачене две танке мотке; и ја угледах мога путовођу на другој страни реке. Он ми говорише: Пређи овамо! — А ја му одговорих да се бојим, упаћу у реку, и зато не смем да кренем. На то одвраћаше: Хајде, не бој се! та ти ме знаш. — Не, ја не знам тебе, одговарах ја њему, јер код нас нема таквих као што си ти. — Он ми опет рече: Ти знаш мене; од младости своје ти си ме волела, и мени се молила; и ја сам те одвео у манастир и тамо сместио; а сада си ме заборавила, и ево две године како се не молиш мени. — Не, ја не познајем тебе, одговорих му ја опет. — Ја сам великомученик Георгије, рече ми он; и при тим речима приближи се к мени. До тог тренутка

страшила демонска ме гоњаху, говорећи да нико не може мимоићи ту реку. Свети Георгије ме узе за руку и поведе преко реке, а Анђео Чувар леђаше. Са обе стране појавише се два зида, те ја и не видех реку, и без икаквог страха пређох на другу страну са светим великомучеником Георгијем. И онда ми пођосмо обалом реке; у њој бејаше мноштво народа; сви се они стараху да на неки начин искоче из реке, али су поново тонули громко вичући: О, тешко мени! тешко мени! — У реци ја угледах познатог ми сељака из нашег села који викаше к мени: Шта ћеш ти овде? иди одавде, ти ниси у стању отрпети ни једну варницу овога пламена. — У том тренутку осетих како ми једна варница паде на леву руку, и ја уздрхтах. И упитах светог великомученика Георгија, за какве грехе су ови људи на таквим мукама. Он ми одговори: овде се налазе самоубице, и хришћани који су се само називали хришћани а чинили су дела нехришћанска. Сви ти људи биће испод неверних у овој реци; и ослободити душу из ове реке врло је тешко; треба много молитава и труда за такво ослобођење.

„Идући дуго обалом те реке, ми приметисмо да је народа у реци све мање и мање; најзад стигосмо до једног широког моста, и ми пређосмо преко њега. Одједном ја угледах дубок снег, и ми се обретосмо у страшној међави; ја сам са великом муком једва ишла; хладноћа беше тако ужасна да ја осетих како ми се сви делови тела почеше кочити од хладноће. Тада ми свети великомученик Георгије рече: Буди бодра и крсти се! — Утом наиђосмо на велико поље, покривено ледом: лед беше врло дебео, и опет страховита међава. Ту светог Георгија нестане. И ја тамо распознах монахе по одећи; седе они, коса им растресена, сви дрхте од хладноће и силно цвокоћу зубима. Мени их би веома жао, и стадох се питати, зашто су ти монаси запали овде. Али, не видећи светог Георгија, мене спаде страх, и ја помислих да ћу и ја морати остати овде. Но утом ја осетих неку топли-

ну око себе, и одједном угледах недалеко од себе светог Георгија који ми рече: Ови монаси живљаху у манастиру, и носећи ризу Царице Небеске живљаху немарно, послушања обављаху нерадо, и роптаху на трпезу; тамо, на земљи, они много брбљаху језицима, а овде их Господ примора да цвокоћу зубима. Но на молитве Царице Небеске они су избављени од вечнога пламена.

„Са тога поља ми кренусмо даље: осећала сам да бива све топлије и топлије; нека необична светлост разливала се по том крају по коме смо путовали. Одједном ја угледах огромно поље, покривено травом и цвећем, а средином је текла мала речица. Свети Георгије ми рече: То је обаћана земља; њу ће наследити кротки. — Мене обузе таква радост, да се стадох осмехивати. И уколико смо даље ишли, утолико су трава и цвеће постајали лепши; а светлост се разливала као да је сијало не једно сунце. Усред тог поља дизао се огроман грам, а близу њега налажаше се трем. У трему висижаше много црних мантија, у којима сахрањују. Ми уђосмо у паперту храма; и ја чух тамо дивно певање, да се речима описати не може. Певали су: „Свјат, Свјат, Свјат“, и: „Воскресеније Христово видјевше“. Унутрашњост храма беше такве красоте, да је немогуће описати. Врата која су водила у храм беху као од бисера и пресијаваху се разноврсним пламеним бојама. У храму беше врло много стубова; око њих стајаху монахиње. Због огромности храма њих је изгледало врло мало. Ја познадох неке наше још на земљи живе монахиње и искушенице, али свети Георгије ми рече: Пази, када се вратиш назад на земљу, не говори никоме које си од оних што још живе на земљи видеда овде, да се те личности, дознавши то о себи, не би погордиле. А остало, што ти нисам забранио, можеш све причати. — У храму пак бејаше тако необично пријатно, да ја невољно ускликнух: О, Госпode мили! Госпode Благи! — У средини храма дизала се огромна гора, као кристална;

она се преливала у разним дугиним бојама; но кад ја бацих поглед на сам врх горе, тамо блисташе таква светлост, да ја тај блесак не могах издржати и брзо оборих главу. Свети Георгије ми рече: Овај храм је спремљен за монахе последњих времена, но њих ће бити мало; нема сада на земљи наставника и руководиоца, и мало се њих могу спасти. Али зато, какво је блаженство припремио Господ за њих!

„Дивећи се свој красоти тој, ја само једно говорих: Господе мој! Господе! — Утом, свети Георгије одједном рече: Погледај! Погледај! ено Царица Небеска силази к нама! — Ја погледах, и угледах Највеличанственију Жену, красоте неисказане, са круном и у порфири; Она силажаше по ваздуху, осмехиваше се, и приђе ми тако близу да је хтедох обема рукама ухватити, и ја кликнух: „О Царице Небеска! — А Она, осмехујући се, прекрсти ме трипута и тихо рече: Свети Георгије, врати ту душу натраг. — Свети Георгије ми рече: Моли се Њој, моли свагда! Она је заступница свих хришћана; дан и ноћ Она се моли пред Сином и Богом; а нарочито се моли за монахе, да не би посрамили ризу Њену коју носе.

„Ту је видех где све по два и два прилазе и клањајући се целивају Еванђеље и икону; и ја са светим Георгијем приђох, и поклонивши се целивах икону и Еванђеље. На аналоју лежаше Еванђеље и икона Божје Матере.

„Када изађосмо их храма, ми уђосмо у други храм који беше поред овога, само далеко мањи. У средини ова храма беху три стола, засута најразноврснијим цвећем; око столова стајаху прекрасни младићи и сеђаху дечаци и плетијаху венце од цвећа; младићи учаху дечаке да плету венце; и сви заједно певаху врло лепо: Алилуја! — Међу дечацима ја угледах свога братанца који је умро ове године; видевши ме он се осмехну, али ми не приђе; и мени би врло жао што он не проговори ни речи са мном. Ту ја стајох дуго, и није ми се хтело да идем. Али свети

Георгије ме узе за руку, и ми изађосмо из храма. На моје питање, за кога плету ове венце, свети Георгије одговори: За праведнике.

„Недалеко од тог храма ја угледах три манастира. Свети Георгије ми рече: То је манастир Ваведењских игуманија. — Када им се приближисмо, из једног манастира изиђе, недавно умрла, наша игуманија Рафаила. Она се обрати мени и рече: Ти си, Текла, већ овде? Но, ја те још нећу узети; теби се ваља још потрудити у твојој обитељи. — Још ме она упита како живимо. А када јој ја стадох причати, она ми рече: Све знам. Нека Господ помогне матери Аполинарији; ја се за њу и за све сестре молим. — Када мати оде од мене, ја пођох к лепој кућици. Код врата кућице ја угледах своју старицу монахињу Људмилу; она отвори врата и радосно ми рече: Гле, и ти си дошла овамо; али за тебе је још рано, ја те још нећу узети. — Она ме онда уведе у келију, која беше пуна икона; и беше ту веома пријатно. Затим она седе за сто и нешто писаше. Но чим зазвони звоно, старица рече: Сада иди дома, а мени ваља ићи на свету литургију.

„Када изиђох од ње, сретох мати Поликсенију; она ми се веома обрадова и рече: „Ех, Текла, ти си већ овде? Но још је рано за тебе. — Мати Поликсенија ме срдечно загрли и показа ми своју келију: лепу приземну кућицу. И рече ми: Ја све знам; молим се за своје келејнице и жао ми их је. — А кад она оде, ја сретох своју прву старицу. Она ми се такође веома обрадова, усрдно ме загрли, говорећи ми: И ти си, Текла, дошла к нама? — Ја је упитих: Мати, Ви сте умрли, је ли Вам добро овде? — Она одговори: Раније ми није било нарочито добро. Сама знаш, живела сам с народом; било је много греха. Али сестре за шест недеља умолише за мене; сада ми је врло добро.

Она оде од мене; ја остадох усред поља. Утом се опет појави свети Георгије, и ми кренусмо даље. Поље биваше све лепше и лепше; у даљини се видела капи-

ја. Одједном ја угледах: пољем иду монаси, групе и групе, у белим светлим и златотканим мантијама, са златним и сребрним венцима. Иђаше многи и архијереји у златним одежама, са крстовима у венцима. У петој групи ја познадох свог свештеника, врло узорног живота. Испред монахиња иђаху игуманије са жезловима; међу монахињама распознадох многе преминуле сестре; неке расофорке беху у белим мантијама са златним венцима; неке држаху у рукама букете дивнога цвећа. Све познате монахиње клањаху ми се и осмехиваху се; а једна искушеница рече: Текла, и ти си дошла к нама? но не коначно, јер се мораш вратити натраг. — На челу свештенства иђаше архијереј у митри, сав у злату и са крстом у руци. У петој групи ја распознадох три јеромонаха из Тихвинског Великог манастира, међу њима и оца Клавдијана; они држаху крстове у рукама. Сви они беху радосни и весели, и сви као да беху једних година, тридесетих. Мирјани пак иђаху са једне и друге стране; њих беше тако много, као комараца у ваздуху. Сви они пролажаху кроз капију. Одједном појави се близу мене седи старчић у блиставој одежди са крстовима; ја у њему познадох светог Николаја. Он ми рече: Хајдмо! Теби се ваља вратити натраг.

„И ми пођосмо заједно. И стигосмо на друго поље, које је личило на нашу манастирску ливаду; само ток реке као да је други. На том пољу ја угледах наше монахиње и искушенице; неке носе траву, неке преврћу сено; све је некако светло и радосно у њих; оне певају врло дивну песму: „Пресвјетлиј Ангел мој Господењ“. Одједном у ваздуху као да нешто блесну, и ја угледах мали венац над тим местом где рађаху наше сестре; венац бејаше златан, и постајаше све већи, док најзад не обухвати ову ливаду; и он се час подизао, час опет спуштао; у том као да с источне стране долажаше игуманија са жезлом и закрштаваше све сестре. Тада се ја окренух и погледах на другу страну реке. Тамо беше врло мрачно; на самој обали стајаху наше манастирске

сестре; косе им беху расплетене; оне као да су хтеле да пређу на ову страну; али чим би пришле ближе, обала се пред њима осипала, те су се уствари оне све више и више удаљавале. Мени их би веома жао. Одједном преда ме стаде са крстом отац Клавдијан у одјејању, и рече ми: Пази, не говори никоме коју си од сестара видела с оне стране реке; оне ће се, можда, дејством милосрђа Божјег и покајати.

„После ових речи ја опет угледах поред себе светог Николаја; он ми рече: Сада Хајдмо! ја ћу те пратити. — И ми као дођосмо у келију; ја легох на кревет, а он се одмаче у угао и нестаде га. Утом се одједном отворише врата, и у келију уђе покојна наша мати игуманија Рафаила, у златотканој блиставој мандији и са венцем на глави; за њом уђе друга монахиња, висока, црномањаста, хаљине јој још блиставије, на глави јој круна. Она стаде иза матере игуманије и осмехиваше се, а мати приђе к мени и рече: Ти си сада болесна; нека ти се свешта масло и поправићеш се. Ваља ти се још потрудити у нашој обитељи. — И мати ме трипута закрсти. А ја је упитих: Мати, ко је то с вама? — Матушка ми одговори: То је наша благоверна царица схимонахиња Дарија. — А она стоји и осмехује се, и издалека ме закрсти; па онда несталоше.

„После тога ја се пробудих, обухватих погледом ову келију, и сва ми се она учини прљава и мрачна после онога што сам видела. И ја наглас заридих што сам се пробудила, што сам опет на земљи усред овог блата. Спочетка ја ни једну од сестара што беху око мене не распознах; тако ми оне изгледаху ружне, црне, у поређењу са оним какве их видех у пољу и у оним поворкама. Убрзо затим ја потпуно дођох к себи, распознадох све сестре, и прве моје речи њима беху ове: Сестре моје, никоме не чините зла! А шта ће вас за зло снаћи у оном свету, страшно је и помислити.“

МОНАХИЊА ЕВПРАКСИЈА

„Искусѡва ѡ православних хришћана“

Монахиња Евпраксија „Повраѡак из оноѡа живоѡа“

(по запису старца Амфилохија Патмоског и казивању саме монахиње Евпраксије са Калимоса која се упокојила 1950.)

Једнога дана у зимско доба, 28. новембра 1911. године, пошавши са једном од моје браће по Христу, по имену Амфилохије, у женски манастир „Зоодоху Пиги“ (*Живоносни извор*), који лежи на западном крају варошице нашега острва Патмос, посетих, по одобрењу игуманије Ефимије, једну своју сродницу монахињу.

У њеној ћелији беху и њене две духовне сестре, које кад нас видеше, устадоше да се повуку и удаље, но наша монахиња, знајући да наша посета није ради нечег посебног, не даде им да оду. Тако оне и остадоше. У међувремену, пошто се поведе реч о Божјем промишљању, о нама људима, једна од двеју монахиња, по имену Евпраксија са острва Калимоса, исприча нам ово дивно чудо које се са њом десило. Узадхнувши дубоко, она поче смерно казивати:

– Верујем да у наше време нема човека са толико свести о својој грешности, а да има толико много доказа о Божјем Промислу, као што сам то ја. И то рекавши, она заћута са умиљењем.

– А ко може, рече друга монахиња са истом таквом смиреношћу, да опише или макар да схвати бескрајну

пучину судова Божанскога Промисла, којима је једини циљ остварење нашега спасења?

– У том случају, рече опет смиреноумна монахиња Евпраксија, у славу Распетог мога Господа Христа и за љубав Заштитнице наше обитељи „Живоносног извора“, Пресвете Богородице, и за нашу душевну утеху, дужна сам данас да вам овде изложим чудесне тајне које су ми се догодиле по Божанском Промислу и које су ме одвеле да се избавим светске сујете и да прибегнем у ово коло (тј. у монаштво).

Виђење расцѡтоѡа и небеско ѡрсѡеновање и ѡосѡрижење

– Године 1900. – поче своје казивање монахиња Евпраксија, једне од оних страшних ноћи, када сам бдила крај постеље свог блаженог, тешко болесног мужа, мене савлада лак сан, и у сну видех како настаде велики земљотрес, и ја као од страха изађох из куће наше да се тобоже спасим. Али, стадох запањена када видех да светли сав Калимос од живе светлости. Тада, погледавши к Небу, ја видех где се делимично отвори небо, појавише се врата од Истока ка Западу, и кроз та врата угледах неизрециву светлост која је долазила од многих упаљених светиљки. Запањена тим виђењем, ја при том угледах где се кроз та врата помаља велики Крст, тамне боје, од ораховине. Крст су пратили Анђели, певајући небеске песме, а неки су од њих кадионицама кадили, да кађењем омиомире атмосферу. При томе, ја сам се трудила да пажљиво посматрам то чудесно збиваље, јер ми се хтело да дознам у којем се правцу креће поворка. На крају приметих да се креће ка месту где сам ја стајала. Крст, пак тихо и лагано, пође и заустави се над мојом главом. Према његовој величини учини ми се врло лак. Затим, пошто сам се окренула, целивах његово подножје, промуцах прикладне тропаре Часноме Крсту које нисам баш добро знала. Онда Крст, одмакнувши се мало, стаде у ваздуху. Тада видех из близине Христа живога,

Распетого, са трновим венцем на глави. С десна и лева од Крста видех многе од Светих тј. часног Претечу, Светог Николаја, Свету Калиопу, Марију Магдалину, Саломију, Свету Варвару и друге.

Затим Анђео принесе Христу венац од неувенивих, белих цветова, а Он га, пришивши му ближе, стави на моју главу. Не верујући просто томе, ја скрушено рекох Распетоме: „Да, Господе, тај венац је врло диван, али ја имам свој“. Он пак, у одговору на то рече ми, осмехујући се: „Венац који имаш, кроз неки дан узеће ти“. После тога показа ми светао прстен и рече: „Узми овај прстен и стави га на свој прст за обручење“. Све то као неочекивано, веома ме зачуди. Али ја, схвативши смисао тога, рекох Христу: „Жалим Господе, за ово што видим, но ја сам већ удата.“ А Он ми у одговору рече: „Венац који имаш и тај прстен који носиш, Ја сам ти дао и сада ти то узимам. Погледај да видиш шта ће се десити са прстеном који носиш“. Погледавши прстен, видех да се топи и ишчезава. „Зато сада стави, рече ми, Христос, на прст овај прстен који ти пружих“. Ја са задовољством примих прстен, али не кријем истину да зажалих што изгубих свој. На крају, пошто ми Господ рече да је немогуће да носим два прстена, ја осетих да морам да примим нови прстен и Христос ми га стави на прст.

Размотривши са пажњом овај прстен, видех га у виду златног круга који обухвата чврсто мој прст, и на њему причвршћен драги камен на којем беше нацртана котва, која својим савијеним крајем пробада змију кроз гушу и држи је зубима. Дивећи се сјају и уметности са којим беше израђен прстен, ја упитих Христа за вредност прстена. „Тај прстен, рече Господ, на земљи је од непроцењиве вредности – само је на небесима позната његова вредност. Прстен који обухвата твој прст, представља Моју Благодат, која те уз помоћ Светитеља које треба да призиваш, штити и чува од сваког зла. Камен на прстену означава непоколебиву веру, коју треба да имаш у Мене. А котва која устима држи змију за врат, јесте Вечнодјева Мати Моја, која ће, када

положиш своју наду на њу као котву и топло је призиваш у току читаве своје борбе против непријатеља тако држати њихову змију да ти она неће нанети духовну смрт. Знаш ли да си предодређена да се бориш против ђавола?“ – „Не“, одговорих му. – „Знај, дакле, ја ћу узети мужа твога а ти ћеш бити монахиња. Ево сада постајеш великосхимница“. Рекавши то, Господ одмах даде знак те Свети око Њега почеше са умилењем певати милозвучније. Затим, Господу дадоше маказе. Ја, пак начинивши три метаније, сагнух главу пред њим и он постригавши косу моју, назва ме Евпраксија, и власи моје даде једном од присутних Светитеља. После тога, Господ ми обуче бели хитон, хаљину, који, кад закопчах око врата одмах увидех да сам била потпуно нага и боса, и Господ ми даде само тај хитон који покриваше тело моје. Затим, пошто ми даде свећу и бројанице, Господ дозвољава по имену напред споменуте Светитеље да ме они ухвате за руке и воде ме у опходу око Часног Крста.

После тога стадох поново пред Распетим Који ми рече: „Евпраксија, нека ти је знано да ћеш ићи у велику борбу и да ћеш се борити против великих искушења. Али немој очајавати нити се и најмање бојати јер прстен ти се даде зато да, имајући на уму оно што је на њему означено, стојиш у вери и љубави Мојој чврсто, да на њој као на наковњу ударајући Мати Моја главу змије (тј. ђавола), спречава његове силовите нападе против тебе.“ Ја, међутим, захваћена страхом, молих Христа, ако је могуће, да ми олакша борбу. Но Он ми одговори: „Могуће је, дакле али према борби биће и награда. Немој заборављати да је све могуће ономе који верује, и довољна ти је Благодат Моја“. Рекавши то, Господ даде знак да ме обаспу златним лишћем. На крају ми честиташе Светицељи који су били око Господа, пожелевши ми да се покажем као победница ђавола. Онда се ја поклоних Христу. А Он благословивши ме знаком Крста, врати се на Небо, са свом Својом пратњом у песмама и химнама.

Болест и неизвесности смрти – узлажење лествицама у Небо

Није од тада прошло много дана, и ја сходно наговештају Спаситељевом, изгубих мужа, коме тада беше 22 године, док сам ја имала 19 година. Али, било због љубави према мужу, или због мога нехата, или због олаког схватања оне тајне мога пострижења и оне заповести Спаситељеве, мене прерана смрт мога мужа, врло ожалости, и то утолико више што његове моралне особине беху заиста неупоредиве. Моја велика жалост ме сасвим сломи, и због тога се тешко разболех. Седам месеци после превремене смрти мога мужа, лекари изјавише да је и мени смрт неизбежна. Последњих дана свога живота, скоро цео један месец, уопште нисам видела, и много сам бунцала, што је долазило до разговора са душама умрлих познаника и сродника.

На крају, чим из наше куће изађе свештеник, који ме је тада други пут причестио Пречистим Тајнама, ја видех где у њу уђе неки крупан младић са крилима и прекрасним ликом, носећи светло оружје и о бедрима својим златан појас, о коме је висила велика сабља у виду тестере, чија се ручица блистала. Кад га видех како улази осмехујући се и са великом благонаклоношћу, ја га дочеках и примих, и подигнувши се, седох у кревету. Младић, пак, подигавш и се мало од земље, стаде у ваздуху. У међувремену, ја обукох свој огртач и опет легох. Тада тај младић, крупног раста но пријатног и кротког изгледа, тихо се приближи и стаде ми лагано једном ногом својом на моја колена а другом на груди и рече ми: „Да кажеш својој мајци да ти обуче најлепшу хаљину... Да ти стави и прстен на руку, зато што треба да те приведем на Суд“. Ово испричах својој неутешној мајци. Она разумеде да је ро предзнак моје смрти: одмах уради све то и положи ме на кревет. После тога нареди ми Арханђео (тако ми рече да се зове): „Кажи својој мајци да те положи тако, да гледаш на Исток“. Моја мајка прво не хтеде, али кад јој рекох да тако заповеда

Арханђео, она пристаде и положи ме тако. Тада Арханђео поново стаде изнад мене, као и први пут, – јер тиме ми показа начин на који узима душе, – па ми рече: „Не бој се јер ти сада нећеш умрети“. Истовремено видех младиће где радосно стоје око мог кревета, а код врата видех човечуљка са црвеном косом, који беше сличан медведу и имаше врло велику главу. Пошто ми он приђе ја се уплаших. Али ме младићи храбраху, говорећи: „Не бој се! Ми нарочито дођосмо да те прати-мо“. Тада, Анђео, ставши и опет као пре, узиђе изнад мене, закрсти ме три пута, и рече: „Душо, изиђи из тела!“ Истовремено са тим речима осетих како нешто излажаше из груди мојих, хотећи да изађе кроз уста. У том схватих да то ја изиђох из сопствених уста у облику голуба, који слете на руку Арханђелову, а овај ме вешто стави у своје наручје. Окренувши се из његова наручја, видех моје тело мртво, уста полуотворених, а моју мајку и оца где кукају.

Затим, Арханђео, изишавши из наше куће, држећи ме као што рекох, уђе у једну велику кућу у истом нашем граду, где видех лево и десно многе велике и лепе одаје. Такође видех и младиће одевене у бело и то са радосним лицем, где пролазе широким ходницим у реду и без најмањег шума, и савршено тихо излазе и улазе из одаја. Ово гледах налазећи се у једној од њих, у којој ме Арханђео, пошто уђе и узме ме из наручја, преобрази у мој човечији облик. Видех себе обучену у хитон своје духовне хиротоније (пострига). Такође имађах на руци и онај прстен Распетог. Арханђео ми заповеди да останем у тој соби док се он не врати, но, чим он отиде дођоше неки младићи који, пошто ме видеше, а особито кад видеше прстен на руци, намигнуше један на другог и запиташе ме како се зovem, и записаше у књигу моје име: „Атина Алахизи“. (Тако беше моје име пре монашења).

Кад они отидоше, дође Арханђео и узевши ме за руку, па преобразивши ме опет на чудесан начин у голуба, стави ме у наручје и изађе из поменуте куће. Он-

да прелажаше брда и шуме бескрајне, зато што је требало, како ми он рече, да „изиђемо на врло високу гору, и да са ње лестивцом изиђемо на Небо“. Када пак изиђосмо на ту високу гору, видех црнце дивљега изгледа, који дугим и црним конопцима вуцијаху из мрачне провалије једну жену, коју познајем и која и сада живи на острву Калиманосу, увезану од главе до ногу трулим и окамењеним конопцем. Она, рече ми Арханђео, скрива један страшни грех и ако га не исповеди снаћи ће је још горе муке.

На тој гори видех споменуте лестивце, чији врх залажаше на небеса, и доњи крај њихов не стајаше на земљи, него беше доста одвојен од земље. Не знам од чега су те лестивце, боја им беше сива, а степеници уски и на приличном растојању један од другог. Мене ухвати велики страх, када Арханђео, ставши на прву степеницу, изазва велики потрес. Али, они ме непрестано храбрише. Затим ми рече да гледам унаоколо. Окренувши се на десно доле, видех бескрајно црно море, које прављаше велике и дивље таласе. У мору видех људска тела у ужасном стању, витлана и бацана тамо и амо по води, у тешким мукама. Арханђео ми рече да су то фарисеји лицемери. Доле испод лестивца видех један велики део копна (земље) издуженог облика, на којем стајаху црни и страшни демони са дугим копљима, трудећи се да ме закаче и зграбе. Затим, док Арханђео настављаше да узлази уз лестивце, које имађаху четрдесет степеника, видех и друге демоне да нас прате у ваздуху, безбројне по мноштву, вичући и тражећи да ме Арханђео преда њима. Али он, вадећи непрекидно новце из неке торбице, која му висиле о рамену, раздаваше их и брзо настављаше са узлажењем. А они гледујући за нама, показиваху записе мојих грехова.

Затим се окренух нагоре да видим да ли стигосмо до жељенога Неба, и видех да се лестивца протеже у бескрај, а кроз њу, као кроз завесу видех троја Небеса. Прво Небо имаше плаву боју, друго белу са неким сит-

ним облачићима, а треће, узвишеније од прва два, беше потпуно светло и налик на злато.

На крају, када стигосмо, нађосмо се пред великим и веома високим зидом, на којем беше нека велика затворена капија од мермера. Када стигосмо, Арханђео покрену једну велику полуку, гурнувши је у једну четвртасту рупу, и отвори капију. Пре него што уђосмо, видех и другу лестивцу али широку. За њу запитих Арханђела, и он ми рече да је то широки пут који води у пропаст. Окренух се надолу да видим земљу, али ништа друго не видех осим велики хаос и то мрачан. И за тај ужасни приказ упитих Арханђела, и он ми рече: „Све што створи Бог, беше врло добро, али људи, потчинивши се греху тј. смрти, потчинише њој заједно са собом и сву природу, која уздишући очекује своје ослобођење“. И то рекавши извади ме из наручја, и опет ме чудесно преобрази у моју људску природу. Но, сада ја имадох сиромашну одећу и бејах боса. Пошто, пак, уђосмо унутра, изађосмо веома лако по густој неувереној трави. Замолих тада Анђела да ме не враћа на земљу. „То је немогуће, одговори ми он, зато што време твога неповратног боравка у Небесном Сиону још није дошло“.

Ушавши у Нови Сион...

Док ми он то говораше, окренух се на лево и видех једнога огромног човека, врло озбиљног, претећег изгледа, који стајаше и имађаше пред собом велику књигу отворену. Ја се уплаших од њега но он, храбрећи ме, рече ми: „Атина, не бој се! (Бог ми је са неким циљем показао овај лик. Мислим да ми рече да је он Адам). У овој књизи коју видиш записују се имена и дела оних који улазе у Нови Сион“. Утом видех десно од себе и једног младића, познатог ми суграђанина по имену Михаила, који сеђаше на предивноме коњу. Срдачно га поздравих и, радујући се, запитих га да дознам разлог тако велике части коју има. „Зар се не сеђаш да сам био

жртва за истину, бранећи правду“. И стварно овај младих је био убијен зато што је заступао истину и своје ближње.

После тога, пођох са Арханђелом мало напред и стигосмо пред другу капију изванредног сјаја и светлости. Беше она украшена од горе до доле разноликим драгим камењем. Но, међу њима су се разликовали неки каменови далеко већи и драгоценији, и беше их дванаест по броју. Из њих излажаше најдивнија светлост. У сваком пак углу бејаху крстови неизрециве лепоте. Зид наоколо беше златан и светљаше као сунце. О капије беху обешена три кључа: један златни, други гвоздени и трећи дрвени. Арханђео, отворивши оним златним кључем капију, рече ми: „Овим златним кључем отварају богати, овим гвозденим праведни, а овим дрвеним сиромашни“.

У први мах, кад уђосмо и видех онај неизрециви приказ у свој његовој натприродној лепоти, са једне стране, и са друге стране, своју злехудост, стадох у недоумици и не усуђивах се да учиним ни један корак напред. Одбијала сам да газим по бескрајним златним ћилимима неизрециве милине и красоте. О, какав сјајан приказ! О, какав изванредан изглед чудесне лепоте и новог бескрајног живота. „Немој се снебивати, рече ми Арханђео. Иди сиротице, слободно, јер је сва та добра припремио Господ за она срца која делатно нагоне себе да љубе Господа и непрекидно Га траже. Она ће живети у веки векове. Но гле, долази нам у сусрет благородна Марија, која је одређена да те прихвати и приведе да прођеш кроз Нови Сион, и видиш вечну славу и блаженства. Препоручујем ти поново да добро урежеш у ум свој све што видиш, јер је потребно да то испричаш онима у свету, да знају да је „Христос и данас и јуче исти и довека“.

Видех, браћо моја, светлост толико различиту од светлости, која осветљава нашу жалосну водену земну лопту. колико се разликује светлог дана од мрака мркле ноћи звездане. Чудено беше то што се очи моје навико-

ше на то, и што не осећах ни најмању сметњу. Напротив, веома сам желела да посматрам ту светлост ненасито. А свуда се ширио неизрециви мир. Видевши све то, осетих се као обухваћена и изнутра и споља живим духом, неизмерној радошћу и весељем.

Ово небо о коме је реч, и ова светлост, која је стварно припремљена Праведницима, уколико иђасмо напред, постајаше све живља и умилнија. Ја удисах непрестано обузета неизрецивом жељом да захватим од оног неизрецивог миомира, јер ми беше горка помисао да ћу мало после бити лишена свега тога, вративши се на многотужну земљу.

Идући тако са Маријом и гледајући са дивљењем будућу бесконачну насладу Праведних, нађох се пред Часним Крстом, који беше сличан ономе, о којем сам вам рекла у почетку овог свог казивања. Опет видех Христа на њему Распетога, не мртвога, него Живога. На Часној Глави Његовој беше трнов венац, а око бедара најчистије, и као снег бело платно. Покрај Крста, који блисташе јаче од сунца, видех лествицу и трску. Пред тим величанственим приказом свепобедног противдемонског оружја, мене ухвати страх, јер онога тренутка сматрах себе као једину криву за Његово неправедно Распеће на Крсту. Али Марија, која беше сва одушевљена и показиваше живе знаке духовне радости и срдачне устрепталости, рече ми: „Гле, убоги човече, неисцрпни тајанствени извор, из којег као из преизобилног потока тече све пребогато вечно наслађење Новог Сиона! Гле, Дрво Живота засађено од почетка усред Раја и предодређено да излечи рану непослушности, рану праоца, који је презрео то Дрво најсавршеније љубави и пригрлио дрво безумног равнобоштва (тј. изједначење себе с Богом) и сујетног самољубља и егоизма. Тако, Спаситељ не виси, него имајући раширене руке, задржава обест демона до времена када ће ђаво, који нас вара, бити бачен у језеро огњено и сумпорно и бити мучен кроз све векове векова. Тако, Спаситељ узима грехе овога света, и сви

који верују у Њега, бивају избављени Њиме од смрти и долазе овде и поклањају се Триипостасном Божанству. Јер у овом Граду је Престо Бога и Сина Његовог. Такође су ту сви који Му служе. Ти, дакле, приђи сада, и поклони се победном украсу чулне и духовне природе. Целивај пречисте ноге Његове које сатиру главу змије, а исто тако и оно блажено Дрво на коме је уништена смрт!“

Ове пуне живота речи Небеске Марије, страшно ме потресосе. И ронећи сузе приђох Животочивом Крсту, и начинивши три метаније са љубављу се прострех да целивам ноге Христове. Он, пак, стиже да пружи руку Своју, коју пољубих са срдачном преданошћу. Позади, иза тог великог Крста, видех и друга два мања.

Затим, идући мало даље, видесмо велики врт са златним земљиштем и златним јабукама, препуним златних, свежих и дивних плодова. У крају врата, поред пута којим ходисмо видех дрво неслично осталим дрветима у врту, које беше слично малој смокви и имаше лишће зелено и дуго, које висаше на доле. То дрво посматрах радознано, јер беше сродније са дрветима на земљи него са онима у Рају. У том се појави и стаде код тог дрвета прекрасни Анђео у белом и рече ми: „Хоћеш да ти узберем да окусиш плод од овог дрвета које се зове Адамово дрво?“ Али, пошто назив тог дрвета изазва у мени непријатну успомену ја одбих. Марија пак, схвативши каква је то моја успомена, рече ми: „Не бој се“. И док Марија пође да ми сама узбере, Анђео стиже те ми даде у руку један плод. „Пази сада, рече ми Марија, кад га окусиш, видећеш да има способност да да укуси било којег плода земаљског, или јела, или пића, које ти хоћеш да представиш себи у сећању“. И стварно беше тако. Па ипак његов посебан природни укус беше неупоредив.

Мало даље, окренувши се, видех да тече нека блистава златна вода, али неограничена никаквим коритом, и једну дивну дјевојку гдје држи танак штап који управља водом, која таласажући се тецијаше и чу-

десно жубораше. И за ово, упитих Марију, која ми рече: „Ова вода коју видиш представља почетак реке Јордана, чији ћеш крај видети, кад будеш посетила земаљски Јерусалим“.

У одајама Небеских стјанова

Затим, пошавши мало даље, нађосмо се пред изванредно великим здањем са одговарајућим прозорима. Ушавши у њега, видесмо многе редове клупа на којима сеђаше много деце. Сва беху истог узраста до дванаест година и блистаху лицима. Нека од њих читашу, нека разговараху са крајњом безазленошћу и љупкошћу. Оног тренутка схватих јасно смисао искрене љубави. Начин, пак, њиховог међусобног разговора толико ме очара, да сам пожелела да ненасито гледам ту анђелску децу како разговарају и читају. Но, пошто не могах да разумем којим језиком говоре, упитих и за то Марију, а она ми рече: „То што чујеш и не разумеш, јесу оне неисказане речи о којима говори апостол Павле, учитељ васионе, у својим посланицама“. Пошто јој рекох да је не разумем јер никада нисам читала о Павлу, одговори ми: „Када се вратиш на земљу, запитај за њега неког од учитеља у твоме месту и он ће ти објаснити твоју недоумицу. На крају, пошто довољно стајасмо гледајући ненасито оне мале Анђеле, ми их поздрависмо и они нам отпоздравише са натприродном благошћу, па пођосмо идући тим истим путем, ми видесмо у реду нанизане одаје чији зидови имађаху боју неба. Ту запитих Марију да ли ми се дозвољава да уђем и разгледам их. „Дозвољава ти се, рече ми она али да запамтиш све што будеш видеала“. Отворивши суседну собу ја видех где у средини виси скупоцено кандило које осветљаваше собу благом светлошћу и две монахиње где седе једна наспрам друге. Пошто им главе беху погнуте, видело се да су у молитви. Ја се одмах повукох, затворивши брзо врата, јер ми једна од њих даде знак да изађем. Запитих Марију и она ми рече да су то монахиње које су угоди-

ле Богу подвизавајући се на једном месту, због чега би угодно Господу да оне молитвено тихују у тој собици обе, заједно, и моле се, као што видиш, и жању плодове духовног весеља и небеске радости.

После те, отворих другу одају и видех једну жену одевену у сјајну светлост. Затим отворих трећу, у њој видех свога мужа Андреју, који сеђаше на престолу, и изнад његове главе – полица са седам кандила. Чим ме виде, он сиђе са престола и поздрави ме благонаклоно. И ја, отпоздравивши, рекох му да још нисам умрла и да је моја жеља да останем уз њега. А он ми рече: „Познато ми је да ниси умрла, али да останеш овде за сада је немогуће, јер одређено време товога живљења у свету још није истекло. Постарај се, дакле, да у овом остатку свога земаљскога живота покажеш врлински живот и да не ступаш у други брак да би се удостојила обитавати заједно са мном. Ево, припремио сам ти столицу, – при томе показа на једну омању столицу уметнички израђену и блиставо чисту. Иначе, ако се удаш, онога дана ћеш ме збацити са мога престола, (при томе ми он истовремено и покретом показа начин пада, и додаде:) а ти се нећеш удостојити да видиш Рај!“ Ја обећах да ћу се држати његових наређења и изађох.

Затим, отворивши другу собу, нађох се пред мојим познатим суграђанином, који беше умро пре пет година, а звао се Димитрије Христовулу. Пошто се поздрависмо, рекох му о себи. Он ме уведе у једну пространу салу и постави ме пред дванаест младића истог раста, који блистаху већма од сунца и сеђаху на златним престолима. Ова сала беше осветљена преизобилном светлошћу која улазаше кроз велике прозоре а они, изгледа, беху свагда отворени. Угледавши све то изненада, ја се веома збуних и постидех, и окретох се да изађем. Но Димитрије, чији живот на земљи беше образац врлине, задржа ме и шта више подстаче да приђем и поздравим све њих. Поздравих их и приђох Димитрију, а он ми рече: „То су дванаест Апостола и дошли су да ме посеите, и ево, благодарећи даровима моје добре жене, при-

премио сам им ручак; зато да пренесеш са моје стране благонаклоност мојој доброј жени и да јој кажеш да је заборавила да изврши све што је обећала, тог и тог места, тог и тог дана“. Затим ми кроз један балкон показа сјајни пространи врт. У њему видех где се крећу петнаестогодишње девојчице које заливају у њему дрвеће и цвеће. Те девојчице ми рекоше да останем са њима. Објаснивши да ми је то немогуће, ја се поздравих са њима и са Димитријем, па одох.

Ушавши у другу суседну собу нађох Христовулу, Димитријевог брата, који је такође био умро, где седи на неком украшеном престолу, као мало сетан. Пришавши му поздравих га, и испричах му своје утиске које сам стекла до овог часа, а особито му рекох за изузетан положај његовог брата. „Брат мој, одговори он, задовољан је из више разлога, а особито што се удостојио да има богобојажљиву жену која све што учини за покој душе мога брата, учини са добром вољом и без гунђања, док све што за мене чини моја жена, не чини са добром вољом и захвалношћу. Зато те молим, да јој кажеш да се жалим, јер је потребно: или да ми шаље те дарове са љубављу и без гунђања, па макар били и мање вредности, или да ми не шаље формално много дарова са хладноћом и гунђањем. Обећах му да ћу испунити његову жељу и поздравих га, па изиђох и сретох Марију, са којом наставих ход према десној страни.

Видех да ходимо по једном уском беду, који са сваке стране беше засађен разним мирисним и разнобојним цвећем; као што су љубичице, каранфили, руже и друго, и све беше неувениво. У даљини угледах вртове. На дрвету видех дечија лица неисказане лепоте са крилима. Она, прелетајући по гранама, прослављаху Творца. „Та лица која видиш, рече ми Марија, јесу душе мале деце. И после њиховог одласка из земаљског света, држи их Богородица три дана у наручју Своме, док не забораве своју земаљску мајку. После се деца доводе овде“.

Силазећи ка агу...

У том, прешавши онај уски, као што рекох, бедем, ми идосмо, не као пре златним ћилимима, него по протргом зеленилу. Тамо, пак, мало даље видех једно језеро пуно смрадног муља. У њему се виде једна жена где лежи ничице. Запитах о њој Марију, и она ми рече: „То беше монахиња и учини смртни грех и не побрину се да се покаје“. Још у том пределу видех гвоздено дрво. О њему видех о ланцу обешену девојку, а испод ње белога пса, који је стално насртао на њу и страшним уједи-ма задавао јој ране. А она је од бола махнито јаукала. „Она се мучи тако, рече ми Марија, зато што је била монахиња великосхимница, па је то напустила и удала се“. О таквој монахињи говорио ми је један духовник, када сам први пут чула шта значи монахиња.

После тога отворих једну усамљену собу и видех у њој кревет, који уместо душека имађаше пламенове огња који бацаху горе-доле кревет са човеком и женом, који су на земљи живели у разврату и нису поштовали празнике. Видех даље мало жену, која лежаше у котлу пуном млаке воде: рече ми Марија, учини многе грехе и већ је кажњена кључалом водом. Сада се пак умањи њено мучење, јер се удостоји да има сина врло честитог, који поставши свештеник моли се Господу за упокојење своје мајке; и као што видиш услишила се његова молитва. Видех и другу жену која стајаше на ватри и, горећи, с ногу, запомагаше потресно. „Њен син, рече ми Марија, рђаво од ње васпитан, хоће да се потурчи. Ако дакле он падне у такво зло, овај ће се огањ појачати и гореће цела у пламену“.

Видевши све то, ми кренусмо даље по нетрулежној трави и у међувремену видесмо безбројно дрвеће и испред свакога од њих по један шатор. Код врата свакога шатора видесмо човека који седи са ведрим лицем. Наиђосмо и на једнога усамљенога човека, где седи на овчијој кожи. Питах га зашто седи сам и нема ништа као узглавље, он одговори: „Слава Светоме Богу, јер пошто

сам грешан, ја ни овога места нисам достојан“. Зна он да ништа друго нема до једино ову кожу, на којој сеђаше, а ње се удостојио зато што је на земљи подарио нешто једном јаднику. „А што се тиче колибе, не треба ми, рече он, јер, као што видите, небо је близу нас, пуно звезда, и нити има ноћи, нити има кише, нити ветра“.

У местима... вечне осуде

После тога, рече ми Марија, да онде близу има и лествица која низводи у пакао и кад је наиђосмо, пођосмо низ њу да силазимо ка месту вечне осуде. Степеника беше четрнаест и, беху подједнако размакнута један од другог. Кад зађосмо у дубоку таму, ја се уплаших и рекох Марији да је требало да узмемо светиљку, но она, држећи ме стално за руку, рече ми: „Ова тама не може бити савладана од пролазне светлости, јер је буквално опипљива рукама“. На крају ми ходасмо по чврстој тлу. Мени се учини да је доба око вечери, када се пале лампе. Она најдоња земља, пустош и страхота, беше неравна и хаотична. Разређена дрвета беху престарела, осуђена и готова за горење. Пошто земљиште беше блатно, не налажах места где да станем. Мало пак даље, у једној великој провалији видех да се простире тама гушћа од оне прве, а у њој се чујаху вапаји и ужасни јауци. Не усудих се да се приближим провалији, јер се препадох од страха. „Овај предео, рече ми Марија, назива се ишчезнуће“.

Потом видесмо дивље црне демоне, са страховитим лицима и бедном одећом, блатњавом и крвавом. Они удараху у бубњење веома јако и сулудо. Овај приказ ми повећа страх те потрчех да се сакријем иза Марије; она ме мало охрабри, те на демоне гледасмо власно и са презиром. Они нас посматраху мирно и одлажаху у правцу ишчезнућа. Затим, пошавши мало напред, наиђосмо се у једној удолини, где се зауставивши, чусмо хук мора. Продужисмо ка месту тога шума и видесмо, о, страшнога ли призора! Море од огња, које

бучно бацаше валове од пламена на дивљу и окомиту обалу преплављујући у великој висини ону тмурну атмосферу варничавим димом. На тој обали видесмо војника који нам даде знак и љубазно нас позва да изблиза видимо тај страшни призор. Видесмо да се у кретањима оних огњених таласа преврћу тела људи и жена разнега узраста и језиво вичу, запомажући: „Авај, изгорех!“ И заиста беше страшно то горење.

Тада прекину за мало своје причање монахиња Евпраксија, дубоко уздахнувши па настави са уздрхталим гласом:

– Видех и друге ствари препуне страха у том месту вечите осуде. Али пошто ми сећање на то мучи душу, потребно је да кажем да сада напустисмо ту таму и место вечне, безнадежне осуде, узађосмо уз једне лествице и нађосмо се на ономе путу где претходно видесмо вртове и собе. Како диван беше овај, свуда разливајући се миомир овога напреднога Града, Новог Сиона! Сада већ чух и Анђеле где певаху свесавршено са чудесном хармонијом, ону вечну Анђелску химну: Свјат, Свјат, Свјат, и остало. Чух само глас, но Анђеле не видех. Учини ми се да беху горе на ономе златном небу, али су се чули као да беху близу нас.

Ојетї у Новоме Сиону... Прег ѿресїолом Сведржїтеља

После обиђосмо око куле и разгледасмо зидове Новог Сиона. Облик града беше четвороугласт и његова страна имађаше три капије. На другој страни видех три горе. Једна се зове Изгнанство Адамово, а друга се називаше Гора пророка Илије. Даље ме Марија поведе те се нађосмо пред величанственим двором. Из једног највећег прозора његовог излажаше, као из извора жива и умилна, Божанска светлост, која осветљаваше Рај. „Сећаш ли се, рече ми Марија, када смо стајале пред Распетим и када сам ти рекла да Му се поклоним, шта је рекао? У овоме граду је Престо Бога

и Сина Његовог. Уђимо, дакле, у овај двор, да видиш и поклониш се слави Триипостасног Бога нашег!

Кад уђосмо, нађосмо се пред једном огромном просторијом и видех Сведржитеља. Имађаше поглед уздигнут горе, осмехнут, али страхан. Десном ногом Својом стајаше на точку који около имађаше крила. С десне стране Сведржитељеве видех Христа, који гледаше Својим кротким и смерним погледом, са крајњом нежношћу и љубављу. Код леве ноге Сведржитеља видех лава где лежи, са очима из којих севаху варнице, а код десне ноге Спаситељеве другу животињу сличну медведу која имађаше лице слично човеку. Са леве стране Сведржитељеве видех Владичицу Богородицу. Учини ми се сразмерно висока и танка. Она ношаше одећу небесно плаветну са светлећим звездама, а на глави јој беше круна коју држаху Анђели са страхопоштовањем и побожношћу. Видех горе, изнад Оца и Сина, и Пресветога Духа у виду голуба, из чијих уста као из неисцрпног извора извираше Божанска Светлост, која, као што рекосмо, осветљаваше Рај. Позади, иза Сведржитеља, Спаситеља и Богородице, видех војску Анђела: у првом реду стајаху Анђели а у другоме са два крила, а други са шест крила. Видевши све ово и много другога што нисам у стању да искажем, ја се укочих од страха и стајох као укопана. Али ме Сведржитељ позва кротким гласом и ја Му приђох. Начиних три земна поклона и целивах Десницу Вишњег, затим сагнувши се на десно да се поклоним Богородици, окретох се и пођох да целивам ноге Спаситеља али Он ми опет пружи Десницу: и поклонивши се Богородици, повукох се уназад и стадох, чекајући да ми дозволи да изађем. Утом, Анђео донесе једну душу, и за њом иђаше мноштво демона који држаху записе грехова те душе. Видех где се постављају теразије на средини. И на један њихов крај би стављена душа а на други они записи демона; и кад требаше да падне одлука, видех Анђеле да силазе са горњег, и они, помазујући душу са миром које држаху у једној ташни, преобразише

је узраст од тридесет година, и одмах је поведоше у горње небо. А демони, не пристајући још на ту одлуку, удалише се вичући: „Суд је неправедан“. После, пошто отиде први ред Анђела, опет ме позва Сведржитељ и посаветова да проведем остатак живота по запосвести-ма Његовим.

Пошто, изгледа, истиче време мога боравка у Новом Сиону, дозвољава Господ Арханђела да ме узме и однесе доле на земљу. Тада запитах Арханђела за Горње Небо и да ли би било могуће да изађем горе и видим Славу Божју? Он ми рече да то није могуће, јер се још не удаљих за свагда од земље, али, да би разрешио ту моју недоумицу, Анђео повуче завесу и ја видех светлост још савршенију која излажаше из златних полијелеја. Још видех безбројне хорове Анђела који удараху у звона веома складно и певаху најхармоничније. Та Анђелска хармонична мелодија и хармонично брујање звона одјекиваху после у мојим ушима читаве три године. На крају, пошто, као што рекосмо беше наређено да оставим вечну и неизрециву радост и весеље, ја поздравих небеску Марију и пођох за Арханђелом који крете у правцу златнога Града. На путу опет угледасмо велики Крст. Приближивши му се клекох и са сузама целивах пречисте ноге Распетого. Са неизрецивим уздахом испољих бол срца свога, зато што већ остављам светлост и враћам се у сенку смрти. Али Срцезналац Сведржитељ, видећи да беше потребно да исцели тај бол душе моје, рече ми: „Немој се жалостити него веруј да ћеш поново доћи у Нови Сион, јер име твоје, већ је записано у Књигу Живота“. И да не бих имала неку сумњу о томе, Он дозвољава оног огромног човека и он ми стварно показа моје име као живе, записано у поменутој књизи. Због тога, пуна радости поклоних се Господу и са вољом пођох са Анђелом. Пошто изађосмо из златних врата и пођосмо у правцу мермерних, видех старца обученога у црни огртач, гологлавог са светлим лицем, седе браде, средње висине, крепкога и смелога. Запитах за њега и дознадох да је то свети Николај, и да

је доле на земљи. Јер многи од Светих, а особито св. Јован Богослов, св. Григорије и св. Николај, имају право да по потреби посећују земљу. Други пак Светитељи божанском силом испуњавају благоразумне молбе људи из даљине. Свети Николај ме виде из далека, и осмехну ми се. Ја приђох и целивах му десницу, а он ме благослови и отиде. Пожелех да видим његову собу, но то беше далеко а времена ми не преостајаше. Затим видех и друга два старца боса, око шездесетих година, оденути и они у црне огртаче, и имађаху главе прекривене кукуљама. То су, рече ми Арханђео, Енох и Илија. Њихове одаје видех из далека, целивах њихове деснице и они ме благословише.

Кад стигосмо на она врата од мермера и имадосмо да изађемо кроз њих, видех Анђела који ношаше једног калуђера и предаде оном огромном човеку, а он га без испитивања ухвати за косу на глави, гурнувши га доле, баци га на земљу те ишчезе. Затим са гневом рече: „Када си неподношљив, иди телесно у пакао“.

Повраћак у шело

После тога Арханђео, преобразивши ме у голубицу, стави ме у наручје своје. У тренутку се окренух и видех да смо у нашој кући на земљи. Тело пак моје видех да се налази у оном истом стању у коме сам га оставила пре три дана. А моји су га задржали непогребано, зато што ми, како ми рече после моја мајка, нека вратна жила показиваше знаке живота.

У томе ме Арханђео узео из свог наручја и рече ми: „Душо, уђи у тело!“ А ја, у знак последње захвалности целивах одећу Арханђелову и кроз уста уђох у тело и одох, пробудивши се као из дубоког сна и уздахнувши дубоко, подигох се и седох на посетљу.

Када видеше то чудо, мати моја и остали присутни почеше, неки да ме љубе као некога другога Лазара, а неки од њих ми донесоше нешто освежавајуће за пиће. Но ја, пошто бехај гладна, затражих да једем. Када сам

потом оздравила, испричала сам многима ово што сам доживела и видела, а тако исто сам испунила оне поруке браће Христодула...

Заиста, „свима људима предстоји једном умрети, а потом на суд“ (*Јевр. 9,27*). Јер ниједан од нас не живи себи, и ниједан не умире себи. Јер ако живимо, Господу живимо, ако умиремо Господу умиремо.

Ако дакле, живимо, ако умиремо, Господњи смо. Јер „зато Христос и умре и васкрсе и оживе, да влада и мртвима и живима“ (*Римљ. 14, 7-9*).

ЈЕРОТЕЈ ВЛАХОС

„Вечни Живої“

„А ово је вечни живої да њознају Тебе јединога истиниїої Бога, и кога си њослао Исуса Христа“.
(*Јн. 17, 3*)

Након последњег Суда, који ће се десити приликом Другог доласка Христовог, започеће Вечни Живот. То ће се доживети на два начина: као вечни рај и вечни пакао. Св. Максим Исповедник би вечни рај назвао „вечним добробићем“, а пакао „вечним злобићем“. У сваком случају и рај и пакао су „вечно биће“, али се разликују као врста искуства, у складу са стањем личности.

У одломку о будућем суду Христос говори о Вечном Животу: „И ови ће отићи у муку вечну, а праведници у живот вечни“ (*Мтљ. 25,46*). То значи да човек не нестаје када умре, нити на будућем суду, него да се живот наставља чак и после тога. Грешник након суда неће бити уништен и вечно ће живети, пламтећи у енергији божанске благодати. То је, наравно, исход слободе избора.

Иако је и пакао вечан, израз „вечни живот“ се углавном употребљава везано за живот у Христу, јер се живот удаљен од Бога у ствари такође назива смрћу. Због тога је Христос рекао: „А ово је вечни живот да познају Тебе јединога истинитог Бога, и кога си послао Исуса Христа“ (*Јн. 17, 3*). Познање Бога и заједница са Исусом Христом су, и називају се, Вечни Живот.

Још једна Христова изрека може се сагледати у том светлу: „Заиста, заиста вам кажем: ко моју реч слуша и верује Ономе који ме је послао, има живот вечни и не долази на суд него је прешао из смрти у живот“ (Јн. 5; 24). Садашњи живот је назван смрћу док се превазилажење смрти и заједница са Богом сматрају за стварни живот.

Вечни Живот је тесно повезан са човековим спасењем и његовом причасношћу слави Божијој. Апостол Павле је, сећајући се невоља и искушења које је поднео ради славе Божије, писао свом ученику Тимотеју: „Због тога подносим све ради изабраних, да и они добију спасење које је у Христу Исусу са славом вечном“ (2. Тим. 2;10). Исто то каже и апостол Петар: „А Бог сваке благодати који нас позва у вечну своју славу у Христу Исусу, нека вас Он, пошто мало пострадате, усаврши, утврди, укрепи, утемељи“ (1. Петр. 5; 10).

Израз „вечни живот“ се, дакле, у већој мери примењује на заједницу и јединство човека са Богом, на причасност вечном Богу и на виђење нестворене светлости. У том светлу сагледаћемо оно што следи.

Поново морамо нагласити да су чак и живот грешника и пакао – вечни, јер су и душе грешника, благодаћу Божијом, такође вечне. Ми овде, међутим, израз „вечни живот“ углавном примењујемо у сотериолошком смислу, као заједницу са Богом и причасност слави Божијој.

До краја овог поглавља осврнућемо се на три одељка; у првом одговарамо шта је Царство Божије; у другом на шта мислимо када говоримо о обнављању творевине; док у трећем говоримо о томе да ће се живот праведника у рају непрестано усавршавати.

Царство Божије

У другом поглављу ове књиге опширно је анализирано шта је и шта се назива Царством Божијим и због тога немамо намеру да то овде опширно

објашњавамо. У претходном поглављу смо се осврнули на оно што се односи на рај, а у следећем ћемо говорити о Царству Божијем и учешћу у њему кроз време. Овде ћемо једноставно истаћи неколико истина које треба имати на уму.

У Светом писму и светоотачким списима изрази као „*Царство Божије*“, „*Царство Небеско*“ и „*Рај*“ имају исто значење. То су синоними који означавају човекову причасност слави Божијој. То започиње још у овом животу, наставља се у животу након Другог доласка Христовог, јер ће у међувремену бити васкрснута и људска тела.

Св. Симеон Нови Богослов, говорећи о Царству Божијем, каже да је Царство Божије „поседовање самог Бога“. Ова фраза је врло изражајна. Ми смо уистину уверени да ће човек видети то богатство славе Царства Небеског. Обојени човек се назива „оним који види такву славу“.

Причасност благодати Божијој се назива причасношћу Царству. Поново се св. Симеон Нови Богослов снажно изразио: „Царство Небеско је причасност Духу Светом“. Христос, који ће се јавити приликом Другог доласка, описан је као „наш најдражи и најслађи цар Исус Христос и Бог“. Постојање овог небеског цара и човеково јединство са Њим, које прати Христово блистање у светима и блистање Светих у Христу, јесте виђење и причасност Царству.

Нека ми се дозволи да употребим речи Св. Симеона Новог Богослова, јер се то не може другачије изрећи. За праведнике је царство Божије „као да на сваком месту човек види само цара васељене; Он ће бити присутан за свакога и свако ће бити присутан за Њега; Он ће блистати у свакоме и свако ће блистати у Њему“.

Изгледа, дакле, да је оно што се назива Царством Божијим међусобна размена између Христа и верника. Христос ће обитавати унутар праведника, Он ће га прославити и прослављена особа ће бити озарена

(освећена и од Господа просветљена), будући у заједници са божанском и нествореном Светлошћу.

Царство Божије није створена стварност, то нису овоземаљске околности, него причасност слави Божијој. Неопходно је да се то каже, јер се данас дају многа тумачења о Царству Божијем. Сматрамо да искривљавање значења Царства Божијег има страшне последице за наш духовни и друштвени живот. И сам морал је повезан са овим богословским искривљавањем.

Св. Андреј, епископ критски, учи да је Царство Божије видети (Бога) и бити виђен од Бога. Св. Јован Дамаскин, говорећи о Преображењу Христовом, које је једно искуство Царства Божијег, каже да ћемо у будућем веку „увек бити у Господу, гледајући Христа како зрачи у светлости божанства“.

Сви Свети Оци крећу се унутар ове исте перспективе. Св. Григорије Палама, који се може описати као богослов нестворене Светлости, позива се на „савршенство будућег века“. Користећи речи Св. Јована Еванђелисте о томе да ћемо, када се јави Христос, постати као Он, каже да ћемо тада бити деца Божија „гледајући и бивајући додирнути блиставошћу Божијом и будући озарени свитом славе Христове и сијајући са Њим“. Светитељи ће „блистати са блиставошћу Христовом и блистаће са Њим“. Тако ће слава Божија постати и слава праведника, с том разликом што је слава Божија природна, док је слава људи благодатна и дар Божији.

Иако ће постојати разлика у причасности слави Божијој, зависно од духовног стања праведника, у Царству Небеском ће, без обзира на то, бити укинута сви сталежи међу људима, јер тамо неће бити „учитеља и ученика“. У Царству Божијем ће се уистину „укинута поредак оних који поучавају и оних који уче“ (Исак Сиријин „Подвижничке беседе“).

Св. Оци непрестано наглашавају истину да окушање Царства Божијег започиње још у овом животу.

Наслађивање будућим блаженством „почиње овде и сада“ (Св. Максим Исповедник).

Нећемо се више задржавати на овој тачки јер ће читалац наћи опширнију анализу ове теме у другим поглављима књиге. Оно што се мора поново нагласити јесте да, када говоримо о Царству Божијем, мислимо на причасност нествореној благодати Тројединог Бога. Будући да се тој благодати бива причасно као Светлости и да се човек на тај начин озарује (просветљује и освећује), Царство Божије и јесте причасност слави Божијој.

Обнављање творевине

Црква јасно учи да је творевина дело Божије, да је искварена човековим падом и да ће такође бити ослобођена од те искварености.

У црквеном предању више говоримо о творевини него о природи. Реч „природа“ односи се на нешто природно, док реч „творевина“ указује на нешто што је створено, нешто што је начињено и што није постојало раније. Зато се у Цркви не говори о природном и метафизичком, него о створеном и нествореном. Нестворено нема ни почетак ни крај стварања. Нестворено је самобитно, а створено има почетак стварања и Бог жели да нема крај, иако ће се по својој природи једног дана окончати.

Постоји огромна разлика између створеног и нествореног. Они уопште нису слични једно другом. Једино што је заједничко створеном и нествореном јесте Богочовек Христос, у чијој је личности божанско сједињено са људском природом, другачије речено, нестворено са створеним.

Према св. Максиму Исповеднику, само је безгранично Биће, свемогуће и створитељ свега постојећег, једноставно, јединствено, неограничено и мирно. У нествореном Бићу, односно у Богу, не постоји ништа сложено. Напротив, створена природа је сложена, састоји се од бића и појаве и потребан јој је божански проми-

сао. Бог је створио васцелу творевину и одржава је Својим нествореним провиђењем. Најузвишеније провиђење Божије јесте „спасење васцеле творевине“ (св. Таласије, *Први слослов*, 61, *Доброшљубље*, 2. ѿом).

Свакако да не треба да заборавимо да се термин „творевина“ односи на ангеле, демоне, људску врсту и неразумну твар. То је назив који је дат васцелој творевини, разумној (словесној) и неразумној (бесловесној). Знамо да је Бог најпре створио духовни (ноетички) свет, затим чулни и вештаствени свет, а након тога и човека као јединство двају светова, духовног (ноетичког) и чулног. На тај начин човек сумира целокупну творевину, микрокосмос унутар макрокосмоса или, боље речено, макрокосмос, са становишта вредности, унутар микрокосмоса.

На овом месту, када говоримо о творевини и њеном обнављању, мислимо у већој мери на вештаствену и неразумну творевину која ће се у будућем веку обновити провиђењем и благодаћу Божијом. Тиме се бавимо у овој студији.

Библија говори о паду творевине, али и о ослобађању од пропадљивости. Класичан одломак се налази у Посланици апостола Павла Римљанима. Навешћемо је у целини јер је врло карактеристична и помоћи ће нам у даљој разради ове теме.

„Жарким ишчекивањем творевина очекује да се јаве синови Божији, јер се твар покори таштини, не по својој вољи, него због онога који је покори, са надом да ће се и сама твар ослободити од робовања пропадљивости на слободу славе деце Божије. Јер знамо да сва твар заједно уздише и тугује до сада“ (*Рим. 8; 19-22*).

У овом одломку налазимо неколико посебно важних тачака. Као прво, откривамо да се чулни свет, вештаствена твар, назива творевином а не природом, јер је повезана са постојањем Творца и због тога није уништива и вечна, како мисле неки философи. Као друго, творевина је покорена пропадљивости, не по својој сопственој вољи, јер творевина нема вољу ни слободу, него

због човековог пада. Човек је читаву творевину повукао у пропадљивост. Као треће, творевина уздише и мучи се заједно са човеком, жудећи и надајући се ослобођењу. Као четврто, њено жарко ишчекивање односи се на јављање синова Божијих. У оној мери у којој је човек био узрок њеног пада, њено обнављање ће такође доћи од човека. Када говоримо о човеку, ми, наравно, мислимо на Богочовека који је Син Божији. Као пето, дато је поуздано уверење да ће се васцела творевина ослободити од робовања пропадљивости и да ће бити уведена у слободу славе деце Божије. То значи да ће се васцела творевина наслађивати блаженством какво ће наступити када човек постане причастан слави Божијој.

Овај одломак открива црквено поимање и учење о такозваном еколошком проблему и обнављању творевине. Разлог за пад је био непокорни и непослушни човек, док је узрок обнављања син Божији по благодати, обожени човек. Он ће је ослободити и обновити. Благодат Божија ће, у ствари, кроз човека преобразити и неразумну творевину. Свако ко очекује да се творевина обнови независно од обоженог човека узалудно се томе нада.

Личност која је сједињена са Христом је нова, нова твар, и управо тиме добија могућност за славу. „Ако је ко у Христу, нова је твар“ (*2. Кор. 5; 17*). Апостол Петар, говорећи о крају света, не говори о коначном и потпуном уништењу него о обнављању и преображају, рекавши: „Нова пак небеса и нову земљу по обећању Његовом очекујемо, где правда обитава“ (*2. Петр. 3; 13*). Овде јасно видимо да се говори о обнављању творевине, а не о уништењу и разарању. Овој теми ћемо са више аналитичности приступити нешто касније, када се будемо бавили учењем Отаца Цркве.

Проучавајући овде одломке из Светог Писма, морамо испитати како је творевина пала и у чему се састоји њено обнављање, по мишљењу Светих Отаца. Док то будемо анализирали, морамо увек имати у виду горе наведене одломке из Светог Писма.

Најпре морамо ђовориши о пагу шворевине

Св. Григорије Синаит каже да творевина није била променљива и пропадљива него да је, противно својој вољи, покорена пропадљивости након Адамовог пада. Да би изнео ову истину, Св. Макарије Египатски користи прелепу слику и каже: Исто као што са краљем одведеним у заробљеништво, за њим нужно иду и његове слуге и помоћници, тако је и након пада Адамовог, који је био господар и краљ свих створења која су му служила, у његов пад била укључена и творевина која га је служила и помагала му (*11. беседа*).

Трагедију творевине након Адамовог пада и њено посрнуће у трулежност чудесно је описао Св. Симеон Нови Богослов. Он пише да, након Адамовог изгнанства из раја, творевина више није желела да гледа човека и разгневила се на њега. Творевина није желела да му се потчини. Сунце није желело да сија, нити је месец желео да зрачи светлошћу, ни звезде да блистају, ни потоци да бујају, ни реке да теку. Ваздух није желео да га човек удише, звери и животиње су биле огорчене на човека јер је изгубио славу коју је имао. Небо је желело да се сруши на човека, а земља није могла поднети да га држи на себи. Истог часа Бог је посредовао Својом љубављу и човекољубљем и имајући у виду пресаздање кроз икономију (домострој) оваплоћења Свог Сина, Својом силом обуздао је творевину и заставио плаховитост твари против човека, док човек не постане духован, непропадљив и бесмртан, када ће се и творевина ослободити од пропадљивости, обновити се заједно са њим и постати непропадљива и духовна (*Ешичка расправа 1,2 ѓл.*).

Како се пад творевине догодио кроз човека, обнављање ће се догодити кроз обоженог човека. Осим тога, човек је спона између духовног (ноетичког) и чулног света.

Наведени одломци из Светог Писма и текстова Светих Отаца, уколико се брижљиво протумаче, указу-

ју на чињеницу да се, кроз човеково васкрсење и препород, и творевина може васпоставити из трулежности. То јасно видимо у целокупном предању наше Цркве. У даљем тексту ћемо представити учење Св. Симеона Новог Богослова о обнављању творевине.

Оно што ћемо рећи може се сагледати са становишта да је Бог начинио васцелу творевину од „непостојећег вештаства“. Бог ју је привео у постојање. То значи да нема разлога да творевина, неразумна творевина, буде у потпуности разорена и уништена. Бог ништа не ствара зато да би касније ишчезло. Поред тога, сви наведени одломци из Светог Писма говоре о „новом небу и новој земљи“, о ослобађању творевине од трулежности, о њеном обнављању. Ти изрази се не би могли применити на њено коначно и потпуно уништење.

Св. Симеон Нови Богослов указује на ову карактеристику. Он каже да, као што је Бог најпре створио непропадљиво вештаство а тек онда човека, тако ће опет најпре творевина бити пресаздана, односно промењена, а са њом ће се обновити и иструлела тела, тако да ће човек, поставши поново духован и бесмртан, опет моћи да „живи на непропадљивом, вечном и духовном месту“ (*Ешичка расправа, ѓл. 3, сир. 204*).

Он овде говори о обнављању тела, о промени и пресаздању васцеле творевине. Он такође каже да ће духовни човек, након свог васкрсења и Другог доласка Христовог, обитавати на духовном, непропадљивом и вечном месту. То показује оно што смо рекли и раније, односно да Бог није саздао творевину зато да би је касније уништио.

Св. Симеон повезује обнављање тела са променом творевине. Као што ће се тело обновити кроз васкрсење, тако ће се и „небо и земља са свим што је у њима, односно са вацелом творевином, обновити и ослободити од робовања пропадљивости“ (*истио, сир. 206*). И не само да ће се обновити целокупна творевина, него ће „ови елементи учествовати са нама у оној страниј блиставости.“ Не само човек, него и целокупна

твар, учествоваће у блиставости Божијој. Творевина је причасна тој енергији Божијој која дарује биће и живот. Чињеница је да ће се творевина такође променити и преобразити.

Он врло успешно узима пример зарђалог старог бакарног посуђа које занатлија поново ставља у ватру и оно одатле излази чисто и обновљено јер је рђа спала. Исто ће се догодити и са творевином. Будући да је постала земљана због човеког греха, Створитељ ће је ставити у ватру тако да ће бити преиначена и преобликована у „своје првобитне елементе како би постала блистава и нова“ (*исѿо, ѓл. 4, сѿр. 208*), тако да ће се у целини разликовати од онога каква је данас.

Св. Симеон наглашава ово место. Он каже да ће Бог, када обнови човека и учини га непропадљивим, бесмртним и духовним, „заједно са њим преобразити и васцелу творевину и, кажем, коначно је учинити безвременом и невештаственом“ (*исѿо, сѿр. 210*). Творевина ће постати невештаствена и вечна. Она ће бити потпуно преобажена заједно са човеком, „са њим“.

Ово је врло важно, јер сам чуо теологе који кажу да ће творевина бити преображена у човеку, будући да је човек сума целокупне творевине. Другачије речено, неће бити обновљен космос. Такво сумирање се, међутим, противи речима Светог Писма о ослобађању творевине од пропадљивости, као и речима Св. Симеона, који каже да ће се творевина обновити „са њим“ а не једноставно „у њему“.

Извесно је да ови ставови Св. Симеона Новог Богослова не развијају никакво хилијастичко становиште, које говори о овоземаљском стању. Како се не би учинило да Св. Симеон заузима такав став, мора се рећи да он говори о духовном, а не о вештаственом месту, које се може опазити чулим или пак о вештаственој творевини каква је доступна чулима.

Св. Симеон тврди да, када говоримо о обнављању творевине, не мислимо да ће се она вратити у стање у каквом је била у првом рају, пре Адамовог преступа. У

то време, Адам је био променљиви човек који осећа и коме је потребна исхрана. Приликом васкрсења тела Адам ће бити духован јер, како каже апостол Павле, сеје се тело душевно, устаје тело духовно. Као што ће Адам бити духован и неће му бити потребна храна, исто тако ће и васцела творевина, Божијом енергијом бити пресаздана „препорађајући се у невештаствено и духовно обитавалиште које је изнад сваког чулног опадања“. Она неће бити вештаствена и опипљива каква је била када ју је Бог створио да би задовољила Адамове потребе. Творевина ће бити духовна и невештаствена, тако да ће људи, имајући бестелесна тела, и будући „изнад чулног опажања у чулном опажању“ и будући „неописиви у неописовом“ у њој имати обитавалиште.

Овде се очигледно говори о духовном обитавалишту, о посебном месту на коме се живи духовним животом. Св. Симеон често говори о пребивалашиту и обитавалишту, јер ће васцела творевина постати рај, промениће се и обновити са човеком.

У учењу св. Симеона дато је и неколико примера како би се ове идеје учиниле разумљивим. Уместо да буде схваћено људским разумом, јер превазилази сваки ум, све ће постати духовно и божанско, биће сједињено са натчулним и постаће „други духовни (ноетички) рај и небески Јерусалим“. Нико никада није обитавао на тако лепом месту. Износећи различите примере, он каже да ће сунце, месец и звезде блистати још сјајније, исто ће се десити и са земљом, све ће блистати, зрачиће лепотом и чаром. Наводимо речи самог св. Симеона Новог Богослова: „Земља ће у својој новини задобити неописиву лепоту, неуvelо зеленило украшено сјајним цвећем потпуно духовне врсте где ће, према светој речи, обитавати праведници“ (*2. Пеѿр. 3; 13*). Ми говоримо о натчулном јединству земаљске творевине са небеском, Св. Симеон је врло изражајан: „земаљска творевина, која је видљива и опипљива, преобразиће се и сјединити са небеским, натчулним и невидљивим светом“.

А онда, када се благодаћу Божијом све земаљско сједини са небеским, „праведници ће примити ову обновљену земљу коју ће наследити кротки које је Господ назвао блаженима“ (*исџо, сџр. 220*).

Из целог овог учења Св. Симеона Новог Богослова производи да, када говоримо о вечном животу и обнављању творевине, мислимо да ће човек бити преобразен и да ће живети на духовном месту. Творевина неће нестати, него ће се преобразити, обновити, изменити.

Ову теологију св. Симеона Новог Богослова изражава и св. Никодим Светогорац говорећи о будућој радости праведника. Сигурно да је он, када говори о људима, аналитичнији и једноставнији, али изражава теолошке истине које смо развили раније. Он пише: „Знај, слушаоче, да ће приликом Другог доласка свет бити обновљен и да ће бити много лепши и сјајнији него што је сада. Елементи ће бити очишћени од сваке трулежности, они ће бити блиставији од ватре, а ипак неће сагоревати јер ће сва врелина отићи у пакао; ваздух ће бити очишћен од сваке загађености и облака; вода ће блиставо сијати, као огледало и кристал; осим тога, земља ће такође бити прочишћена, очистиће се од сваке нечистоте и штетне твари. Све оне штетне твари које изазивају невоље и болест, као што су врелина ватре, хладноћа воде, загађеност ваздуха, жарка врелина лета и сва нечистоћа и прљавштина овог света сакупиће се у понор паклени због још веће несреће јадних грешника. Тако ће се задржати прочишћени елементи и земља ће бити неоштећена и дивна, као други рај.

На сличан начин ће небо и сунце, месец и звезде зрачити чудесном светлошћу, и седам пута јаче, као што каже Исаија: „Светлост ће месечна бити као светлост сунчана, и светлост ће сунчана бити седам пута већа, као светлост од седам дана...“ (*Ис. 30; 26*). Њихово кретање ће се зауставити, јер се сада сунце, месец и планете крећу ради човекове добробити, ради рађања и труљења; тада ће се то прекинути, након свеопштег

васкрсења. Сунце ће се зауставити на истоку, месец на западу а остали на својим местима, као што су и били створени на почетку, и годишње доба се неће смењивати, нити ће више бити зиме или лета, или ноћи, већ увек једна вечита вечност времена, са бескрајним уживањем и неупоредивом радошћу. Све те ствари десиће се по божанској заповести, због веће радости и уживања праведника, како би примили награду за мноштво својих дела“ (*Никодим Светогорац: Еџика хришћана, Солун 1974. сџр. 398 – на ѓрчком*).

Будуће обнављање творевине може се искусити већ сада. Као што још у овом животу човек може видети славу Божију, исто тако још сада може опазити будући преображај творевине. Када човек има озарен ум (нус), он није потчињен творевини и у њој види унутарње принципе бића, нестворену благодат и енергију Божију. Када у себи приметно носи благодат Божију, онда доживљава своје васкрсење и препорођење творевине. Њему све изгледа лепо. У тој светлости бисмо требали да испитамо прелепе описе творевине које су дали светитељи. Будући да је човек срдиште творевине, нестворена светлост се кроз њега преноси и на неразумну творевину. Због тога се дивље животиње покорављају светитељима, како нам се приповеда у њиховим житијама. Светитељске мошти су место на коме се показује начин будуће промене и преображаја живота.

У том смислу кажемо да је Христос Својим оваплоћењем на земљу донео нову твар, јер нам је дао могућност да већ сада опазимо то обнављање, али и да најватреније ишчекујемо будуће (обнављање). У Цркви, дакле, не само да се налазе указивања на тај живот, него и сведочанства о њему.

Нејресџано најреговање у будућем веку

Вечни живот није застој, него непрестано кретање, и управо због тога светитељи непрекидно постају све способнији за причасност нествореној слави Божијој.

То је истина која је наглашена у библијско-светоотачкој традицији.

Толошка основа за истину о овоме може се видети у две тачке. Као прво: човек је створен по лику и подобију Божијем; израз „по подобију“ указује на кретање, на усмереност према Богу. То, наравно, наговештава да нема краја усавршавању, јер би то значило савршено и потпуно уподобљавање Христу. Као друго, што је повезано са првим, оно је повезано са разликом која постоји између створеног и нествореног. Створено никада не може постати нестворено. Створено се креће према нествореном, али не може постати нестворено по својој природи. Из тог разлога ће увек постојати кретање и неће бити краја нити завршетка том кретању.

Захваљујући боговиђењу, светитељи врло добро схватају створеност и променљивост своје природе. Они то осећају као пад и кажу то са становишта да створено сагледава своју ништавност у поређењу са нествореним. Због тога су они, који су видели Бога, схватили пропадљивост и смерност, и као Авраам рекли: „Ја сам прашина и прах“.

То непрекидно кретање и напредовање појављује се у многим одломцима из Светог Писма. Облик трајног презента код глагола који се користи у многим фразама као што су: „покајте се“, „стражите“, итд, показују да се не ради о непроменљивом стању него о непрекидном напредовању започетом још у овом животу.

У Откровењу Јовановом постоји једна опомена: „Ко је свет нека се још освећује“ (*Ошкр.* 22; 11). То се не дешава само у овом, него ће се наставити и у следећем животу. Било ко да доспе у стање очишћења и покајања напредоваће из светости у светост, из благодати у благодат. Уколико човек више ужива у виђењу славе Божије, утолико се захтев за тим све више појачава.

То је, остим тога, и стаза врлина. Врлина нема краја јер би то значило засићеност, а свака засићеност, природно, изазива замореност и досаду. Како су врли-

не плодови Духа Светога и не могу никада достићи савршенство живота у Христу, за врлину не постоје ограничења. Уз те претпоставке можемо разумети да нема краја покајању, јер би то, разумљиво, значило постати као Христос по природи.

Св. Григорије из Нисе тврди да врлина нема краја. За све ствари које се мере чулима, савршенство се садржи унутар ограничених оквира и оно се мери јединицама мерења. За велика духовна добра, каква је врлина, не постоје ограничења. „У случају врлине, од апостола смо научили да је њено ограничење у савршенству чињеница да за њу не постоји ограничење“. Врлина нема граница, нема оквира. Он ово наглашава имајући у виду речи апостола Павла: „Не као да то већ постигох или се већ усаврших, него стремим не бих ли то достигао као што мене достиже Христос Исус. Браћо, ја за себе не мислим још да сам то достигао; једно пак чиним: што је за мном заборављам, а стремим за оним што је преда мном. И трчим према циљу ради награде небескога призвања Божијег у Христу Исусу. Ми, дакле, који смо савршени овако да мислимо...“ (*Фил.* 3; 12-15). Док апостол Павле осећа да га је Христос достигао и да се налази на стази савршенства, осећа и то да оно још није наступило.

Св. Григорије из Нисе, позивајући се на ове апостолове речи, каже да апостол Павле, хитајући за врлином и стремићи оном што ће доћи, није осетио да се тај пут окончао јер није мислио да је безбедно да прекине трку. Крај врлине је зло, исто као што је и смрт крај живота. Бог, у коме нема зла, савршено је добар по природи. Због тога је Божија природа неограничена, она нема краја. Упражњавање врлине значи да смо причасни (да се уподобљавамо) Богу. Они, дакле, који знају шта је добро по природи, желе да му буду причасни, али, будући да природно добро нема граница, нема краја, жеља причасника није причасна греху. Према томе, врлина има једну границу, а то је безграничност,

непостојање границе. „Једина граница врлине јесте да нема границу“ (*Жиџије Мојсејево*“, *сџр. 31*).

Ако се то дешава у овом животу, то значи да ће се наставити и у будућем када ће човек имати потпуније познање Бога, и то ће оснажити жељу садашњег доба, јер уколико је већа љубав, утолико је веће и познање; а што је веће познање, утолико нараста и љубав, а са њом и жеља.

Св. Симеон Нови Богослов каже да обитавање Свете Тројице у срцу савршеног „који зна и осећа ово присуство“ није испуњење жеље, него узрок још снажније и ватреније чежње. Ова посета Божија не оставља човека у миру и у њему се тада распламсава ватра. Будући да његов ум (нус) не може открити крај жељи, и будући да не може измерити своју жељу и љубав и присиљен је да учествује у бескрајном он стога „подноси чежњу која не познаје границе и љубав која не може бити задовољена“ (*„Жиџије Мојсејево“*).

Дефиниција савршенства не може се, дакле, ограничити мерама. Постоји непрекидна и нарастајућа љубав и ватрена жеља за Богом. Савршенство се стога, према Светим Оцима, дефинише као „непотпуно савршенство савршеног“.

Учење Отаца о Вечном Животу и причасности нествореној благодати Божијој говори о непрекидном напредовању. Св. Максим говори о непокретности вечног кретања код оних који желе оно што је жељено. Према Св. Максиму, обожење је истоветно са подобјем Божијим и причасношћу Бога. Он причасност сматра за бесконачно и непрекидно наслађивање жељеним. Овде је јасно да говори о вечном наслађивању које је непокретност вечног кретања. Он пише дословно следеће: „Код оних обузетих жељом, непокретност вечног кретања око предмета жеље јесте бесконачно и непрекидно наслађивање предметом жеље; бесконачно и непрекидно наслађивање предметом жеље јесте причасност натприродним стварима Божијим“ (*Пишања Таласију*).

Из целокупног учења Св. Максима Исповедника јасно је да се човеков духовни живот непрекидно развија и да се не очекује да било када буде заустављен. Стога он говори о непрестаном успону и увећању причасности добру. У његовим радовима често налазимо изразе као „непокретност вечног кретања“ или „непомично кретање“. Како бисмо, међутим, боље протумачили ову суштинску тезу, требало би да проблем са којим се суочавамо сагледамо са философске стране, будући да је познато да су Св. Оци одговарали на онтолошка питања философа и давали разборите одговоре који су долазили од Откровења Божијег.

Ориген, који је у многим случајевима следио Платонове теорије, тврди да је кретање постојало пре постања света и да је након његовог постанка наступила непокретност. Он каже да су духови, који су у Богу, осетили презасићеност и да су се зато покренули. Плод тог кретања је била творевина и настанак света. Према томе, зло је узрок стварања света. Човеково спасење је, дакле, повратак душе Богу где ће постојати непокретност. Поредак је дакле, најпре кретање, затим постање и најзад непокретност. Другачије речено, најпре су се покренули духови, затим је створен свет и најзад, уследиће непокретност када душе, ослобођене тела, буду отпочинуте у Богу.

Св. Максим је, сукобљавајући се са редоследом какав је изложио Ориген прихватајући Платонове ставове о стварању човека и његовом спасењу, иако задржавајући изразе као „кретање“, „постање“ и „непокретност“, изменио њихов поредак и дао им другачији садржај. По Св. Максиму, на почетку није било кретање него постање. Свет је позитивна творевина Божија. Бог је у почетку створио свет у који је положио кретање. Без кретања створења не би била у могућности да се уздижу ка Богу. На тај начин је кретање плод стваралачке енергије Божије и положено је у свет, али није узрок почетка и пада човека и света. Свако створење има од Бога дату могућност

кретања јер без ње не би било испуњења. Кретање, према томе, није узрок пада, већ начин узношења. Природно је да кретање нема краја јер нестворени Бог, нема краја, будући да је Он бесконачан.

Св. Максим се суочио са следећим проблемом: „Будући да је кретање природно обележје творевине, како ће онда непокреност задобити превагу, односно, како ће се кретање икада зауставити?“ Управо је због одговора на ово питање Св. Максим увео појам „вечног кретања непокретности“. Човек ће остати у заједници са Богом, али ће његова непокретност бити бескрајно кретање. Разлог томе је што створено никада не може у целини бити слично нествореном, нити коначно може бити у потпуности поистовећено са бесконачним.

Тако Св. Максим, побијајући Оригенову концепцију о кретању-постању-непокретности, говори о постању-кретању-непокретности и каже да ће непокретност бити вечно кретање. Природно је да је након ове измене формулисања дошло и до измене садржаја, јер св. Максим под изразом „вечно кретање непокретности“ није подразумевао да је душа ослобођена тела и да обитава уз Бога; мислио је на вечно постојање васцелог човека, кога сачињавају душа и тело, и на његово непрестано усавршавање.

Творевина се не може кретати ка непостојању, према небићу, јер је то спречено Божијом енергијом која је усмерава. Њено природно кретање је кретање ка животу у Христу, према испуњењу закона њеног стварања.

Учење свих Св. Отаца о Богу такође је садржано унутар овог оквира. У ономе што следи навешћемо неколико примера преузетих од двојице отаца који су говорили о томе да ће у следећем животу за причаснике нестворене славе Божије постојати непрекидно напредовање.

Св. Григорије Синаит пише: „У будућем животу ангели и светитељи ће вечно узрастати у благодатним даровима и никада се неће умањити њихова чежња за

што већим блаженством. У том животу неће доћи ни до застоја ни до промена од врлине ка греху“.

Једну такву тезу развио је и Св. Григорије Палама, побијајући Варлаамову философију. Варлаам је тврдио да је за човека, како је он то мислио, најсавршенији Божији дар да обитава у натчулној молитви. Према томе, молитва која се твори у болу, патњама и сл. није један од најсавршенијих дарова Божијих.

Св. Григорије Палама користи многе аргументе да би побио ову тезу. Он између осталог каже да не постоје најсавршенији дарови Божији, другачије речено, довршење и испуњење којима се ништа не би могло додати, јер је добро познато да ће светитељи у будућем веку бесконачно напредовати у боговиђењу. „Жеља оних који су задобили ово виђење је безгранична, будући да им благодат, која им је већ дарована, даје снагу да још више сазервају, јер је Онај који Се даје безграничан и награђује обилато и издашно. Како онда синови будућег века неће безгранично напредовати у том созерцању, задобијајући благодат за благодаћу и радосно успињући успонима који никада не замарају?“ (*Огбрана исихаста*, 2, 2, 11). Ниједан од дарова које Бог даје није најсавршенији, јер најсавршеније не допушта никакво увећање.

Према Св. Григорију Палами, дакле, у будућем веку ће постојати непрекидно напредовање. Непокретање је синоним за зло. Непрестано напредовање се дешава још у овом животу и за праведнике ће се наставити и у следећем. Имајући удела у божанској слави, они ће задобити још већу жељу и још узвишенију чежњу. Осим тога, Бог који воли је бесконачан и за Њега је немогуће да се затвори према створеној људској природи.

Будући да се Св. Григорије Палама такође базира на одломцима из текстова св. Дионисија Ареопагита, треба да кажемо да се божански Дионисије, у својим списима о небеској хијерархији, где говори о три ангелска чина, од којих је највиши и најближи Богу онај први, најнижи најближи човеку, док средњи чин прима

озарење од највишег, позива на очишћење, озарење (освећење) и усавршавање ангела, који су сразмерни њиховој способности за озарење.

И међу ангелима је, дакле, присутно узрастање у боговиђењу, у складу са њиховим различитим чиновима. „Тако се прва јерархија небеских умова очишћује, озарује (освећује) и усавршава, постаје чиста од свега ниског, испуњена изначалним светлом и причасна првотпреданом знању и разумевању“, „очишћена од незнања сразмерно дарованом знању савршенијих тајни“ („*О небеској јерархији*“, 7. поглавље). И ангели су, дакле, очишћени од незнања знањем савршенијих тајни, које им је дато сразмерно њиховом чину. Исто се дешава и са другим анђелским чиновима.

Мора се додати да се будући век, према Св. Григорију Палами, назива вечитим, односно, оним који се никада неће окончати, не само у погледу времена, него и у погледу благодатних дарова. Говорећи о великом достојанству Богородице, будући да је кроз Њу Христос дошао на свет, Св. Григорије истиче значај Мајке Божије у будућем веку: „У будућем бесконачном веку ће свако напредовање у божанском озарењу (освећењу) и свако откривање божанских тајнстава и било ког вида духовних дарова бити немогуће без Ње“ (*37. омилија*).

Према томе, суштина светоотачке мудрости је да у будућем животу за праведнике неће постојати прекид, да ће постојано напредовати и да ће се то дешавати непрекидно, будући да човекова жеља нараста са нарастањем богопознања, као и стога што човек не може престати да буде створен и постати по природи нестворен. Човек може искусити нестворено по благодати а не по природи, што припада искључиво Богу, који је Самобитан и Сам живот.

То ће се, наравно, десити онима који су пре своје смрти ступили у стање очишћења и покајања. Другачије речено, ако се човек покајао, ако се исповедио, али ако његов ум (нус) није имао довољно времена да буде исцељен и озарен (освећен), он ће благодаћу Божијом

узрастати у богопознању. Ми о томе не размишљамо у смислу латинске теологије, по којој ће човек, који се исповеда али нема довољно времена за покајање проћи кроз оно што они називају чистиштем. У Православној Цркви, не говоримо о задовољењу божанске правде него о ступању у стање очишћења и покајања, чак и ако исцељење није довршено. У таквим случајевима ће божанска благодат потпомоћи исцељењу чак и након смрти, у смислу да ће они који су се покајали божанском благодаћу постати способнији за озарење (освећење) и причасност слави Божијој.

Напротив, они који се нису покајали нити делатно показали своје покајање, неће напредовати према добру и врлини. У списима Светих Отаца нисам нашао ниједан одломак који би говорио о томе да ће се непокајани кретати ка још већем злу. Ми знамо да ће у рају постојати степеновање, зависно од духовног стања неке особе и да то исто важи и за пакао.

Христос говорећи о оном граду који је одбио апостоле, каже: „Заиста вам кажем: лакше ће бити земљи содомској и гоморској у дан Суда неголи граду онеме“ (*Мтв. 10; 15*). Реч „лакше“ указује да ће степеновање постојати и у паклу.

У закључку морамо рећи да постоји вечни живот, који се доживљава или као вечни рај или као вечни пакао. Та вечност треба да нас наведе на размишљање. Преобразена тела свих људи ће поседовати вечни живот. Сва тела ће поново устати, тј. и тела грешника, и тела праведника. Васкрсење тела је дар који је васкрсењем Христовим дат свим људима. Праведници ће, међутим, и даље доживљавати успон, јер ће на облацима бити узнесени „у сретање Господу у ваздуху“ (*1. Сол. 4; 17*). Приликом Другог доласка Христовог доћи ће и до обнављања творевине од трулежности. Причасност праведника слави Божијој ће стално нарастати и бити непрестана. То неће бити стање непокретности, него вечно кретање непокретности и непомично кретање.

Човек мора сагледати пропадљивост и привременост овог живота и обазреги се на вечност. Св. Григорије Палама, тумачећи стихове Светог Писма који кажу да „пролази обличје овога света“ (1. Кор. 7; 31) и да је „остало мало времена“ (1. Кор. 7; 29), каже: „Живот је кратак, смрт је близу, овај свет је пропадљив, други је онај који ће вечно трајати“ (19. Омилија). Презирање овога света и припрема за будући (свет), живот у хармонији са путем будућег века, онолико колико је то могуће, и удаљавање од штетних ствари овога „сигурно нас упућује у њега“ (исто).

Наша мисао мора бити устремљена ка Вечном Животу, јер је „наше живљење на небесима“ (Фил. 3; 20). Овоземаљским људима могу владати капиталистички, марксистички или социјалистички системи, али живљење хришћана је небеско. Човеков циљ је жеља за Вечним Животом и причасношћу Царству Божијем које „неће имати краја“. Неће бити ни краја ни завршетка, и усавршавање ће бити бесконачно.

ДРУГИ ДОЛАЗАК ХРИСТОВ

Прејодобни Григорије „Виђење Стрaшног Суда“

*„С неба шаљеш суд, земља се
прејода и мучи“ (Пс. 75, 8)*

У време Светог и славног преподобног Оца нашег Василија Новог (IX) век, великог чудотворца и угодника Божјег, даром Духа Светог, Којим овај беше испуњен још од детињства, дешаваху се по његовим молитвама, Божјом благодаћу, силом и премудрошћу, дивна и необична чудеса. Посебно су корисне за опште спасење свих људи, по његовим светим и Богу милим молитвама, две визије ученика његовог, Григорија. Прва је о митарствима – царинарницама душе човечије, кроз која ова има да прође и да се испита, те да јој се одреди место боравка после смрти.

Друго виђење је о Стрaшном Суду Божјем и ономе шта ће се после Стрaшног Суда збити.

Искушења прејодобног Григорија

Једнога дана када сам ја Григорије, ученик светог старца Василија Новог, седео у својој келији и молио се Богу, опоменух се својих грехова, смиривајући душу своју покајањем. У том моменту појавише се у глави мојој мисли које ме узнемирише и занеше. Мислио сам у себи и говорио: како је искрена вера код Јевреја, који су се бојали Бога свога! Колико је био частан Авраам, праведан Исак, и велики пред Богом пророк Мојсије, који је знамењима и чудесима поразио Египат! И како

је онда могуће, мислио сам, да они из чије средине су произашли ови славни мужеви – не верују у Бога који им је дао Закон на Синајској Гори, и својим гласом их научио десет Заповести, које су они примили и строго их чували и испуњавали? Зар је могуће да они не поштују и не верују у Бога, који је кроз свога пророка и вођу Израилског народа Мојсија, поделио због њих Црвено море, провео их кроз пуну и неродну пустињу, избавио их од тешких ропских радова мисирских, слао им у неродну пустињу ману небеску, увео их у земљу обећану?! Присећао сам се и свега осталог из Старог Завета, што сам био прочитао, тако да на крају помислих у себи и рекох: заиста су они прави народ Божији! Потом сам читао књиге од њиховог Закона, и дошао до закључка да су они заиста прави народ Божји, и да је све тако како сам мислио.

Сетих се, међутим, на крају, да би ово моје уверење и мишљење могло да буде и по наговору лукавога. Зато помислих и рекох у себи: ја имам духовног оца Богом просвећеног, који зна да ми каже праву истину о свему овоме, о чему сам мудровао и у себи размишљао. Зато пођем к њему и све му испричам, тражећи од њега разјашњење. Насигурно сам знао, да онај који исповеда све своје сумње код духовног оца Василија, бива изобличен у својим заблудама и поучен правом путу, а они који би нешто сакрили и утајили, већ самим тим нису слуге Христове него Антихристове.

Устадох, дакле, онога часа и пођох своме духовнику, оцу Василију. Нашао сам га у месту званом Аркадиана. У тај дан су извођене коњске трке, где се беше скупно сав народ. Одавно нисам гледао то позориште, али се сетих страшних речи светога Јована Златоуста којима он осуђује тај грех. Кад сам већ био близу коњског тркалишта, на месту званом Диоптин, роди се у мени силна жеља, која ме навуче да застанем и да посматрам трке коња. После тога упутих се светом оцу Василију и нађох га у мрачној ћелији на молитви. Приђем му и учиним уобичајени поклон. Он ме тада благослови, по-

моли се за мене, као што имаше обичај, и одмах поче са великом срдњом да ме изобличава, говорећи ми:

„Ето, дође ми у посету човек, који је по своме мудровао о једујству, који је прочитао сав Стари Завет, а не познаје истину, обманут својим мислима. Зато га ђаво и други пут наведе на грех, кад је долазио овамо. Помислио је у себи: „Како је искрена и правилна вера јеврејска! Мрачног ли и слепог схватања!“

Потом свети отац продужи:

– Кажи ти мени, Григорије, шта стварно верују Јудеји? На ово питање нисам знао шта да му одговорим. Онда он поче да ми потанко о свему објашњава говорећи: Господ је казао у своме Еванђељу: „Онај ко не поштује Сина, не поштује ни Оца Који га је послао“. Видиш ли, да за лакомислене нема спасења? Они који хоће да се приближе Богу, вером у Њега, а не признају Сина Његовог, могу ли се спасити? – Зато је на другом месту казао Господ Христос Јудејима: „Нити мене знате, нити сте Оца кад знали“. Зар Га они нису видели у својим зборницама и скуповима када их је поучавао, многа чуда чинио и с њима разговарао? Био у њиховој средини, ходио са њима по њиховим градовима и селима? И поред свега тога, нису Га познали, нити су Га примили. Откуд онда они могу да знају и да исправно верују у Оца Његовог кога нису видели? Зар то није безумље њихових мисли? Ни једног идола они нису оставили којем се нису поклонили. Тако у дане Јеровоама, сина Соломоновог, који је царовао над Израилем, они начинише два златна телета, и у заблуди својој клањаху им се и говораху: „Ево богова наших, који нас изведоше из Египта“. И то се продужавало до Озије, цара јудејскога, који се напослетку окрену Богу своме. И како они верују у Бога када су га много пута остављали и клањали се идолима? Господ Исус Христос говорио је Јеврејима: „Ја дођох у име Оца мога, и ви Ме не примате, а када други дође у име своје, њега ћете примити, и у греху своме ћете изгинути и дом ваш остаће пуст“.

Видиш ли ти, Григорије, како их је Бог одбацио од себе, и разбацао их по свима крајевима земаљским... Са њима се десило оно што и са смоквом, на којој Господ не нађе плода, кад је био гладан, па је прокле, говорећи: „Да од сада не буде плода на теби никада, и смоква се одмах осуши. Зар се то исто није десило и са Јудејима, кад су отпали од закона Мојсијевог, када је Господ дошао на земљу и нашао Јевреје да су погазили Закон који су добили на Гори Синајској, тиме што га нису испуњавали? Они су испуњавали само спољне стране Закона, а срцем су били далеко од Заповести Божијих. Зато их је Бог и одбацио од себе што су и они одбацили Закон Његов. За време Мојсија они су чисто држали и испуњавали Закон Божји, но у време кад је Господ Исус Христос дошао на земљу нису по њему живели и веровали, зато су и одбацили Христа и одрекли се Његовог Еванђеља, и свега онога што је водило ка једином савршеном Закону који је Господ Христос дао, и који је заиста савршени Закон Љубави.

– Треба и то, Григорије, да знаш да је Господ рекао Мојсију пред његову смрт: „Ти ћеш умрети у вери својих отаца, а ови људи после тебе клањаће се туђим боговима, а Мене ће оставити и Завет који сам им дао неће сачувати. И зато се Ја на њих разгневих, окренух Лице Своје од њих, и дадох да се расеју по свим крајевима земље, где их постижу многе беде, невоље и жалости. Или, како је казао Господ кроз пророка Исаију: „Одузећу палицу Моју од њих и разорићу завет Мој од дома Израилјева и дома Јудина, развалићу развалином великом, окренућу Лице Своје од њих, и одбацићу их за навек, и никад им се нећу окренути“. Видиш ли, чедо Григорије, да су они одбачени од Бога? Како, онда, да ми исповедамо Закон који је престао да важи и који је постао бесплодан? Проучи, чедо, и опомени се да се, после Исуса Христа, међу Јеврејима није појавио ни један Пророк, и ни један Праведник, као што је о њима рекао пророк и цар Давид, да су они одбачени и да се не могу ничим оправдати. Исти Давид и на другом ме-

сту каже: „Да васкрсне Бог и да се развеју сви непријатељи његови“.

Кад је Господ наш Исус Христос васкрсао у трећи дан из мртвих, и после четрдесет дана вазнео се на небо и када су свети ученици и Апостоли Његови почели да проповедају Евађеље по свим крајевима света, и разгласили по свима народима радосну вест о Христовом Васкрсењу из мртвих, тада се изнова разгоре гњев Божји над Јеврејима. Дође, наиме, римски војвода Тит са силном војском и удари на Јудеје, те за своја безакоња изгибоше и у ропство падоше. Римљани их расејаше по свима крајевима света, домове њихове оставише пусте, као што је Господ за њих прорекао много пре тога кроз пророка и цара Давида: „Нећу скупити скупштину од њихова народа, нити ћу их споменути у устима својима“. Они су пре били синови Царства Божјег, али су сада истерани отуда и на њихово место су дошли незнабошци, који су поверовали у Господа Исуса Христа и Свету Тројицу, и то је Нови Израил, народ хришћански, новозаветна Црква Христова, сабрана из свих народа, језика и племена и уједињена једном и истом вером у Свету Тројицу, и у Оваплоћење Сина Божјег, Господа Исуса Христа, који је рођен од Пресвете Дјеве Марије и Духа Светога, живео на земљи, страдао и трећи дан васкрсао из мртвих и узнео се у слави на небо.

– Ето, сада видиш, чедо Григорије, да је твоје мишљење било по савету лукавога демона, који је хтео да ти душу окује неверством јудеским. Сада одбаци то своје грешно мишљење, и дубоко веруј у оно што је казао Господ Христос и његови свети Апостоли, да онај који не верује да је Господ Исус Христос Син Божји, који је дошао да спасе свет, тај је проклет, и да је тај исти као и онај који не верује у Бога. Јер онај који не верује у Свету Тројицу и у Оваплоћење Христово, – првенац је и претеча Антихриста. Господ наш Исус Христос, Син Божји и Слово Божје, који је сишао на земљу ради нашег Спасења, једини је Живот и Човекољубље, Милост и Истина, Пут и Светлост Васкрсења.

Они пак који у све ово не верују, пиће из чаше Гњева Божјег, и биће проклети и сваке осуде достојни, и постићи ће их вечно мучење, како овде, тако и у будуће време и вавек векова.

Када Старац све то рече, ућута. Тада му се ја обратио и рекох:

– Благодарим ти, свети оче, што си ме уразумио, и што си ми показао и открио истински пут ка Незалатној Светлости и отворио очи моје и срце моје оснажио својим речима, но ако смем да те замолим, свети оче: помоли се Богу за мене, да Господ пошаље било какав знак и утврди ме у вери, и исправи моје маловерје, које сам гајио у срцу свом.

Тада ми свети отац одговори:

– Велика је твоја молба, чедо моје Григорије! Но ја верујем да Господ не жели смрти грешнику него да се исправи и обрати Богу, и да жели све људе да спасе и да их приведе познању Истине. Он ће све учинити што је на корист, и на спасење твоје душе, само ако ти будеш са вером од Њега молио и тражио.

Затим ме свети отац Василије благослови и отпусти с миром кући мојој.

Почетак сновиђења...

Те ноћи, док сам спавао на своје одру, угледах себе на неком плодородном, светлом и хладовитом пољу, украшеном премногим и прекрасним цветовима, док је тихи и прохладни ветар ђарлијао по њему. Над пољем се дизао као неки светли дим из кога се ширио дивни миомир. Док сам тамо стајао и дивио се свему што сам видео око себе, и радовао у срцу своме, приступи ми један свети човек, леполик, у оделу белом као снег, који је држао у руци својој палицу. Приближи ми се и упита ме:

– Зашто стојиш овде и дивиш се свему овоме што си видео?

Ја му одговорих да ни сам не знам од куд сам се овде нашао.

Тада ми он рече:

– То те је молитва твога духовног оца Васиља довела овде, да видиш све оно о чему си се молио и што си од Бога тражио.

Ја му рекох:

– Шта сам то измолио од Господа?

А он ми одговори:

– Кад си помишљао и говорио како је дубока и искрена вера у Јевреја, па ти је угодник Божји Василије објаснио зашто су они одбачени од Бога, ти си га онда замолио, да измоли од Господа за тебе знак и откривење, и да утврди праву веру у теби. И ево, Господ Исус Христос, по молитви угодника свога Василија, позва те у духу, да ти испуни жељу твоју и покаже ти знак који си са вером тражио. Хајде сада са мном и ја ћу ти показати сваку веру свакога народа и какву силу има свака поједина вера пред Богом. Затим ме узео и пођосмо на Исток.

Тада се појави облак, који нас подиже и однесе на неизмерну висину, и показа ми се у сну као на јави: видех неку прелепу непознату земљу и задивих се. Кад се облак удаљи од нас, нађосмо се на некаквом чудесном и светлом, али за мене непознатом пољу. Земља на том пољу беше чиста и провидна као лед, или стакло, и могаше се отуда видети цео свет. Ту је било безброј лепих и светлоликих младића. Слатко и милозвучно су певали и песмама својим славословили Свету Тројицу, јединога Бога.

После тога одосмо на неко још страшније место, које беше захваћено огњем Божјим. И ја видех то место, и обузе ме велики страх. Тада ми се откри ко су били они који борављаху ту поред страшног огња. Помислих сам у себи: како ово место не сагори, када га је толико огањ обузео? Потом видех младиће крилате, светле и дивно одевене. Када су хтели да лете у висину, подизаху се на својим крилима, обучени у беле хаљине као снег. Питао сам се у себи: да ли су то Ангели Божји, који непрестано ходе и каде вишњи жр-

твеник, односно, место огња духовног, припремљено за службу Божју?

После тога се успесмо на некакву веома високу гору, са великим трудом. Тада ми рече онај светлоносни човек, да управим поглед према Истоку. Тамо видех неко друго поље, необухватно и страшно, које се блистало као злато. Када га угледах, срце ми се испуни неизрециве радости. Угледах потом као какав Град, диван и широк, од чије лепоте и чуда сам био изван себе. Неколико сати сам стајао као обезнањен. Стојећи тако на врху те планине и дивећи се свему што сам ту видео, упитах свога вођу.

– Господине, какав је ово град тако широк и страшан и чудесан за виђење моје, од кога се ум мој занео?

Он ми на то одговори:

– Ово је Вишњи Јерусалим, нерукотворени.

Он је бескрајан, као свод небески. Устројен је у ширину и дужину, не од смоле нити од камена и мермера, нити од дрвета и стакла. Није он као ваше земаљске трулежне ствари. И сам видиш како је све у њему чисто и сјајно као злато. А саздан је од дванаест каменова.

Угледах га, и чудесно изгледаше, беше такав, каквог очи човечје нису виделе, нити су уши чуле, нити на ум човечји дође, чак ни Анђелски ум није у стању да га схвати и обухвати. Чинило ми се да је висок град, не мање од три стотине лаката, па и много више. Имадаше дванаест врата, широких и тврдо затворених. Сва врата беху једнака, и направљена од по дванаест камених блокова, чистих и сјајних као светлост сунца.

У Граду Вишњем

Размишљао сам о том чудном, лепом али и страшном виђењу, и питао се у себи: „Да ли је тај град, тако диван и чудесан, представљен мени у сну или на јави, и ко може да представи и да опише све оно што се налази у њему? И од тога чуднога и страшнога ви-

ђења, обузе ме страх, па запитах свога вођу – Анђела Господњег:

– Какав је то град, и ко живи у њему, ко је цар тога града, и ко га је створио?

Кад прођосмо мало даље, онда ми онај светли младић одговори:

– Ето, то је град Великога Цара, о коме је чудесно предказао Давид. Господ наш Исус Христос хтео је, по свршетку свога земаљског живота, и после своје смрти и Васкрсења, а по Вазнесењу своме на Небеса Богу Оцу, да приправи место својим ученицима и Апостолима, и свима који кроз проповед поверују у Њега. Као што је и Сам казао у своме Еванђељу: „У дому Оца мога многи су станови. А да није тако, казао бих вам: идем да вам приправим место“, – а то и јесте управо ово широко и лепо место живота, које је он обећао њима и свима које је волео, који су имали љубав према Њему. Име пак овога града је Нови Сион, Град Хришћански, Град изнад сваке моћи и власти. Он није пренастањен. И сам видиш ко све живи у њему, и да нема много људи. А цар његов, због кога си ти дошао овде, каже:

– Знај, на основу свега што си овде видео, како ће свако, ко узверује у Сина Божјег, жив бити; ко држи науку Његових светих Апостола и ученика, по казивању и учењу светих и богоносних Отаца, са вером у свету, саборну Цркву Божју. Онај пак ко у све то не верује, неће наследити живот вечни него ће бити предат вечном мучењу.

Мало даље, на средини града, беше брег висок као нека планина. Површина тога брега се сијала као усијано гвожђе, и блистао је на њему диван Крст, који осветљаваше велики простор. На крсту голуб, бео као снег, сијаше неописивом светлошћу. Видевши то, удивих се. Одмах иза тога, засија са неизмерне висине, светлост као муња, и спусти се на град један младић који га поче приправљати и улепшавати, како би било спремно за сретање Цара. Одмах иза њега, спусти се на град други младић, који ношаше чудан престо и наме-

сти га на врху тога брега за дочек Цара. Потом се зачу громовни глас који је говорио: сад ће у град доћи цар са силом и славом великом. Иза тога спустише се четири младића у светлим и веома лепим хаљинама, држећи велике свеће у рукама, које гораху силним Божанственим Огњем, и запеваше сви заједно:

– Засија Благодат Твоја, Господе, дођи и прослави се у Светим Твојим, Вишњи, Сине Бога Живога!

После ових спусти се још много младића на град говорећи: сада ће бити васкрсење из мртвих и Суд за све људе свих времена да приме плату од праведнога Судије за своја дела. За њима се спусти са висине стуб огњени, из којег се чуо страشان глас.

Али тај огњени пламен у виду стуба не остаде над градом, него се спусти доле на свет и расплину се по ваздуху на све четири стране света и обави сву земљу. Затим се чуо силан глас који говораше:

– Изли се Сила Вишњега, која ће сабрати свако створење! И разнесе се тај глас над свима људским костима. И сабираше се кост ка кости, и зглавак к зглавку, и чланак к чланку. Тада се спустише бројни младићи, који су држали огњени свитак, послат од Господа Сатани, у коме писаше: „Завршила се твоја власт и господство, јер су прошле године, које су ти биле дате да царујеш над светом!“ И стаде младић испред Антихриста, цара земаљског и прочита му ону посланицу, а затим га са великом силином и гњевом извуче из царског двора, свезавши му главу на крај земље. Иначе би он избацио из себе сву злобу, погибелност, бес, неистину и страшну вику, и сав зли јед, сваку нечистоту и неправду, осетивши да му се приближио крај. И он ће бити бачен у вечити огањ са свом војском својом.

Виђење оишшег Васкрсења

После овога видех како се ускомешаше по ваздуху Војске Небеске и силе, и чу се плач страдални, плач и жецање многобројних људи, који силно гоњаху и тераху

они на ватреним коњима, убијајући пред собом све који су лажним наукама варали људе и радили за Антихриста и његово царство на земљи. Одмах потом видех како старешине и војводе Војске Небеске, сиђоше благолико на земљу, и почеше се приправљати за дочек доласка Господњег. Међу њима беше један младић који се благоликошћу издвајаше од осталих, који је држао у руци златну трубу. Са њим беху дванаест других младића са исто таквим златним трубама. Кад су сишли на земљу, први затруби њихов главни војвода, и глас трубе његове одјекну од једнога краја света до другога. За њим затрубише других дванаест младића, и разлеже се као гром глас од њихових труба, и сва се земља затресе и усталаса као море. Тада се све људске кости обукоше у своја телеса, али остадоше и даље да леже у земљи, зато што не беше живота у њима. Потом затруби други ред Ангела и отворише се гробови свих умрлих и гробнице покопаних од почетка света. Затим се спустише безброј младића, као у мору песка, који васкрсаваху мртве, тиме што су душу свакога човека уводили у његово тело. Иза тога зачу се и трећи ред труба од чијег звука се препаде небо и земља, и сви мртви устадоше живи. А сви они који устадоше из мртвих, били су у оној слави и части, који су вером и делима заслужили: зависно од врлине или греховног зла, беху светли или тамни или мрачни.

После тога – мора, реке, језера, блата, шуме и све звериње, повратише са страхом целосне, све оне који су погинули у њима или од њих. И појави се безброј људских стоврења, колико песка у мору, а узрастом беху сви једнаки међу собом. Муж је стајао поред своје жене, и сваки народ, свако колено, и сваки род беше се сабрао. Нису се сећали тајне васкрсења, а мене обузе страх и с дрхтањем помислих у себи: били су од земље, у земљу су враћени, и опет сви устадоше из земље, целосни и живи! Веома се зачудих томе, и видех како се лица неких од њих светле као звезде сјајне, у других опет светлост беше мања, а код неких као светлост дана. Подобно ономе што је казао свети Павле, да се зве-

зда од звезде разликује у слави, у једних су лица сијала као месец у тамној ноћи, а у других као усијано гвожђе, што сипа варнице, а у неких као сунце; код неких су лица била као светлост и бела као снег, док код других као морски таласи. Код једних од њих лица су била као цвет, а у свакога беше књига у рукама и натпис на челу. У једних је било написано: Пророк Господњи, у других: Проповедник Божји, а у неких: Апостоли Христови или Мученици Господњи. Једни су се звали: Уздржници Господа ради, други: Светитељи Господњи, сви Праведни и сви Преподобни Исуса Христа. И много других и разних натписа, на којима се јасно видела врлина свакога од њих. На онима који су устајали из мртвих било је и оваквих натписа: „сиромашни духом“, „смирени срцем“, „муке претрпели у пустињи ради Господа“, „мирни и смирени ради Господа“, „милостиви и добри“, „чисти срцем“, „миротворци који мир граде“, „на правди прогоњени“, „сиромаштво и напаст претрпели ради Господа“, „праведни свештници Господњи, који часно служе службу Божју“, „радник Господњи“, „човекољупци који полагају душу своју за ближње своје“, „који чине правду и уче добро“, „сачували тело своје неокаљано“, „покајањем Господу угодили“. И још много других различитих натписа било је на челима оних који васкрсоше из мртвих.

На челима су исто тако били написани и греси оних који су устали из мртвих: „злоба“, „превара“, „нечистота“, „неваљалство“, и разни други греси. Код једних је било написано на челу, а код других у ваздуху над главама. Све је то било тако видљиво, јасно и очигледно за свакога. Било је много и оних који су се огрешили о Веру Цркве, и умирали без покајања и исповести. Код неких од њих лица су била као земља с пепелом помешана, а у других као гној. Код тих што им лице беше као гној, гмизали су и црви по лицу. У једних су образи били црни као у Сатане, а код других као кожа змије отровнице, код многих опет као кожа од хијене, звера. Неки су имали лице као у слона, а лица дру-

гих и сва кожа од главе до ногу, беху покривена гнојем и смрадом. Сви они су се окретали један другоме и говорили:

– Ох, тешко нама, јер ето дође дан Суда Божјег, за који ми нисмо некад хтели да чујемо и знамо, а сада устадосмо да примимо плату сваки по својим делима! – О, тешко нама непокорнима и грешницима, јер смо опогањени и помрачени, и Господ нас је одбацио од себе. О, тешко нама! Да смо бар колико толико имали стида у себи! И много шта друго су још говорили и укоревали сами себе, проклињући и дан и час свога рођења. Стајали су са погнутим главама у ишчекивању пресуде Праведнога Судије. Многи су стајали и говорили: „Ко је Бог? Ко је Христос? Ми нисмо знали, ми смо имали више богова, којима смо служили и угађали, па су они дужни сада да нас спасу“, – говорили су с поуздањем.

Југеју њог Законом

Мноштво других људи стајали су и говорили:

– Ако нас буде Бог судио по закону Мојсијеву, ми ћемо добити многа добра, због тога што смо били расејани по свим земљама, претрпели разне муке и напасти, и што осим једнога Бога другог нисмо хтели признати. Али ако дође да нам суди Син човечји (Христос), онда тешко нама! Ми смо Њега презирали и хулили, ругали Му се и чинили многа зла. Предали смо Га на распеће и смрт, ученике смо Његове убијали, и нисмо им веровали, нити смо признавали њиховог Учитеља. Ми ни помишљали нисмо да се може десити да Он дође да нам суди као Бог. У нашем граду је живео, и осуђен био зато што је говорио: „Ја сам Син Божји и раван Богу“. Било би лепо кад бисмо га сада овде видели и назвали Га лажом. Јер је тврдио да ће бити наш Судија и да је Господ Бог рекао: „Он неће судити никоме, него ће сав Суд дати Сину Своме, да Он суди свему свету“. И наједанпут се прогласио за Сина Божјег. Но ми добро знамо шта је Бог говорио

Мојсију на Гори Синајској: да нико никада није Бога видео.

Док су тако Јудеји међусобом разговарали и очекивали долазак Праведног Судије, питали су један другог: „Да ли је ко видео Христа овде, да Га узму и изведу пред Бога“. И пред самим Судом Божјим они беху горди.

Идолојоклонство Јудејско

Други пак Израиљци, стајали су у великом скупу и говорили:

– Тешко нама, веровали смо, али нисмо по Закону признавали Бога, него смо се клањали лажним боговима и разним идолима од злата; златном телету и другим незнабожачким боговима. Ми нисмо знали откуда нам се приближила нечистота.

Некршћени и кршћени јеретници и грешници

На некима од васкрслих показивао се натпис црвеним словима - на мушкарцима: муж убица, а на женама: жена убица. На другима је било написано: „крадљивац“ и „крадљивица“, „лопов“ и „лоповица“, „блудница“, „блудник“ „идолослужитељ“ и „идолослужитељка“, „цариници“ и „зеленаши“, „детеубица“ или „убица жене“, „завидљивац“ „гњевљивац“.

На некима је било написано: „суров“, „крволочан“, „злога срца и немилостив“, „среброљубац“.

На другима: „јеретик“, „духоборац“, „махнити савелијани“, „павликијани“, „јаковити“, „оригеновци“, „манихејци“, „богумили“ и сви други скупа, који су се придржавали било какве безбожне измишљотине.

И не само некрштени, него и они који су сагрешили после хришћанског Крштења, и умрли без покајања и исповести, стидели су се кад су видели своје право обличје. Зато су уздисали и плакали. Кад сам све то видео, веома сам се свему томе зачудио.

Појава Крста

После тога, појавише се наједном Анђели са сјајним Крстом, и певаху неку божанствену песму. Крст ставише на Престо, да га виде сви који су устали из мртвих. И народ се необично зачуди када виде тако леп светао Крст. Када га угледаше, Јевреји ћутаху од страха, а на лицима им се видео стид, и ударали су се по образима својим говорећи:

– Овај знак што га видимо у толикој слави, није за нас добар, јер то је знак Распетога. То значи да ће Он доћи да нам суди. Како да се с Њим сретнемо, и куда да се сакријемо пред Њим? Ми знамо да смо Му многа зла учинили, као и онима који верују у Њега.

Док су Јудеји тако говорили један другоме и плакали, мени рече мој вођа Анђео:

– Видиш ли, Григорије, како Јевреји почеше да плачу и како уздрхташе, кад угледаше часни Крст? А ја сам стајао на узвишеном месту, те ми се све откри и показа. Затим се подигох још више у ваздух, и видех све од краја до краја света. И све сам чуо о чему се даље говорило. А све што сам својим ушима чуо и што је год ко говорио, све сам то добро упамтио.

После свега тога, чух говор, јаку хуку и страشان звук од кога ме ухвати страх. Видећи то мој свети Анђео, рече ми: „Не бој се, све ће ти се још јасније открити!“ Тада се свети Анђели поделише пред Судијом, који је долазио да суди свима, и да свакоме плати по делима његовим. Почеше се јављати страшне и безбројне Силе Небеске пред Престолом Судије. Када и то видех, још се више уплаших, но свети Анђео Божји одмах ме охрабри и рече ми, да сам дужан све памтити и све разумети, јер све што се догађа пред мојим очима, све ће ми бити од користи.

Док ми он ово говораше, блесну муња, а са висине чу се страشان глас као громовни, и земља затрепта као на грани лист. То не уплаши оне којима су лица била светла, шта више, они почеше да се радују и да се весе-

ле. Тихо и ћутећи, приближише се Престолу Судије у сјајној красоти, којој би се задивио сваки човек. На идолопоклоноцима пак и јеретицима, и свима невернима, видео се само страх и стид, и ужас помрачених лица. Појава Крста им је била опомена да ће Христос свима судити, зато су клонули духом и застидели се. А сви верни, од Авраама до Христа, нису се плашили, него су се још и радовали. Јевреји су до појаве Крста говорили, како је велики њихов Бог јеврејски. Али када сви угледаше сјајни као сунце Крст Господњи, стигше се у себи, које је Вере он знак, па говораху: „О, тешко нама! Исус Христос, кога поштују и у Кога верују хришћани, тај ће нас све осудити!“ Лица им потамнеше и напунише се стида и срамоте. Они пак који су веровали у Њега, радоваху се и клањаху Крсту Господњем, на који је Господ Исус Христос био прикован по Својој Вољи и Љубави.

Анђели и огњена кола

Затим се појави светао облак са муњом, која осветли Божанствени Крст и задуго остаде на њему. Око Крста је био обавијен чудесан и прекрасан Венац. Када га видеше Јудеји и Агарјани (Муслиmani), зачудише се и уздрхташе од страха. Незнабошци и идолослужитељи, који су били мучитељи Светих, избежумише се од страха и не могаху ни речи проговорити. А Хришћани верни се напунише радости, подигоше руке своје горе и и слављаху Господа. Затим засија муња и чу се хука и гром. Појавише се Анђели и Арханђели и све обузе страх и дрхтање. Анђели са благим осмехом дођоше и уставише се на месту приготовљеном за Судију. А грешници се изненадише, када видеше како се свака њихова тајна помисао откри и видна постаде. Јер је Господ Христос казао да нема тајне која се неће открити. Престо Божји није стајао на земљи него у ваздуху, у висини око четрдесет лаката. И Анђели су ходили, али не по земљи, него по ваздуху. Неки од њих стајали су на источној страни, други на јужној, трећи на северној,

а четврти на западној страни. Сви беху један од другог различити – једни су били као снег и као сунчана светлост, други су били подобни пламену или злату које светли, и поделише се на четири дела и својим присуством испунише сав простор испод неба. А земља беше напуњена људима.

После овога појавише се огњена кола. Унаоколо су се кретали шестокрили Серафими и мноооки Херувими, који певаху: „Свет, Свет, Свет је Господ Саваот, пуни су небо и земља славе Његове!“ Затим запеваше Анђели: „Благословен који иде у име Господње!“ и од њихових славословља, сјединише се и састаше небо и земља. Они који долажаху огњеним колима, опколише Престо Божји. Јевреји и Агарјани слушаху како Анђели славе заједно са Богом Оцем и Господа нашега Исуса Христа, па почеше плакати и јадиковати говорећи: „О, тешко нама! Ми Њега (Христа) не очекивасмо, али Он дође!“

На облаку Госѿог...

После свега овога зачу се страشان трубни звук, који огласи приближавање Судије. Онда се чу друга труба и показа се царска застава и власт. На крају се појави облак бео као снег, и по средини облака Господ наш Исус Христос, а око Њега безбројне бестелесне слуге Његове, које се не смедоше приближити облаку. У том моменту засија Господ наш Исус Христос јаче од сунца, и сав се свет засија Њиме. То је тако било да се у умом не може схватити, нити се језиком исказати сва лепота Божја, која је била припремљена да суди целом свету. Никакво сунце не би било у стању да осветли тако дубоке тмине, како их осветли Свесветли Господ Исус Христос. Сви погледу беху упрти у Њега, чак и погледи оних који Га прободоше. Анђели запеваше: „Благословен који долази у име Господње! Бог Господ дође да суди живима и мртвима!“

Они који све ово чуше и видеше, падоше ничице и поклонише Му се. После тога Господ сиђе доле са облака и седе на Престо Славе Своје. Небо и земља затрепаше као гора од силнога ветра. Они који не примише или одбацише науку Христову, увидеше шта их очекује, па горко заплакаше и заридаше. Свети пак и Праведни, видећи Господа свога у Неописивој Слави, не могадоше се више уздржати и закликташе:

– Ти си Христос, Син Бога Живога, Кога су распели Јудеји! Ти си Реч Божја са висине, коју Отац роди пре створења света. Ти си двојан вољом и снагом, један Господ Исус Христос, који се оваплотио од Пречисте Дјеве Марије, и дошао да чини чуда и знамења. Ти си Бог наш са Оцем и Духом Светим и осим Тебе нема другог Бога!

Ове речи слушаху Ана, Кајафа, безумни Арије, проклети Мухамед и сви Јудеји који не примише Христа и Хришћанство, и задрхташе и постидеше се.

После овога Господ стаде на небо, а оно се измаче од погледа Његовог, стаде на земљу а она се поче удаљавати од Њега, јер беше упрљана делима човечјим. На послетку се она и сасвим сакри, тако да се све што је на њој било распину по ваздуху. Господ стаде на висину небеску, и небо постаде ново и боље, а на место светлости сунца, месеца и звезда, показа се нова Светлост, која никад не залази (Христос). Затим Господ наш Исус Христос сиђе у дубину безмерну, и земља се показа мала, не као што пре беше, него се светљаше, а после тога на земљи се све промени. Господ стаде на море и у тај час вода усахну и претвори се у ватру, од које се подиже пламен до неба. И све беше обузето неописивим страхом од тога огња. Он гуташе све невернике, грешнике и идолослужитеље.

– А огњени Анђели метнуше на њих руке своје, али не бацише све грешнике у огњено море него неке оставише. А ја се испуњен страхом, обратих своме Анђелу вођи за утеху, и он ме утеши и показа ми зашто се нису могли да спасу они Јудеји који нису веровали у

промисао Божји, иако се нису клањали идолима; држећи се слова закона, нису признали Христа. Овде се сада испуњава реч Божја, написана у Еванђељу: „Ту ће бити плач и шкргут зуба“ грешника побацианих у огњено море. Велики је био плач и јецање, изазван страдањима и мукама грешника, због неваљалих дела њихових. Остали који нису грешили, или који су се очистили покајањем од грехова – радовали су се и веселили, што су сачували веру и закон Божји у себи. Потом погледа Господ на исток, Анђели затрубише, и од оних Анђела који су били на источној страни, многи се разиђоше по свој земљи, сретајући безбројна светла и радосна лица, с којима се у радости целиваху. Тако обиђоше и муњом очистише сву земљу. Онда Господ погледа на север и југ, а Анђели Божји поставише оне које су довели Судије, са леве стране. Било их је тако много, као песка земаљскога. Они који стајаху на десној страни, сијаху незлобивом светлошћу, а они на левој страни, беху црни и мрачни као ноћ.

Најрада њраведника и казна ѓрешника

Тада се Господ окрете онима што су стајали са десне стране и рече:

– Ходите благословени Оца Мојега и примите Царство које вам је приправљено од створења света. Јер Ме нахранисте кад сам био гладан, и угасисте Моју жеђ, оденусте Ме кад сам био наг, послужисте Ме кад сам био болестан, у жалости и невољи ви Ме утешавасте!

На то Му Праведници одговорише:

– Владико и Господе, никада Те нисмо видели гладна да Те понудимо, никада Те нисмо видели жедна да Те напојимо, никада Те нисмо оденули и у жалости и у болести нисмо Ти послужили!

А Господ им на то одговори:

– Ви сте давали онима који су сиромашни, када сте њима то чинили, Мени сте чинили!

Затим се Господ окрете онима са леве стране и рече им:

– Идите од Мене, проклети, у огањ вечни, приправљен ђаволу и слугама његовим. Јер гладан бежах и не нахранисте ме, жедан бежах и не дадoste Ми да пијем, странац бежах и, не примисте Ме у кућу, а болестан бежах и у тамници, ви Ме не обиђoste. Идите од Мене неваљалци који сте сав живот провели у греху и злоби. Ја вас сада не познајем! Они Му кроз плач одговорише: „Госпoде, када смо Те видели гладна и жедна, или голог или болесног, а не послужисмо Ти?“

Судија им одговори:

– Заиста вам кажем, кад неке од ових малих и сиромашних не учинисте, не учинисте ни Мени. Идите од Мене, проклети, који се Мене одрекосте пред људима и служисте ђаволу. Сада се и Ја вас одричем!

Кад они чуше такав страхан одговор, почеше одмах горко плакати и молити за опроштај, но Господ им не опрости. У тај час похваташе их Анђели и бацише у огњено море. У великим и страшним и неисказаним мукама, викали су они: „Тешко нама!“ Но на њихово уздисање, вриску и јаук, нико није обраћао пажњу, нити је хтео да им се смилује. Одмах утонуше у дубину мора, где се за свагда изгубише.

Господ опет стаде на земљу, засађену прекрасним воћкама и мноштвом другог дивног и прекрасног дрвећа, кога се човек не може нагледати. Ја упитах свога Анђела водича:

– Како ће бити Царство Божје и да ли може бити нешто лепше од овога?

На ово питање Анђел ми одговори:

– Не знаш шта говориш! Ето, то је Земља Мира о којој Господ говори у своје Еванђељу – „блажени су кротки јер ће наследити земљу“. А Небеско Царство, које није могуће описати и исказати, много је лепше!

Господ поново погледа на земљу, а она се у тај час застре свакојаким зеленилом и красотом, којој сам се у чуду дивио. Потом по свој земљи потекоше две

велике реке. Једна беше напуњена чистим и слатким медом, а друга млеком, и млеко се не помеша са медом. Реке су текле на све стране и напајале корење од дрвећа. После тога видех како пролећу птице, небеске, лепе и свакојаке врсте, које је немогуће описати. Напунише сав врт и почеше да певају чудесним гласовима, да их се никада наслушати не би могао. И није могуће исказати лепоту њихових песама, које су се до неба уздизале.

После тога стаде Господ на висину небеску, одакле силажаху Анђели и мноштво Сила Небеских, које ношаху са собом велики Град, Нови Јерусалим, коме је Творац Сам Бог, у Светој Тројници прослављени. И сместише Град на Исток, по средини беше Рај Едемски, а унаоколо свети Анђели Божји. Врата на том Граду светљаху се као сунце. Затим Анђели затрубише и сва створења Божја, небеска и земаљска, почеше славити Бога. Све то гледаху и слушаху и они са леве стране, и међу њима чу се глас:

– О ми, непокајани безаконици, злога и тврдога срца, лењиви и неверни, недостојни и проклети, каквага се блага и лепоте ми лишисмо и изгубисмо га: какво зло нас постиже за наша прљава и зла дела!

Тада Господ Исус Христос устаде са Престола Свога, и рече онима који су Му стајали с десне стране тихим гласом.

– Дођите благословени Оца Мојега и љубљени Моји, уђите у радост обећану вам од Господа Бога вашег!

То чуше и они са леве стране и почеше одмах да проклињу себе, јер ничега страшнијег и тежег од тога за њих нема.

Награђивање ѿправедника и увођење у Град

Прва пође Христу, од оних са десне стране, Пресвета Богородица, чије је лице сијало као сунце у својој сили својој. Дође близу Господа и поклони Му се. А

Господ је сусрете, приклони своју Пречисту Главу и рече јој:

– Уђи, света Моја Мајко, у радост Сина свога, јер је све ово достојање твоје!

А она се смирено поклони Господу и изљуби Пречисте Руке Његове. Док је она весело и са радошћу улазила у свети Град, запеваше сви Анђели и Праведници.

После Пресвете Богородице пође свети Јован Крститељ и дванаест светих Апостола. Издвојише се њих дванаесторица, обучени у царске хаљине, и пођоше према вратима дотичног Града. А Господ Исус Христос пољуби их у лице са радошћу и рече:

– Уђите у радост Господа свога!

Они Му се поклонилише и уђоше у свети Град.

Анђели, пак, и за њих прославише Бога.

За Апостолима пођоше седамдесет ученика Христових, и дођоше по заповести Судије на градска врата. Беху обучени у као муње сјајне хаљине, и поклонилише се Господу. Он им рече да уђу у Град. Све то видеше они са леве стране и горко плакаху и чупаху косу са главе, сећајући се својих грехова због којих су изгубили заувек такво благо.

Јевреји који не примише Христа и не примише е Крштење, почеше изненада и из свег гласа да проклињу праведнога Мојсија, говорећи:

– Где је он сада? Не видимо га овде међу нама. Ми не познајемо Онога коме је требало да будемо покорни, него смо Га се одрекли.

И тако тражећи Мојсија, не могоше га наћи, јер и он беше на истом месту са Авраамом, Исаком, Јаковом и са осталим Пророцима, са десне стране Праведног Судије.

По заповести Праведнога Судије, одели се мноштво људи с десне стране, којима лица беху светла као сунце, и који беху обучени у црвене хаљине. То су били Свети Мученици и Мученице за Христа. Дођоше код Господа и поклонилише Му се, Он их прими и пока-

за да уђу у свети Град, што они са радошћу учинише. После њих дођоше други људи, светлолики и са сјајним као огањ хаљинама. То су били исповедници праве Вере, и они уђоше у радост Господара свога. За исповедницима праве вере дођоше ближе Граду Благовесници. Лица су им била као снег блистава, а хаљине им се сијаху као блистајуће злато. И они уђоше у радост Господара свога. За благовесницима пође мања група Светитеља, чија су лица била светла и блага; обучени беху у беле као снег хаљине. На плећима су им били омофори: то су биле владике и Светитељи, којима је Господ заповедио да уђу у Славу Његову, а Анђели прославише Бога Сведржитеља. За овим Светитељима дођоше уздржници, чија лица беху као бели љиљан. Они се приближише Граду и поклонилише Господу. То су били испосници, монаси, који се потрудише Христа ради. Господ погледа на десну страну и отуда му дође мноштво монаха, који се очистише истинским покајањем. Господ и њима показа да уђу у Свети Град, подиже руке преко њих, а они прославише у Тројици Једнога Бога. За монасима и испосницима, приђоше Граду и монахиње, које се Христа ради одрекоше земаљске радости и пођоше за Христом. Господ који им заповеди да уђу, те и оне уђоше са радошћу у Град.

Видех и оне који стајаху на левој страни, како урлају од бола и очајања и проклињаху себе и оне који су их на грех наводили. Видевши Славу Господњу и Свети Град и оне који улазе у њега, удараху се у главу и лице, чупајући своју косу.

Затим се опет Господ окрену на десну страну и отуд му дођоше Праведници са лицем сјајним као месец у пуној светлости својој, и они уђоше у радост Господа свога. После Праведника позва Господ Аврама, Исака, Јакова и дванаест старозаветних Патријараха, одевених у беле хаљине. Господ и њима показа да уђу у Свети Град. Они уђоше и запеваше песму Богу. За њима дође много народа – сви беху смерни један пред другим и сијаху се као сунце. Господ их похвали за

њихову чистоту душе, јер сачуваше себе, не оскврнивши се од рођења свога. Када улажаху у Град, сви свети Анђели прославише Бога. За њима дођоше сви Пророци, осим Мојсија и Арона. Пророци блистаху као звезде небеске и весело уђоше у Град. За пророцима дође много људи који беху милостиви и смерни, лица им бела а главе помазане јелејем. И они се поклонише Господу, а Он заповеди да уђу у Град.

Затим дође Мојсије и Арон. Лице Мојсијево беше прослављено Славом Божјом и хаљине његове блистаху као муња. Са њим бејаху Арон, Елеазар и других дванаест Пророка, који су први прорицали о Христу. Међу њима су биле све праведне судије Израилјеске до пророка Самуила, за њима цар Давид и сви цареви израиљски, који не беху идолопоклоници. И беху ту свих дванаест племена израиљских, који су живели по закону Мојсијевом и нису се клањали незнабожачким боговима. И Господ их све уведе у Град.

Тада позва Господ Адама, Авеља, Сита, Еноха, Ноја, Мелхиседека, и све избранике свете, мушког и женског рода, сви они уђоше у радост Господа свога, јер је Он заповедио своје представнику да им да достојна и одговарајућа места.

И они угодише Богу, мада не знађаху Закон, али се и не клањаху идолима, него поштоваху Истинитога Бога. Господ и њима заповеди да уђу у Свети Град. Затим дође мањи број људи са светлим лицем и слободно уђоше у Град. То су били, Христа ради убоги и јуродиви (луди) који бејаху исмевани од људи и претрпеше многа зла и увреде, због тога уђоше у Радост Господњу. После тога Господ заповеди једној већој групи људи, који стајаху на десној страни, да приђу ближе. Тада дође мноштво народа, који изгледаху врло лепо у лицу, са сјајним хаљинама. То беху они смерни духом, или сиромашни духом и они уђоше у свети Град. Затим се појави скупина народа, покривена светлим облаком. Господ им се окрете и проговори им тихим и благим гласом:

– Уђите, уђите љубимци моји, у радост Господа свога, уживајте плодове трудова својих!

А то бејаху покајници, који се покајањем и сузама очистише. За њима дође мноштво људи, који беху тихи и мирни. Одело њихово бејаше светло као дан; и њима Господ показа да уђу у свети Град, као смиреним и понизним. После њих дође друга скупина људи. Лица им бејаху као мед чиста, а хаљине сјајне као светлост. То бејаху праведне судије Новог Завета, који не примаху мито, него судише по правди свакоме. Господ и њима заповеди да уђу у Град. Господ опет погледа на десну страну и приступише му људи, који су били обучени у црвене као крв хаљине, са венцима на главама, а образи им бејаху намирисани миомиром. Господ им заповеди да уђу у Град. То бејаху милостиви... Гледам њих и неисказану Славу у Светоме граду. И видех лепе дворове и много станова које је требало напунити. Бејаше много оних који су улазили у Град, а мени рекоше:

– Није ни четврти део тога Града напуњен.

За милостивима дође пред Господа једна мала скупина људи, које позва Господ да уђу у Град.

На свима беху хаљине беле, чисте као кристал, а лица њихова – светла. То беху миротворци. Затим Господ дозвола велики збор људи, у још лепшој слави и чисти, са веселим лицем. То бејаху прогнани правде ради, оговарани и тучени без кривице! За све оно што су претрпели за име Христово, наследише радост Господа свога и уђоше у Град. Одмах за њима дође други велики збор. Лица им беху беља од снега, а хаљине светле као муња, у рукама држаху златне свеће. Њих Господ позва и рече:

– Уђите у радост Господа свога! И они са великом радошћу уђоше. А то су били девственици, који су сачували своје девичанство неокаљано Господа ради.

Опет погледа Господ на десну страну и дозвола једну врло малу скупину жена, које су у лицу биле лепе и румене, одећа им беше бела као снег, а главе окићене венцима. Оне дођоше и поклонише се Господу. Он им

заповеди да уђу у Град, а свети Божји Анђели прославише Господа. То су биле жене које су часно и непорочно пошле за свога мужа и не окаљаше брачну постељу своју; и уз то су биле врло милостиве и помагале другима, ишле су редовно у цркву на молитву и зато су се удостојиле да уђу у свети Град и радост Господара свога.

Када сам све то видео, упитих Светог који ме је водио:

– Господине, објасни ми тајну тога вечнога живота! Може ли жена имати свога мужа, или, хоће ли муж имати жену своју, који су неокаљани и у страху Божјем провели живот свој на земљи? На то ми он одговори:

– Овде више нема телесних жеља, него су они дошли у вечни живот, и живе као Анђели Божји на Небу. Поново упитих свога водича о свему другом што сам видео, и све ми показа, по реду и по имену о праведницима и о грешницима, и где ће ко добити место, и каква ће ко дар добити од Бога, ако спада међу оне који љубљаху Господа свога.

Изливање њева Госјодњеі

Затим видех како се Свети Крст подиже са места на коме је стајао, и оде ближе Светоме Граду и стаде код врата где стајаше Господ, Који позиваше своје Свете и увођаше их у Град. По свој земљи стајало је много грешника, било их је као песка у мору, од времена Адамова до Првога доласка Христова, од сваког племена и језика. И сви они који умреше непокајани у гресима својима, мољаху Бога за опроштај. Стајаху са страхом, не очекујући ни од кога помиловање. Ту су били назови хришћани, они који су се само звали хришћанима, али нису испуњавали ни једну хришћанску заповест, нити су творили оно што је Господ Христос кроз своју Свету Цркву наредио и оставио. Господ се окрете према њима и виде знакове и натписе од сваког греха и зла које су учинили. Затим видех како Господ са палицом

у руци, раздели грешнике једне од других, све по језику и по народности, одвоји и веру од вере, и сваку грешну јерес. И свако од њих стајаше на своме месту. На једној страни стајаху грешни Јевреји, који нису испуњавали закон Мојсијев, него се још клањаху идолима. На другој страни стајаху они који нису веровали у Исуса Христа и у Његов долазак на земљу, кроз рођење од Пресвете Дјеве и Духа Светог, и који су Га распели и убили, чинећи многа зла Апостолима и потоњим хришћанима.

После тога Господ погледа са великим гневом на запад, и дођоше са муњевитом брзином огњени Анђели, спремни да побацају све грешнике у језеро огњено и сумпорно. И на знак Судије поче хитро бацање грешника у огњено море. Они пак урлаху од страха и бола, све док их бездан не прогута.

Тада пођоше огњени Анђели на ону страну где су се налазили хришћани, који се за време гоњења одрекоше Христа Бога нашег, те и њих побацаше у огњено море. А они громко викаху и јављаху се Богу са молбом, али помиловање не добише.

Затим одели Господ једну групу људи који су имали исти удео: припадали су разбојничким бандама и убицама, обучени беху у крв, чувени по својим неваљалствима, тела им беху трновим ранама изранављена. Из образа им је текао гној, а ноге им беху искривљене. И Господ се разгњеви на њих, наредивши ватреним Анђелима да их побацају у огњено море. Плакали су и викали, али помоћи ни од куда.

Потом приступи једна група људи, који стајаху засебно поред Господа. Лица им беху веома тамна и зловољна а хаљине све подеране, а на ногама козја кожа. Господ заповеди Анђелима да им свима вежу ноге и руке, и тако свезане да их побацају у огањ неугасиви. То су били лопови и разбојници. Кад их Анђели у огањ бацише, из пламена се чу страшан урлик и гром, који се разлеже до неба, као да је желео да све истреби. А побацани грешници гораху као суве трске.

Затим Господ призва још једну групу људи са леве стране. Они сиђоше и стадоше пред Судију. Из њихових уста врвели су црви и куљао смрадан дах, хаљине им црне као димом опаљене, а лица њихова као угаљ. И на њих се разгњеви Господ, зато што су били лаже и кривоклетници, и многим неваљалствима наносили су штету и другима, заборавивши на Бога. Зато их Господ предаде у руке строгих огњених Анђела, који их похваташе и бацише у вечне муке. У тим страшним мукама молили су за помоћ, али помиловања није било ни од кога.

После кривоклетника Господ одели још једну групу, од оних са леве стране, који су били тамом покривени, а у лицу су били страшни и изгледали као рисови, зубима су шкргутали, а језици су им висили као у бесних паса. Из очију су им севале варнице. То су били гневилъвици, клеветници, злопамтљиви, завидници, потсмевачи и ругачи. И њих Господ осуди на страшне муке у језеру које гори огњем и сумпором, тамо где црв не умире и огањ се не гаси. Они су горко плакали, и уместо суза из њихових очију текла је крв, но ипак не бише поштеђени.

Затим би одвојена једна велика маса људи, којима лица беху нагорела и црна, а хаљине одвратне, као потоци од крви и зноја. Они стадоше пред Господа изобличени и без оправдања. А зато беху такви, што се у земаљском животу нису кајали ни исповедали своје многобројне грехе, нити су милостињом очистили душе своје, да би њоме задобили од Судије милост и опроштај. Нису праштали увреде онима који су их вређали, и зато се сада њима не опрашта. И ја чух од Анђела шта је требало чинити: праштати ближњима својим, да би и њима Бог опростио. У време милости строги Судија им се показа милостив и благ, и тада су смели да моле за опроштај. Да су и они другоме опраштали, Господ не само да би им опростио, него и Царство Небеско би им даровао. Али они се тиме нису користили док је било време милости на земљи, где су могли још

да исправе своја дела, да оставе зло и да чине добро. Радили су по својој злоби и пакости, и ругали се Божјем трпљењу. Када би људи водили једино бригу о спасењу своје душе, тада им враг не би могао нашкодити, нити би био у стању да их погуби. Људи сами себе упропашћују. Ко не чини другоме штете, не може му ни сам сатана нашкодити. Због тога смо ми дужни себе исправљати, не друге осуђивати. Међу овима било је и таквих који су се предавали пијанству и ждерању, и на њих се разгњеви Господ, а Анђели их похваташе и бацише у огњено језеро.

После тога одели Господ другу групу људи са леве стране, чије хаљине бејаху испуњене грозотом и црвима, из очију им тецијаше крвава пена, образи им били, из срца испадаху црви, а на ногама им висиле пијавице, које су им пиле крв.

Из ноздрва им излажаше смрад као од мртве телесине. Погледа Господ на њих, веома се расрди и рече им:

– О роде прељуботворни, ходили сте по жељама срца свога, да би вам крај био вечна мука.

Кад они то чуше, почеше сви из гласа кукати и вапити:

– Помилуј нас Боже, и поштеди своја створења! Сагрешили смо, али од Тебе нисмо одступили, нисмо се клањали туђему Богу.

Затим затруби Анђео три пута и Господ заповеди и рече:

– Идите од Мене проклети да вас више не видим. Да пре своје телесне смрти принесте ваше сузе и ваше покајање, то би се још и могло очистити од грехова ваших – у мукама и сам се сатана каје. Него идите од Мене проклети у огањ вечни.

И у тај час огњени Анђели их похваташе и стрмоглавише у језеро.

Одмах затим за овима одвоји Господ још једну групу људи с леве стране, који бехају на изглед врло лепи, а били су по чину калуђери. Кад их видех, веома

се зачудих и у сумњи помислих: „Какви су то били калуђери Христа ради?“ Они су били на левој страни зато што нису испунили оно што су се заветовали Господу. Лица им бејаху црна, у рукама држаху светилнике али без уља, са жишцима скоро угашеним. На свима њима видела се лењост и небрига о души. У лицу су изгледали као сове. Над њима се видела замишљеност и подмуклост као у змије. Беху опасани непокорношћу као тешким гвожђем. Господ погледа на њих и веома се расрди, зато што се препуштаху својим страстима и телесним жељама, и што обећање не испунише него су у помислима својим били слуге нечистоте. Они пак из свег срца мољаху и викаху:

– Помилуј нас Господе, јер смо ми Тебе јединога познавали, и Твоме светом Имену даноноћно служили, и Твојим Именом бесове протеривали. На то им Господ трубним гласом одговори:

– Ви нисте хтели раније да послушате Мој глас, зато и Ја вас сада не слушам.

И одмах бише гурнути у огањ од Анђела у вечне муке. А мени показа мој Анђео зашто су ови при свршетку овога века пали у погибао: мало је било међу њима оних који су волели монашки подвиг и смирење, и све остале врлине на које су се били заветовали Богу.

После ових, одвоји Господ са леве стране и оне који бејаху духовно слепи и који не поживеше по вољи Божјој. На њима није било никаквог зла, били су скоро као праведници. И погледа Господ на њих, и не разгневи се, него се разгневи на родитеље њихове, зато што их не просветише светим хришћанским Крштењем. И рече Господ да се овима пода последње место на западу, и да наследе неки мали део вечнога живота, без гледања Лица Божјег. А они завикаше:

– Владико и Господе, благословен си Ти и благ, и милостива срца. Ти си Господар од живота и смрти, узео си нас привремено из земаљскога живота, по некаквим чудесним тајнама Својим. Но за једно те молимо, опомени нас се, Господе!

И Господ им дарова мало свога дара и добитка.

То бејаху деца хришћанских родитеља која не понеше светога Крштења. А сва бејаху једнакога раста.

Суд над јересоначелницима и њиховом заблуделом пасивом

После тога Господ одели од оних који су стајали на левој страни, једну групу људи који припадаху Аријевој јереси. Чланови тога зборишта имађаху лик сатане, лица им бејаху као змија отровница, а из уста им испадаху живи црви. На њих се Господ највише разгневи, и потражи Арија од кога је потекла ова нечиста јерес. Арије се брзо нађе пред Господом и Господ му рече:

– Зар Ја нисам био Бог Истинити Једносуштан са Оцем и савршен човек? Како се ти, онда усуди да моје Божанство сравниш са животињом! Тако си преварио цео овај народ, и довео га до вечне муке и пропасти. То рече Господ и окрену Своје Пречисто Лице од њих. И похваташе их огњени Анђели, метнуше на њих тешке гвоздене ланце, и побацаше их, у огњено језеро где се налази ђаво са свим демонима, и Јуда, издајник Христов.

Одмах за овим позва Господ другу групу јеретика који су припадали сабору Македонијеве јереси. Лица су им била по изгледу пуна зла, из уста им је излазио силан смрад, тако да су сав ваздух окужили, а очи им беху пуне мрака. Погледа Господ на њих и потражи онога од кога је произашла ова саблазан и нечиста јерес. Македоније се брзо нађе пред Господом, и Господ му рече:

– Дух Свети, кога си ти ружио, омаловажавао и понижавао, доћи ће сада и осудиће те, зато што је Он Истинити Бог и Господ. Затим запеваше све Небеске Силе страшне песме, и призиваху Светога Духа речима: „Царе Небесни, Утешитељу Душе Истине, који си свуда и све испуњаваш, ризнице добара и животодавче, дођи и јави се, да буде поруган онај који је Тебе ружио! По свршетку ове песме, са висине засија чудна и

велика светлост, заплamtеше ватрене звезде, а затим блесну силна муња. Потом се показа Престо начињен као од мудрости, и на њему видех Господа Духа Светога Утешитеља у виду белог голуба. И дође Свети Дух и стаде на Јединородног Сина Божјег, равночастан Богу Оцу. На тај начин би осрамоћен скверни Македоније. Затим се појавише огњени Анђели, те са њима урадише исто што и са Аријем и његовим скупом. А Свети Животворни Дух врати се са Славом онамо откуда је и дошао.

Опет погледа Господ на леву страну, и приближи му се велика група људи и стадоше пред Господа. Лица су им била мрска и тамна. А Господ се расрди на њих врло и позва Несторија, од кога је потекла ова јерес. Кад Несторије стаде пред Господа, Господ му рече:

– Где су у мени два Лица, како си ти то о Мени говорио и са тим оволико народа увео у пропаст? Зар Ја нисам једини Свети, једини Господ Исус Христос, са два природата (божанска и човечанска), а у једном Лицу. Мени припада поклоњење свих створења неба и земље.

А служитељи Несторијеве јереси и науке, познадоше Господа и признадоше своју заблуду, али не смеше ништа проговорити.

Затим се појави Пречиста наша Владичица Богородица и Вечнодјева Марија, која тихо приђе Сину своје и Богу, озарена неисказаном Славом, и украшена невиђеном Светлошћу. Анђели јој служажу, а при њеном доласку запеваше јој песму: „Радуј се Ти која си се удостојила да будеш Мати Христа Бога!“

У том моменту злочастиви Несторије паде и сруши се, а Господ окрете Лице Своје од њега. Затим га ухватише огњени Анђели, свезаше му и ноге и руке и бацише га онамо где су били бачени Арије и Македоније. А Пречиста и Пресвета царица Богородица врати се опет са славом тамо откуда је и дошла уз слављење свјетих Анђела Божијих.

Сада призва Господ другу групу јеретика и на њих се веома расрди, позивајући онога који их је преварио. У тај час показаше се два човека, врло црна, као и сам сатана, и Господ им се срдито обрати:

– А ко вас је научио да говорите да је у Мени остала једна природа после телесног рођења и доласка на земљу? Зар Ја нисам један Бог са два природата, божанском и човечанском, као што су вас учили и утврдили Свети Оци и Учитељи Цркве, надахнути мојим Духом? И како сте ви смели да извратите моју науку, коју сам предао Цркви Својој и заповедио својим избраним ученицима да је проповедају и другима је предају?! После тога позва Господ Анђеле да и са њим учине оно што учинише са осталим јеретичима.

Молим вас, браћо и оци, кад ово прочитате, нико да не сматра за неистину и да не каже: грешном и недостојном човеку било је немогуће видети такве тајне, јер од створења света до данас нико од Светитеља не удостоји се да види оваква страшна чудеса, мада су међу њима били они који су задобили велике дарове Духа Светога, сваки по своје достојанству. Мени се открило све ово од Господа, не зато што сам био достојан, него по молитви Његовог угодника Василија. И сам сам се чудио том Божјем Откривењу. Али зар не знате да је Господ и тајну свога Васкрсења открио женама пре него другима, па и пастири су први дознали о Његовом рођењу, а прости и неуди рибари постадоше проповедници Његове науке. Ми видимо и у многим другим описима подробно изложена чудеса и дарове Духа Светога, као на пример, код Великог Пајсија и многих других Светитеља. Једни су добили откривење, а други дар разних других чудеса, њима сличних, као што смо и код Апостола видели различите дарове Духа Светога. А што се мене тиче, ја сам последњи од људи, коме је све ово откривено, и то што ми је било показано, сада овде описујем, ради користи оних који ово читају и слушају. А све ово што сам овде описао, нисам сам измислио. Због тога молим свакога, који нађе овде

нешто неразумљиво, нека ме не осуђује, јер ја само верно преносим, без одузимања и додавања, оно што ми је показано. Описујем оно што сам видео и чуо, али за оне који ће читати са смиреним срцем. Пишем истинито, а не лажно, у чему ми је Бог сведок. А сада да се повратимо на пређашње разговоре.

После свих ових, одели Господ од оних са леве стране још много других јеретика, међу којима беху три лажна човека: Ориген, Евагрије и Дидим. Они беху везани и тамом покривени. И Господ се окрену од њих, а Анђели их тога трена побацаше у кључало море, заједно са осталим јеретицима.

Опег погледа Господ на леву страну и дозвољава себи другу групу јеретика и отпадника, међу којима беху пет великих: Сергије, Хонорије, Кир, Пир и Дидим. Лица им беху као нагорела, нечиста и окаљана. И Господ им са гњевом рече: зашто изврнусте Моје божанске речи, учећи да је у Мени једна воља и једна енергија, и тако преваристе овај народ вашим лажним наукама? Узмите их одавде, рече Господ огњеним Анђелима. Тако и они бише бачени са осталима у огњено језеро.

После тога одели се друга група људи, од оних што су стајали на левој страни. Личили су на идоле, страшни и пуни злобе. То су били северијани и други иконоборци, који су ружили иконе и говорили да је Господ наш Исус Христос своје тело скинуо с неба, и да није од чисте крви Пречисте Владичице наше Богородице и Дјеве Марије рођен. Господ се расрди на њих врло и са великим гњевом рече им: идите од мене сви који неправду чините зато што сте се сами од Мене одrekli и икону мога Лика (образа) обешчастили и поругали две природе моје, и две воље Моје одrekli, и тиме многе повукли у погибао, која и вас чека беспштедно. Ово рече Господ и окрену своје пречисто Лице од њих, а ватрени Анђели нападаше на њих и побацаше их у огњено море.

О Јеврејима који су расијели Христа и његови ученици

После тога виде Господ како му долази велики скуп, безбројно мноштво људи, погружени у тешку таму. Лица су им била покривена гнојем и крвљу, а главе белом болешћу. Уши су им биле намазане смолом, у рукама држаху коњске репове. Ноге им беху искривљене и обрасле магарећом кожом. Кад угледаше једни друге, зачудише се сами себи и шапатам говораху:

– Тешко нама свима које преварише Ана и Кајафа са Понтијем Пилатом, који су Христа осудили на крст и разапели, Њега који сада суди живима и мртвима. Озли саблазнитељи и лажљивци, због којих ми не поверовасмо у Христа Сина Божјег, па зато сада потпадо смо под Његову немилост и суд. Ми без одговора пред Њим стојимо, јер учинисмо многа зла Њему и Његовим ученицима и Апостолима. А да смо поверовали у Њега и крстили се као и други који сада, како видимо, улазе у Његово царство Небеско, то би и ми тамо били уведени.

Док су они тако говорили, рече им Господ кроз ангелску трубу:

– Зар ја нисам Господ Исус Христос, Син Бога Оца, који сам се спустио с небеса, сишао на земљу и родио се од Духа Светога и свете Пречисте Девојке Марије? Долазио сам на ваше саборе и говорио вам: Ја и Отац једно смо, и ако мени не верујете, верујте делима Мојим. Ви сте видели дела Моја, како сам мртве васкрсавао, слепима очи отварао, кљасте су устајали на ноге своје, истеривао сам зле духове из опседнутих, и лечио сваку другу болест. И ви све то видесте и не хтедосте Ми веровати јер вас гордост ваша заслепи, да гледајући не видите и слушајући не чујете. Зато сада не можете са Мног царевати, јер све оно што сте Ми зло чинили било вам је мило и по вољи. Ви сте Мене на крст распели, и ребро Моје копљем проболи. Видите сада руке Моје и ребра Моја која сведоче о вашој злоби према ме-

ни, али Ја вас нећу за то осудити, него зато што нисте послушали изабранике моје, ученике и Апостоле, које вам послах да вас покрену на покајање. Но ви се не покајасте, него се још више окренусте на гори пут. И протерасте Моје ученике из своје средине и постадосте Ми још гори непријатељи, изгубивши тако царство Божје.

Када они то чуше, почеше горко плакати и јаукати. Једни су се тукли у груди, а други гребаху кожу са лица свога и говорили:

– Мојсије, Мојсије, о тешко нама. Где си ти сада, дођи, да ли си ти бар заслужио милост од Бога? Избави сада и нас из невоље.

Али им Господ наново рече:

– Ваш је удео у вашем неверству, а Мојсије кога ви тражите сад, на судном одговору, у Мени нађе прави пут. Зато ће вас он исмејати и изобличити. При тој речи појави се Мојсије у великој слави.

Они чим га видеше, познадоше га и повикаше:

– О Мојсије, ти си нам дао закон, ми смо тај закон сачували како си нам заповедио, а овога садашњег Судију распели смо и убили. Сад нам кажи ко је Он, и зашто нам у своме закону ниси казао о њему, и реци нам како да се сада избавимо из Његових руку. Јер видимо и свуда налазимо Његову власт, и свуда нас постиже Суд Његов и Гњев. Он ће нам свима служити, и нема никога ко би нас избавио од Суда Његовог!

Тага Мојсије одговори Јеврејима:

– О неваљали и тврда срца синови, али не Авраамови, него синови ђавољи! Зар вам нисам писао у закону вашем говорећи: таквог једног Пророка подићи ће вам Господ Бог између браће ваше, којег сте ви дужни слушати као и Мене, што би вам год заповедио. А свака душа, која не послуша тога Пророка, биће истребљена из средине ваше. О томе вам је још јасније казано и на једном другом месту у вашем закону: Он ће бити царујући цар од колена Јудина, који треба да дође. Он ће

бити онај кога је народ очекивао, и о коме се много говорило, и о коме вам је читано по зборницама вашим у дан суботњи. И зато сте лишени доласка Месије, о коме је сведочила наша вера, јер сте Га се ви одрекли, и уписали се у незнабошце.

Они му на то одговорише:

– Како ми можемо у њега веровати, кад он назива себе Сином Божјим, а то у твоме Закону није написано, и Пророци нису о томе ништа говорили? А Мојсије им на то рече:

– Ја Њега пророком зovem као и себе, зато што се оваплотио и постао човек савршен, оставши савршени Бог. Он је био апсолутно савршен, али завист, злоба и пакост ваша, не даде вам да поверујете у Њега, и због тога вас очекују у будућем веку вечне муке, и удео у огњеном језеру. Ово им изрече Мојсије и отиде од њих.

После тога одели Господ још једну групу од оних са леве стране, који изгледаху пуни лукавства. Они су били гори од свих. Очи им беху тамне и мрачне као ноћ, на челима њиховим стајао је сатанин натпис. У рукама су држали дашчице, на којима је било написано њихово зло и неваљалства.

Господ се и њима обрати са речима:

– О нечастиви, зашто сте Ме оставили, и Антихристу се окренули, жањући за њега сопствену погибију? Ви се одрекосте Мене, а сада се Ја одричем вас, и не могу вам се смилovati, него ћу и вас отерати на место где је он, у муке вечне и у ватру неугасиву.

Тада их ухватише свети Анђели, по заповести Божјој, и бацише у пропаст сатанску. И њихова вика и јауци беху страшни за слушање. А и ја, кад све то видех и чух, страх ме обузе велики.

После свега овога чух глас као рику лава, који шкрипи зубима и бесно урличе од страха и мука у којима се налази:

– Ох, Распети Боже, како Те не познадох када си се очовечио и родио у телу као човек, и одрекох се Тебе, и нисам хтео чути Твога Имена, а сад видим да си Ти Вишњи Господ Исус Христос. Био сам непријатељ Твој и противник, а сада из ових мука Тебе као Господа Бога исповедам. О, тешко томе, који Тебе истинитога нису познали, који Ти не вероваше, и не крстише се Твојим светим крштењем. О, смрти, где си сада да ме избавиш од ових мука! Ко је то могао помислити, да ће се са мном овако нешто догодити!

Слушајући ово страшно јаукање и урликање, запитих свога водича Анђела:

Ко је овај што је допао под тако страшне и неподношљиве муке?

На то ми овај Анђеоло одговори:

– То је Диокледијан, мучитељ хришћана!

Након Суда на Небесима – дељење венаца

У тај час престаде страшни Суд Божји.

Страшне муке се затворише у дубину земље. Одмах затим чух непостижно покајање Анђела, који су приносили хвалу праведноме Судији. Док су Анђели певали, појави се Господ који уђе у велик Град, и сви Анђели са Њим. Врата од Града се затворише, и Господ седе на претолу Славе своје и заповеди Анђелима да принесу духовне дарове и награде небеске. По наређењу Господњем јавише се сви Свети, и добијаху из руке Његове награде, по мери својих добрих дела.

Прва од свију показа се Пречиста и Пресвета Богородица, Мати Господа нашега Исуса Христа. У тај час Господ скиде са пречисте своје главе чудесан венац, и стави га на Њену главу и рече јој:

– Прими, Мајко моја, ову Славу, коју ми дарова Отац мој, за победу над ђаволом и смрћу којој одолех, примивши тело од Тебе.

Затим јој даде праву одежду, Баграницу (Порфиру) царску, коју је само Он облачио, као Богочовек. По-

дари јој и још много других духовних дарова, поштујући је и речју и делом као Матер Своју. Она му се тада приближи, и посади је на свој Божански Престо, узвисивши је тако над свима Светима. Похвали Господ њену душевну и телесну чистоту, спомињући и њене усрдне молитве и топле сузе, које Му је Она приносила за све хришћане. Узвиси је Господ, као Госпођу и Владичицу над свима Небеским Силама, које јој запеваше са великом радошћу.

После тога дозвола Господ све своје свете ученике и Апостоле, па даде и њима царске хаљине, врло лепо украшене. Даде им дванаест престола направљених од чистог злата, обложених скупоченим камењем и бисером. Затим узе венце који су се сијали као сунчана светлост, стави их на њихове главе, и венча их као царе. Тада их постави Господ на престоле, и показа им да су они Судије над дванаест племена Израилевих, давши им вечни живот у Царству Небеском, који превазилази сва блага овога света. Потом позва Господ и остале своје ученике и даде им бесмртне дарове. Раздели им награде, али не у виду венца, него свакоме од њих даде почаст, по мери њихове врлине.

Затим се јоказа Храм Божји

После свега овога видех Храм Божји, који се сијао као најчистије злато, и пред Храмом двери као мост. По мосту ходаху младићи, који су били у чину ђаконском. Дужност њихова беше да приготове Храм за службу Божју. А ширина Храма беше приближно до три хиљаде стадија. Храм беше у виду Крста, и представљаше огромно здање са четири кубета. У њему беху три пространа олтара, и имаше унутрашњи изглед четири улице које воде на четири стране. Свеколико здање било је саздано руком Божјом, од чистог злата и драгога камења, и блистало је као сунце. Прозирност Храма омогућавала је онима споља, да виде све оне који су били у њему. А све оно што се у Храму налажаше, све беше та-

кво, да га је немогуће описати ни исказати. Јер је све, сав Храм, било преиспуњено Светим Духом. Видео сам као мрамором обложене стубове, који држаху Храм у облаку. Када младићи све припремише, громко огласише:

– Благослови Владико!

Господ седе на свом дивном Престолу, седоше и дванаест Апостола на својих дванаест престола, шест са десне, а шест са леве стране. Господ се окрену ђакони-ма и рече им:

– Позовите одасвуд изабранике Моје. У тај час Анђели затрубише и чу се глас:

– Дођите благословени Оца мојега у Храм свете славе Моје да савршимо нову жртву радости и весеља.

У том моменту, сви Свети се сабраше у Храм. Пресвета Владичица наша и Богородица устаде са чудеснога престола свога, и пође Сину своме, Господу нашем Исусу Христу. На њој је била дивотна одежа и венац који јој је дао Господ. Он јој покриваше главу, као што о томе и цар Давид говораше: „Стаде царица с десне стране Твоје, у ризу позлаћену одевена и свеукрашена“.

После тога дођоше седамдесет других Апостола, који сијаху неописивом светлошћу, а за њима сви Преподобни и Праведни, који се удостојише ове велике славе. Сваки од њих је стајао на своје месту у Храму Божјем, јер је припадност места била натписом за сваког појединачно означена. У тај час засија необична светлост, а њихова срца се испунише неописивом радосћу. Многи од њих се не могаше уздржати, него од радости запеваше дивне умилне песме.

Небеска Литургија и трпеза Светиш

Затим видех Господа где устаде са свога чудеснога Престола, да саврши тајанствену Литургију. Служаху му у паровима Херувими и Серафими, са страхом и трепетом, и певаху Трисвету песму. Други пак Анђели, којих бејаше безброј, стојаху у кругу око Престола. Са Господом служаху дванаест Апостола и произношаху

возгласе, а после њих Анђели певаху. Кад би Анђели свршавали своју песму, Свети су је продужавали и на њу одговарали. Кад дође време Светом Причешћу, Господ се причести духовном Манном живота Свога. И тада откри Господ страшне тајне Свога Вечнобитија свима Својим изабраницима. У том часу свима постаде разумљива сва Тајна Премудрости, неприступна учењу и уму. И сви прославише Господа нашега Исуса Христа, Јединородног Сина Божјег и окусише нов живот, то јест Вечну Славу Божју.

После тога уђоше сви Свети, и доспеше сви до Новог Сиона и Града Јерусалима. Господ наш Исус Христос направи своје чудесне палате, које су се налазиле на Истоку од Светога Града Сиона. Ту пред необично величанственим вратима овога Града, стајаху и чекаху Херувими и Серафими. Тим дивотним Двором разлегало се умилно појање анђелско. Пред Двором је стајало неколико столова са спремљеним разноврсним јестивима. Била је ту трпеза дванаест Апостола, били су столови за Праведнике и све Свете. Сваки је имао означено своје место.

Тада изађе Господ из свога чудеснога Двора, у који нико није могао никада ући. Био је окружен безбројним мноштвом Анђела, који су певали свехвалне песме. Потом Господ седе за трпезу, а за Њим поседаше и сви Свети, сваки на своје место. А свети Анђели служаху за трпезом, и непрестано певаху радосне песме. Затим се Господ, обрати свима Светима и рече:

– Браћо моја и пријатељи моји, и сви који угодисте Оцу Мојему и Мени, једите и пијте и наситите се Мојих Вечних Добара, која су за вас приправљена од створења света.

Све то они слушаху и радоваху се великом радосћу. И сви јеђаху то духовно јело и испијаху то духовно пиће. А све оно што бејаше постављено на Трпези, никако се не умањиваше, као што то бива овде на земљи, него изгледаше као да се нико никада није ни приближио тим столовима, и као Едемски врт.

Када се наситише духовним весељем, устадоше од трпезе. Устаде и Господ и сви Свети са Њим. Тада их Господ узео са Собом и сви пођоше у диван Врт који се налазио на Истоку. То је јесте Едемски Рај, Богом засађени, из кога је Адам био истеран. Када уђох унутра, из безумних се од чуда и лепоте, што се могаше видети у овом Врту. Наслађивах се благим и пријатним мирисма, чудесних и неисказаних рајских цветова. Анђели дивотно и умилно певаху, „Алилуја“ и друге божанствене песме. Видех тамо неисказане Рајске красоте. Показаше ми и цело Богом саздано Обиталиште, које је обећано Светима. А Господ се поврати у Град.

Друђа наслађења Светиш

И молише Свети Господа, говорећи:

– Пошљи на нас, Господе, Благодат Твоју, и учини и овде у нетрулежној и блаженој земљи и Храму Светога Имена Твога, да могнемо долазити у Њега, као што смо и до сада чинили, и славити Тебе, са Твојим Светим Оцем и Пресветим и животворним Духом Светим!

Тада Господ подиже Своју Божанствену Руку и благослови крстолико на све четири стране, и у тај час успламса се сва земља и сав ваздух јарким и као снег белим пламеном. Када се пламен подиже ка Небу, појавише се по свој земљи дивни храмови, палате, куће, станови и дворови, и различита дивотна здања, са скупоченим светим престолима, као и вртови са плодовима неисказано лепим и дивним, који су непостижни за ум људски. Све то Господ дарова својим Светима. И они празноваху духовно, и достојно се радоваху за све што им Господ учини.

За оне који одлазе у живот вечни нема ни зиме, ни лета, ни дана, ни ноћи, јер се времена не измењују: ту нема жеђи ни глади, нема жалости ни уздисаја. Њима није потребно да праве куће ни земљу обрађују, јер се све изменило и постало ново: небо, земља и човек. Ту је

живот миран и без жалости, јер је људским бићима страна сва телесна воља и жеља. Они ту не знају за гњев ни за зло. Све је то са ђаволом побацано у пропаст. Они се тамо наслађују вечитим благом, које је бесмртно и неизмениво, сијају свтолошћу, и попут Анђела, не подлежу промени.

Све то ми показа мој водич, Анђео Господњи.

Затим видех, како свети Анђели излазе из Светога Града, и деле насеља, скиније (шаторе), столове и престоле, сваком по заслуги. Једнима на земљи, другима у ваздуху. А и они на земљи, и они у ваздуху, сви се духовно весељаху и радоваху. Све сам то са великом пажњом посматрао и о томе размишљао.

После тога огласи се страшно Христос Цар и Бог наш, и од Његовог гласа затресе се сва земља. На Истоку се отворише Врата Небеска, која чувају строги Серафими, а која су пламтела у сјају неисказане светлости. Затим изиђе Господ из Двора Свога и Славе Велике, окружен великим мноштвом Небеских Светих Анђела, који појаху песме божанствене. И дођоше ка отвореним вратима Небеским. Са њима пођоше и неки од Светих, који су имали велике заслуге. Била су им дата велика крила, којима су могли да лете куда су желели. Пре свију, уђе са Сином својим Пречиста Богородица, прекрасна као муња. Ја упитих свога водича, светога Анђела, и он ми рече да смо у Царство Небеско ушли. Потом опет видех Господа са свима светим Анђелима небеским и свима Светима, сви пођоше са Господом у Град Небески. А сви они који су са Господом били, беху још више прослављени и од оних првих, и мислим да не грешим ако кажем, да су били подобни Божанству. А радост им беше неисказана.

Госпог разговара с Гриђоријем

Тада Господ, који стајаше код врата Светога Града, окрену се према нама, и тихим и кротким Божанским гласом, рече:

– Ево, Григорије, ради молитава Мога угодника Василија, све ти показах, а ти се сад постарај да предаш и другима све ово што си видео и чуо, да би се и други, чувши ово, покајали и поправили за своје спасење. А ја ти кажем: који не живи по Моме светом Еванђељу, и свему ономе што је у њему написано, и ко не послуша гласа цркве Моје, коју сам Крвљу Својом утврдио, неће бити мио Оцу Мојем ни Мени, и потпашће под суд и пропаст вечну. И ко не буде Мени служио, тај ће се назвати сином пакленим. Онај ко се трудом или постом, и другим добротинствима не усавршава и не улази на врата по Мојем Еванђељу, тај је лопов и разбојник. А ти се постарај да умножиш уручени ти дар, и свим оним што ти је показано, што си видео и чуо, да спасеш душу своју и будеш другима на корист – да и они, чувши ово, спасу душе своје. Не сакривај у земљу Мој духовни бисер, него га саопшти многима који верују. Многи ће те за све ово послушати и спашће душе своје. Али Ја знам да те многи неће послушати, као што ни Мене ни Моје свете Апостоле не послушаше, и зато у својој безакоњу и неправди изгибоше. Устаће на вас зли и неваљали, и прогнаће вас као што су и Мене прогонили.

Сав овај свет, и све што је у свету, све је пролазно и привремено. А који се у овај пролазни свет заљуби, а вечни живот одбаци, изгубиће душу своју у огњеном језеру. Ти се пак постарај да испуниш ово што ти сада говорим. Од свега је најбоље жудети за Вечним и Непролазним животом. На крају ти кажем: који ово чују и не постарају се да се исправе и покају, ти нећеш за то бити крив, а они ће по делима својим бити осуђени у огњеном језеру, где црв њихов не умире и огањ се не гаси.

Григорије одговара Госпогу

– Владико и Господе! Како могу ја све то испуни-ти, када сам нечист душом и срцем, и умом помрачен? Како да искажем Тајне, које ни Херувимска уста, ни

Серафимски умови не могу постићи? Знам да ни ум свих небеских и земаљских бића то не може достигну-ти, и са страхом и трепетом прозрети у те речи.

– А Господ рече:

– Ја знам шта ти можеш а шта не можеш учинити. Али ћу ти ја послати Благодат Своју, која ће се обилно излити на тебе, просветлити те Божанственом Светлошћу, и побудити у теби жељу и љубав према Мени. И даћу ти силу и разум, вољу и снагу, да би све што си сада видео и чуо, могао описати, за сведочанство свима црквама, а на корист свима онима који ће са чистим срцем поверовати. Благо онима који простим умом и чистим срцем на ово помишљају, и који се старају и избегавају свако зло и грех, држећи се само доброг и праведног пута Господњег. Тешко онима који не чине добро, и који у све ово што је теби показано не верују и не послушају. Но они који у ово посумњају, неће имати удела са спасоносним синовима и наследницима Царства Небеског. Они пак чија су имена написана у Књизи Живота, примиће све ово са радошћу. И са чистим срцем и љубављу читати га и слушати. А који се постарају да испуне написано, и другима предају, велику корист чине себи и другима. Удео пак оних који се толико заљубише у овај пролазни свет, освојени ништавним земаљским мислима, оним којима господари плотска жеља, и који на веру и вечни живот не полагају ништа, него се још и подсмевају и ругају, јесте језеро огњено и сумпорно.

Ругаће ти се, рече ми Господ, и укореваће те. Но ти трпи укор и без обзира на то, постарај се да ово предаш усмено и писмено. Предај потомству све што ти је показано. Предај црквама Мојим, и свима верујућим. Кажи представницима Цркве, и свима верујућим, и бољему и средњему и најмањему, јер ћу ја брзо доћи, и плату ћу сваком са собом понети. Блажени су они који уређују живот за спасење своје душе. Тешко оном свештенику који није имао бригу за поверено му стадо да га поучава. Такав ће дати строги одговор пред Стра-

шним и Неумитним Судијом. Ја сам вам дао ту заповест, и штедим вас, да не пропаднете у незнању своме. Јер се сви ви слабо старате за спасење своје душе.

Избегавајте жеље плоти своје и оставите свако зло и неправду, да вас не снађе смрт изненада, у незгодан час, и да не умрете без покајања. Јер онда и вера мало користи доноси. Ја сам Господ и Бог ваш који Правду љубим, и човекољубе изливам на вас, Ја који сам био на Крсту распет вас ради, и много пострадао од непокорних Јудеја. Ја сам милостив свима који се искрено кају, и опраштам им све грехове. Јер после смрти нема места покајању... Шта може тада учинити за себе грешник, који се није покајао за живота свога на земљи? Ја не утајих од вас ништа од онога што би вам могло бити на корист, а дадох вам слободну вољу и разум, да можете изабрати што желите: живот вечни у Царству Небеском, или пак вечне муке у аду пакленом. Ја сам сад милостив свима који се кају, али ћу на суду своме бити строг у кажњавању грешника. Ја сам Господ Исус Христос, који вавек живим са Оцем Својим и Светим Духом.

Након виђења

Све ми је ово Господ показао, да бих га предао свима људима који желе да спасу душе своје. Ја сам о свему томе размишљао и у себи мислио: „Како се може сав свет изменити и постати нетрулежан? И којим црквама сам ја дужан посведочити о свему што сам видео и чуо од Господа?“ То је мени све показано као у сну, али све то ће се догодити и на самом делу, о свршетку овога света, по Другом Христовом доласку на земљу.

Тада ја дођох себи од чудесног виђења будућих догађаја, од кога сам се страшно уплашио. Понављам, од страха који ме је обузео, за дуго времена био сам без свести. И неколико дана нисам излазио из своје келије. Опомињао сам се свега што сам видео и чуо. И

желео сам да брзо запишем све, да се не би нешто од тога заборавило. Жарко сам молио Господа, да ми Он просветли ум, и да ми пода такву силу и моћ, како бих испунио заповест Његову. Прође од тада неколико дана, и у срцу мојему засија радост, а лице се моје измени. И у мојем духу радошћу испуњеном, све ми дође на памет и сетих се потанко свега онога што сам видео и чуо, и што ми је Господ показао и наредио да се по њему управљам: да све то опишем и предам црквама.

Тешко је било и претешко, описати све оно што сам чуо и видео, јер за то недостају речи људске. Писао сам просто и разумљиво. Не лепо исплетеним филозофским речима, него што је могуће простије и разумљивије. Написано је плод Благодати Божје, која ме је осенила, кад сам се ослободио страха.

После свега овога што се десило са мном, упутих се преподобном Василију, који ми, после вечерње молитве, рече да седнем покрај њега. И одмах поче да ми говори и овом или оном виђењу. Трудио сам се да представим себи радост преподобног оца Василија, особито кад сазнадох, да ме је Господ удостојио по његовој молитви да видим све ово и да пренесем другима. Све то ме испуни радошћу, и убеди ме да је ово било истинито откровење Божје.

Преподобни Василије беше у то време у дубокој старости и живот његов се приближавао крају. Свети Старац је одраније знао за час своје смрти, и рекао ми је о томе.

Све ово је било овако, и ја Григорије, пишем све оно што видех и што чух и што ми Господ Исус Христос заповеди. А сада нека је Богу слава! А људима нека буде на спасење и живот вечни. Амин.

Теби Госноде Сведржишељу одајемо славу и хвалу за све и свагда. Амин.